

יהיו הדברים לעילוי נשמתו הטהורה של
אבא מארי עטרת ראשנו אשר רובי תורתנו הימנו
הגאון רבי יהודה אריה בן הרה"ח המופלג רבי אברהם זאב זללה"ה
הכ"מ

וזכיתי שעבר על רוב ככל הדברים, והבאתי דבריו בתוך המאמר.
ויהא רעוא שיקויים דברי רשב"י (יבמות צ"ז) אמר רבי יוחנן משום
רשב"י כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה
שפתיו דובבות בקבר (ופרש"י ורבינו גרשום שם שיהא שפתי נעות בקבר
כאילו אני חי, והנאה הוא לו שדומה)

תנצב"ה

דרשת ליל שבועות תשע"ב לפ"ק, בית המדרש נתיבות שלמה¹.

כניסת החג

הננו נמצאים עתה ברגעים האחרונים של ימי הספירה, בין הקרבנו לפני הר סיני לונתן
לנו את התורה, וכמו שפירש החיד"א ועוד, "דוקרבנו לפני הר סיני, קאי על הימים
שלפני מתן תורה" עיי"ש, וגם מי שלא זכה לתקן את מעשיו בימי הספירה וההכנה, לא
יטיאש ח"ו ויכול עדיין ברגע זה לתקן ולשוב בתשובה שלימה לאבינו שבשמיים,
"בשעתא חדא ברגעא חדא", וכמו שכתב בספר עבודת ישראל "עד ממחרת השבת

¹ הדברים נכתבו כסדר אמירתן, עם הוספות וציונים בעת הכתיבה [עם הוספות
שבועות ע"ג-ד וערב שבועות ע"ה]

השביעית תספרו חמישים יום שאף אם כבר עבר כל המ"ט ימים של הספירה, עדיין הוא יכול ברגע אחד לתקן ולהאיר בעבודתו, כמו העבודה של חמישים יום.²

ואחרי שסיימנו את התכלה שנה וקללותיה, ע"י אמירת הקללות, וכמו שאמרו חז"ל [מגילה ל"א] עזרא תיקן להם לישראל שיהיו קורין קללות שבתו"כ קודם עצרת, ושל משנה תורה קודם ר"ה, מ"ט תכלה שנה וקללותיה. ומקשה בגמ' אטו עצרת ר"ה היא, ומתרץ אין, עצרת נמי ראש השנה היא, דתנן ובעצרת על פירות האילן.³ ותכלה שנה וקללותיה [ובוודאי שהכוונה היא שנתבונן בקללות, ועי"ז נתעורר לשוב בתשובה וכו']⁴ ותחל שנה וברכותיה.⁵ ובפרי צדיק [כי

---

² וראה לקמן מה שהבאנו מהחק יעקב שבספירה באחרונה צריך לומר, "ולמחרתו ערב שבעות" לזכור שכל היום! הוא ספירה עיי"ש. ובדרך הרעיון י"ל כנ"ל שצריך לזכור שאפשר לתקן ברגעא חדא [והרי בליל שבעות אין מקדשין, וגם אין מתפללין עד הלילה ממש וכמ"ש הפוסקים] וראה בהליכות שלמה שבעות עמוד שע"ג על מה שכתב בלוח אר"י להקפיד להדליק רק בלילה, בגלל תמימות [וכידוע מה שכתב המשיב דבר בח"א סימן י"ח ובפירושו העמק דבר פרשת אמור ובנין שלמה בתיקונים והוספות סימן כ' ועיין בעדת יעקב שבעות עמוד צ"ו מה שנו"נ בדבריהם] אמנם הגרשז"א הורה שאלה שנוהגות להדליק בכל ערב יו"ט מבעוד יום גם בשבעות נוהגות כן דלא חיישינן לענין זה לתמימות, ובהערות שם הבאנו שהא"ר והפרמ"ג דנו אם הזהירות הוא רק לקידוש או גם לתפילה אבל לא הזכירו הדלקת נרות [ומה שהערנו על הפסקי תשובות טעינו, כי זה נמצא בלוח אם כי לא בכל שנה] ואכ"מ.

והשתא דא הרי חל שבעות במוצאי שבת, ואין מדליקין רק בלילה, ויש לעורר את הנשים אם לא אמרו ותודיענו או ברוך המבדיל בין קודש לחול לשאר מלאכות, שלא תשכח! לומר כן לפני הדלקת הנרות. [ואמי מורתי תליט"א הורגלה מבית אביה מרן הגרשז"א זל"ה לומר המבדיל בין קודש לחול, בין ישראל לעמים, בין יום השביעי וכו']

והארכנו במק"א מה שהעיר הרמ"ק שליט"א דהמג"א ס"ל שאין צריך להקפיד בתפילה ובהלכות קידוש דעת המג"א שיוצאין קידוש דאורייתא בתפילה. ואולי כי להמג"א בסתמא יוצאין אבל בשבעות בגלל התמימות ס"ל שבוודאי כוונתו לא לצאת [וכמו שהעיר החת"ס סימן רע"א ס"א בכל תפילת שבת שיכון שלא לצאת, וראה בהליכות שלמה מועדים ב' עמוד שנ"א שהעיר דלכאורה צ"ע הרי מצות קידוש ילפינן מזכור את יום השבת לקדשו וכיון שאומר נוסח הנוסח לנוסח של קידוש וגם מתכוון להפליג בשבח קדושת השבת איך אפשר שיכון שלא לצאת בזה ידי קידוש הרי מקיים מה שכתוב זכור את היום השבת לקדשו עיי"ש מה שמיישב]

³ ופי' כ"ק אדמו"ח שליט"א עפ"י דברי הרמב"ן בפרשת בחוקותי [וכ"ה בז"ח פרשת כי תבוא, ועיין בס' דברים אחדים להחיד"א דרוש כ"ז] שהתוכחות שבתו"כ הם על חורבן בית ראשון, והתוכחות של משנה תורה הם על בית שני עיי"ש. וממילא החורבן של בית ראשון היתה על עזבם את תורת, כמו שכ' (בירמיה ט) והרי כל היו"ט של שבעות הוא זמן קבלת התורה, ולפי"ז מבואר דקורין התוכחה של בית ראשון, כי הסיבה לזה על עזבם את תורת, [אם בחוקותו תלכו, שתהיו עמלים בתורה וכו'].

⁴ ואאמו"ר הכ"מ האריך דרואים אנחנו איך אנו רחוקים מדרגת הע"ה של פעם, דהרי בגמרא מבואר שהיה הה"א שקללות אין מתרגמין אותן שמא יבואו לעבוד מאהבה ויראה.

ועוד הוסיף, בענין הקללות שמבואר בבעל הטורים (וכן בנחל קדומים בשם הרוקח, וכו' בכלי יקר) "שיש מ"ה קללות ועוד צ"ח קללות במשנה תורה ביחד קמ"ג, והם כנגד קמ"ג שקלים בערכין (אם נצרף את הזכר והנקבה ביחד) ויבוא אלו ויכפרו על אלו" [וכבר האריכו שברש"י פרשת נצבים, הביא דברי חז"ל שיש מ"ט קללות בתורת כהנים וביחד עם הצ"ח קללות שבמשנה תורה קמ"ז (ובחנוכה הארכנו בדברי החת"ס שכתב שקמ"ז זה כנגד שנותיו של יעקב וכו') וכנראה שמדרשים חלוקים הם, והערוני שיש שתירצו שיש ארבע קללות שנכפלו ממש כצורתה בתורת כהנים ובמשנה תורה, ועדיין צ"ע) ויש לומר דהרי הקללה האחרונה היא "והתמכרתם שם לעבדים ושפחות ואין קונה אתכם" דהינו שלכלל ישראל לא יהיה שום שוויות ח"ו מצד הגוף, וכדברי הגמרא בגיטין (דף מ"ג) בעבד מנוול ומוכה שחין שאינו שוה כלום, וזה הקללה שלא יהיה לכם שום שוויות, ונפלא הדבר שהסוגיא הראשונה בערכין הוא שגם בעבד כזה מנוול וכו' מ"מ אם אמרו ערכו עלי, יש לו דיני ערכין וערכו כמו ישראל במצב טוב, וזה נלמד "מנפשות", וזה רמז בדברי הראשונים הנ"ל שהקמ"ג של ערכין כנגד הקמ"ג קללות, ויבוא אלו ויכפרו על אלו, עכ"ד אאמו"ר הכ"מ.

ואאמו"ר הכ"מ אמר שניסה פעם לספור מה בדיוק הצ"ח קללות, והיו לו כמה ספיקות איך לספור, ולא מצא מי שיבאר איך סופרים כל הקללות. וסיפר שבילדותו עמד ליד הבימה בשעת קריאת הקללות, ואמר לו ר' אברהם כי טוב שלא יעמוד ליד הבימה מול הקורא בשעת קריאת הקללות.]

ובדרך רמז יש להוסיף שזה מה שקורין לפני ראש השנה, לומר שכל נשמה בכלל ישראל, יש לה שוויות, וזה מעורר את הכח של אורייתא קוב"ה וישראל חד הוא, עם הרמז שנתנו הקדמונים "ישראל" יש שישים ריבוא אותיות לתורה (וראה לקמן עמוד 22) וכבר הביאו את דברי רשב"י בזוהר חדש (פרשת כי תבוא) שאין קונה וגו' הוא מידה טובה, שלא יהיה לעכו"ם שליטה על כלל ישראל, "ונתגלא פורקן דישראל מתוך הקללות, ולא ידח ממנו" וגו'.

⁵ וראה בארץ צבי עה"ת [עמוד קס"א] להגאון מקוזוגלוב זל"ה שכתב שכמו דאמרינן תכלה שנה וקללותיה ולכן קורין בחוקותי קודם שבועות, כמו"כ קורין פרשת נשא שיש בה ברכת כהנים אחר שבועות משום תחל שנה וברכותיה עיי"ש. וידוע מהחידושי הרי"ם שמה שפרשת נשא הפרשה הכי ארוכה בתורה, וכן המדרש על נשא, והזוהר הק' על נשא הם הארוכין ביותר מכל התורה, זה בא מהשפע הגדול שמגיע אחר מתן תורה.

וי"ל בדרך רעיון דהרי אין שמחה כשמחת התורה [כלשונו של הרמ"א בתורת העולה פ"ו ופע"ח והיש"ש בב"ק פ"ז ועוד] וממילא ברכת כהנים שצריכה להיאמר בשמחה, לכן ניתנה ונכתבה אחר קבלת התורה, וראה בבית יוסף סימן קכ"ח בשם השבלי הלקט דכהן פנוי אינו נושא את כפיו כי השרוי בלא שמחה אינו נושא את כפיו וראוי למברך שיהיה בשמחה כמו שמצינו ביצחק וכו', וכן מבואר ברמ"א שם, שמה שאין נושאים כפיים בחו"ל כי אין שרון בשמחה. [ויצוין שאאמו"ר הכ"מ היה דרכו להראות את מה שכתב בשו"ת בית אפרים סימן ו' בדבר שרצו לחדש ברכת כהנים בחו"ל וכתב שם הבית אפרים "וכי חביב בעיניך ברכת כהנים יותר מהש"ך והסמ"ע ועוד שהיו כהנים והיו מחבבין המצוות ביותר ולא הנהיגו כן בחו"ל עיי"ש היטיב" ודו"ק].

מוציאין עוד ספר תורה, וקוראין קריאה זו של קללות וברכות, לפני שבועות⁶, וראש השנה וכתקנת עזרא⁷.

וצריך להתבונן שכל מה שעושים בלילה קדוש זה, זה לנצח נצחים, וכדברי האבני נזר [מובא בנאות דשא ח"א עמ' ר"נ] "כי ידוע שאילו משתהו בני ישראל עוד רגע במצריים, והיו נכנסים בשער נור"ן, היו חלילה נחלטים⁸, וכן להיפך בשער נ' אין לו השתנות, וזה שכתב הזוה"ק על לילה זו אחסנת עלמין", וכע"ז בשפ"א [תרל"ט, ותרנ"ח] שבשער הנ' ליל שבועות כולו קדושה ואין שם מגע טומאה כלל, ושם הכול טהור עיי"ש. (ועיין תפארת ישראל למהר"ל פרק כה)⁹. ובספר פלא יועץ (בערך עצרת) כתב "והלימוד הוא תיקון גדול לפגם הראות¹⁰"

⁶ והריש"ג הראני מכילתא בפרשת משפטים, ויקח את ספר הברית (בה' סיון) רבי ישמעאל אומר זה הקללות.

⁷ וראה בהגהות יעב"ץ, והמהר"ץ חיות במגילה שם, שאכן הקשו דלבני ארץ ישראל שקראו את התורה בשלוש שנים, איך יצא להן לקרוא קללות לפני שבועות וראש השנה עיי"ש.

⁸ והערני הגרמ"מ שליט"א דכ"מ בספר הפרדס לרמ"ק, אכן עי' בלשם (דע"ה ח"ב קכב, ב, נדפס בליקוטי נגלות לשם פרשת בא) דבזו"ח משמע דאין לסט"א אלא מ"ט שערים וגם בזה לא שייך להתקיים, וכן מבואר בד' הגר"א במשלי טז, ד, עה"פ כל פעל ה' למענהו, ועיי"ש מה שהרחיב בביאור הענין, ואכ"מ.

⁹ וראה גם מה שכתב בספר פלא יועץ (לבעל העמק שאילה מהארנאסטייפאל זל"ה) ב"חג השבועות" באריכות, שע"י לימוד בליל זה מתקנין כל הלילות שבמשך השנה, איבדן בשחוק וקלות ראש. עיי"ש. וי"ל בדרך רעיון, דהנה בשו"ת בנין שלמה (ח"ב ענינים שונים סימן כ"ו) כתב "אילולא דמיסתפינא הייתי אומר **שהמעשה של קורח היה בשבועות**", עיי"ש. [ויש להאריך הרבה במעשה דקורח, אם זה היה לפני מרגלים, או אחרי המרגלים' וראה בעץ חיים אלול תש"ע שליקט כעומר גורנה על המ"מ בעי"ז] וא"כ הרי כל הלילה עשה קורח ליצנות וכו' כמ"ש חז"ל, וזה אנחנו מתקנים בליל שבועות והראב"ם שליט"א הערני דהרי הוסיף משה יום אחד מדעתו, וזה הכח של משה נגד הטענה של קורח, מדוע תתנשאו, כל העדה כולם קדושים, וכולנו היינו בהר סיני ביום ההוא של שבועות.

והגר"ו שליט"א העיר לדברי ההפלאה (בהקדמה לספרו) וכן בפני דוד להחיד"א שהחיים שאולה של בני קורח היה מפה תהא קבורתכם, מכיון שהם כפרו בתורת משה. וראה בפנים יפות פרשת קורח מה שכתב בזה. ויש לציין למה שכתב באבודרהם שאומרים בשבועות מזמור מ"ב בשבועות למנצח לבני קורח מזמור (אמנם גם אומרים את זה בסוכות ופסח ויבאר אי"ה במקומו).

וראה שם עוד בבנין שלמה שכתב דמינוי שאול למלך ישראל היה בשבועות, והערני הרש"ג שליט"א דהלא דבר הוא ששאל נתמנה למלך אז, ודוד נולד בו ביום, ושלמה המלך נתמנה למלך בשבועות, בז' סיון עכ"ד. וי"ל כיון שכח המלכים היא ע"י התורה, וכמ"ש החת"ס "וקרא בו כל ימי חייו", מהתורה ילמד דרך חייו, וממילא ביום מתן תורתנו, נתמנו למלכים. והערני הגרמ"מ שליט"א דבתוס' ר"ה ב: מבואר דשלמה המלך נתמנה בא' ניסן, ושמעתי מהגר"ש"א בשיעורו ליל כ"ט מנ"א תש"ע דהק' דמבואר בגמ' בשבת

שפגם בראותו ראיות אסורות, ועל אשר פגם בכמה לילות, ועל אשר הכעיס את בוראו בשחוק וקלות ראש וכהנה רעות וכו'".

שבועות החג החשוב והקדוש ביותר מכל המועדים

כלל ישראל עומד על השלוש רגלים, כי היכתיני שלוש רגלים, פרש"י רמז לו אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלוש רגלים בשנה¹¹.

ומשלושת הרגלים "חג השבועות הוא ראש לכל מועדי השמחות"¹², והוא ראש לכל זמן שמחה כל' הק' של בעל הגינת אגוז (להגה"ק ר' יוסף אבן ג'יקטילה זי"ע) "שכל המועדות

שדוד המלך נפטר בעצרת, ומשמע בפסוקים ששלמה מלך מיד אח"כ. ותירצו האחרונים דבאמת שלמה המלך התחיל למלוך בחי" אביו כמבואר בפסוקים שהיתה הבטחה לבת שבע ששלמה ימלוך, והבטחה זו נתקיימה בחי" דוד ונמצא ששלמה התחיל למלוך כבר בחי" אביו והיו שני מלכים באותו זמן, ונמצא לפי"ז דמש"כ תוס' ששלמה מלך בניסן היינו בניסן שקודם פטירת דוד המלך. אלא שילה"ק ע"ז מהא דמבואר בגמ' שהיה דין ודברים בין דוד המלך והקב"ה אימתי יפטר מהעולם, ואמר לו הקב"ה שאין מלכות נוגעת בחברתה אפי' כמלא נימא, משמע ששלמה התחיל למלוך רק לאחר פטירתו של דוד המלך. אמנם באמת לק"מ ואי"ז סתירה כלל למש"נ, דתרי עינים ניהו, דיני המלכות כבר חלו על שלמה המלך מאותה שעה שהוסכם לעשותו למלך וכבר ישב על כסא המלך, אולם עיקר המלכות בפועל שמלך והנהיג את כלל ישראל היה רק אחרי פטירתו של דוד, ועז"א שאין מלכות נוגעת בחברתה אפי' כמלא נימא עכ"ד. וראה משל"מ הלכות אבל פ"ג ה"י.

¹⁰ ובדרך רמז י"ל עפ"י מה שהבאנו לקמן עמוד 3 ששבועות זה כנגד יאר וגו', והאר עינינו בתורתך, וממילא מתקן פגם העיניים. וביהי רצון שאומרים אחרי התיקון אומרים "ויהיה הצער שיש לי בעיני תקון לפגם הראות שפגמתי בעיני".

¹¹ ובמפרשים שם האריכו למה נקט' דוקא ג' רגלים, ובמהר"ל בגור אריה שם ביאר דשלוש רגלים מסמלים את השלימות והנצחיות של כלל ישראל עיי"ש. וברוקח ביאר ג' רגלים הכוונה על האבות. ויש להוסיף לזה דברי הטור (בס' תי"ח) בשם אחיו, דג' אבות הם כנגד שלוש רגלים, ובשפ"א (בלק תרמ"ח) כתב בעי"ז, וכן בשם משמואל בלק (תרע-ד-ז) כתב בכמה דרכים לבאר ענין זה ואכמ"ל (וראה להלן עמוד 3). ובדרך צחות בשם האדמו"ר מפילוב זל"ה שאמר לבלעם הרי באו לרגל עם רב כחול הים ולא התלוננו ולא אמר אדם צר לי המקום, ואתה הרגל לוחצת וכבר צועק ורוצה להרגני.

¹² ואף חנוכה כלול בשבועות, וראה במאמר חנוכה שהבאנו דברי אדונו הגר"א בביאורו על מה שכתוב בשו"ע (סי' תכ"ח ס"א) שלעולם חג השבועות הוא באותו יום של חנוכה. וכתב בביאור הגר"א סק"ב ז"ל "ועוד נתנו סימן יום א' של שבועות הוא יום א' של חנוכה ו"סימן נר מצוה ותורה אור" אם לא בשלמה שאז הוא ביום ב' של שבועות ויום א' של חנוכה הוא יום פורים] וכבר האריכו מה הביאור ששבועות וחנוכה הם באותו יום, ותמה ע"ז בכנה"ג שזה אי אפשר, ותמה על השו"ע שהעתיק ובשכנה"ג כתב שלכן השמיטו בלבוש, והביא בשם הרב ישי אלמוני שהעצרת המדובר כאן הוא עצרת שלעבר, וראה

והשמחות נמשכות אחרי התורה עיי"ש, וכן כתב בשעה"כ דרוש שבועות א', דחג השבועות יש בו עלייה יותר משאר יו"ט, וכ"כ במהרח"ו בהג' על הזוה"ק (בה"ג דף צ"ו) "שבועות, והוא היו"ט היותר משובח", וכן כתב בסדר היום "הכול מודים בקדושתו הגדול מקדושת שאר ימים טובים".

ונאמרו בזה הרבה ביאורים. והאבני נזר ביאר [ראה נאות דשא ח"ג עמ' י"ב] דהרי לא טעם טעם שמחה מי שלא טעם שמחת הספיקות והתרתם (כמאמר החכם מובא בשו"ת רמ"א סי' ה, ופרמ"ג סימן תר"ע ועוד, ובבני יששכר (מאמר ה' לחודש סיון אות י"ג בשם הרמב"ם ועוד) ובהכנה שנעשה בימי הספירה נעשה בירור בין טוב ורע במידות כמ"ש (מהרח"ו בפע"ח שער ספירת העומר פ"א) ובשבועות הוא גמר הבירור, ואז הוא עיקר השמחה, וכל זמן שלא נתברר חלק הטוב מחלק הרע אין מקום לשמחה עכ"ל¹³.

ובשפ"א [תרמ"ז-ח-ט] "היו"ט שבועות הוא החביב מכל הימים הטובים דאיתא מגילה (כא א), אמצעי משובח, ועל דרך הרמז כמו שאיתא במדרש, יקרה מפנינים וכו' עם כל זה נגילה ונשמחה בך, בכב' אותיות שבתורה שהוא יקר מהכול, וכולל הכול כדאיתא בפסחים הכול מודין בעצרת דבעינן נמי לכם, יום שניתנה תורה לישראל" ושם [בתרנב] "דחג השבועות כולל כל המועדות וראה קדושת לוי שביאר אין כל הימים טובים יש להן רמז בחג השבועות שהוא זמן תורה, ובתורה כלול כל הימים טובים עיי"ש, והוא הבריח התיכון, מבריח מקצה אל קצה וכו', ולכן יש בו תנופה לכל הרוחות, ראה מנחות ס"א א', שהוא כולל הכול".

ובשלה"ק במס' שבועות וז"ל חייב אדם לשמוח בזה החג ביותר, כי הוא יום שזכינו בו לכתר תורה¹⁴, ובפסחים למדנו הכול מודים דבעצרת בעינן לכם¹⁵, מ"מ גילו ברעדה

במגן אברהם ובט"ז ס"ק א. ועוד כתבו בספה"ק שכתבו שחנכה הוא בחודש השלישי כמו ששבועות בחודש השלישי.

¹³ ובאוצרותיהם של צדיקים עמוד תשע"ב (לש"ב הגר"פ שליט"א) כתב בשם ספר מלחמות יהודה ששמע מהאבני נזר זי"ע, שמה שאוכלין מאכלי חלב ומאכלי בשר בשבועות, משום שכל אחד בפני עצמו מותר, ורק ע"י התערובת נעשה איסור, ולכן אוכלין ביום קבה"ת בשר וגם חלב, להראות כי התורה בירור תערובת טו"ר וכו' עיי"ש באריכות. אמנם יש לזכור מה שהיה מרגלא בפומיה דהגאון רבי אהרון קוטלר זל"ה, שהשמחה של התרת הספיקות זה רק למי שנצטער בספיקות ודו"ק.

¹⁴ והארכנו במק"א בענין הלימוד בליל זה, והבאנו דברי הרמב"ם פ"ג מהלכות תלמוד תורה הי"ג וכן בטוש"ע סימן רמ"ו סעיף כ"ד שהלומד בלילה זוכה לכתרה של תורה, וכן בזוה"ק (ויקרא דף כ"ג) צחותא דאורייתא יתיר בלילה מביממא, ובמעלות התורה (לאחי הגר"א) כתב דהתורה בלילה משברת את הקליפות, והדברים ידועין ועתיקין, ונשמע מיניה גודל מעלת לימוד בליל קדוש זה.

¹⁵ וראה בעדת יעקב עמוד כ"ב שלפי הרמב"ן בפרשת משפטים יש לזה מקור בתורה עיי"ש על הכתוב ויחזו את הא' ויאכלו וישתו "כי כן חובה לשמוח בקבלת התורה וכו' ואף כאן ביום חתונת התורה כן עשו". ועיי"ש בעמוד כ"ה מה שכתב בזה.

כתיב. והגרי"ע בסידור כתב וז"ל "מצוות שמחת יו"ט של שבועות גדולה מאוד, ורבה היא על כל שמחת הימים קדושים"¹⁶. והמבי"ט בשער היסודות (פל"ג) כתב "שבועות כולל כל התורה, ולכן אין בו מצוות פרטיות".

והחידושי הרי"ם אמר [ראה ליקוטי הרי"ם עמוד ש"כ] "שבועות הוא היום החשוב והיקר ביותר מכל השנה, ביום זה נגבהין כל נפשות בני ישראל, וזה הכח מדוד המלך ע"ה מאשפות ירים אביון עכ"ד.

ובשפתי צדיק ועוד ספה"ק ביארו שלכך שמחת יו"ט של שבועות יותר מכל שאר יו"ט, שהיום גם מקום להעלות את החמץ, ושתי הלחם¹⁷ המנחות היחידות שבאים מחמץ,

---

¹⁶ וראה בספר חפץ חיים (חייו ופועלו להרמ"מ ישר ח"א עמוד רפ"ח) **אצל החפץ חיים הורגשה חגיגותו של חג השבועות יותר מכל חג אחר** והרי קבלת התורה הביאה לעולם את תיקונו והושלמה הבריאה וכו'.

¹⁷ ויש בנו"ט להביא מה שדרש אמו"ר הכ"מ בענין שתי הלחם. בגמרא מנחות (טו:): בעי רבי זירא חטים שירדו בעבים מהו. ופירשו הספק **לענין כשרותם לשתי הלחם**: 'ממשבותיכם' אמר רחמנא לאפוקי חוצה לארץ דלא, אבל דעבים שפיר דמי [דעבים לא חשיבי 'חוצה לארץ], או 'ממשבותיכם' דוקא ואפילו דעבים נמי לא [דכל דלאו מארץ ישראל פסול]. ולפירוש התוס' הספק הוא בשירדו חטים מהשמים על ידי נס, יעו"ש. ודבר פליאה הוא שהגמרא דנה בספק בהלכה במציאות של מעשה נסים. והלא אפשר להמציא ספקות כהנה וכהנה בכל עניני הלכה [כדוגמת מה שדיברו בשמן זית הנעשה בנס להדלקת המנורה] ומדוע דוקא כאן דנו בכעין זה. ויש להמתיק הדבר על פי דברי רז"ל והמפרשים בענין שתי הלחם.

הנה מלבד המבואר בגמרא (ר"ה טז) שענין שתי הלחם בשבועות הוא משום שביום זה נידונים על פירות האילן, מובא בספרים עפ"י ד' הזה"ק (וע' מהרש"א סוכה לז) שהקרבת שתי הלחם [שתיים דוקא] כנגד שני לוחות הברית. וכבר שאלו במדרש (דברים רבה ג) 'פסל לך שני לוחות' - למה שנים? [ולא לוח אחד שבו עשרת הדברות. ולדעת חכמים (בשקלים פ"ו)] שעל כל לוח היו כתובים כל עשרת הדברים, תמוה טפי מה ענינה של הכפלה זו] - כנגד שמים וארץ. [זהו שאמר הפייט 'שתיים מי יודע - שני לוחות הברית'. יש כאן דגש על המנין, שתיים דוקא]. [והערני הגרמ"מ שליט"א לעיין בהקדמת תיקון"ז דניתנו לוחות ביום מ"ת דשבועות והוא חידוש].

נמצא אם כן שגם ענין שתי הלחם מכוון כנגד שמים וארץ. ואמנם כן, מצינו לחם מן הארץ כדכתיב (בתהלים קד) 'להוציא לחם מן הארץ', ולחם מן השמים - 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים' (שמות טז).

והורדת הלחם מן השמים, קשור ואדוק הוא עם קבלת התורה בשני צדדים, שהרי אמרו במדרש עה"פ 'לכו לחמו בלחמי' - מי גרם לכם לאכול המן? מפני שקבלתם את החוקים ואת המשפטים. הרי בזכות לחמי נטלתם לחמו של מן'. ומאידך גיסא אמרו (במכילתא בשלח) 'מכאן היה רבי שמעון בן יוחאי אומר לא נתנה תורה להדרש אלא לאוכלי המן'. הרי הלחם ירד לישראל בזכות קבלת התורה והתורה יכולה להידרש על ידיהם בזכות אותו הלחם.

וכן אמרו (ערש"י בשלח, יומא נב:) עה"פ 'קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העומר מן והנח אותו לפני ה' למשמרת לדורותיכם'- שהיה המן מונח לפני הארון במשכן ובמקדש בבית קדשי הקדשים אצל הארון אשר בו שני לוחות הברית. הרי שהלחם הגשמי היורד מן השמים ו'לחמה שלתורה' שבלוחות שניתנו גם הם מן השמים, כרוכים ואחוזים זה עם זה. וכן הביא רש"י שם מהמכלתא: 'בימי ירמיה כשהיה ירמיה מוכיח אותם למה אין אתם עוסקים בתורה והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס? הוציא להם צנצנת המן, אמר להם ראו דבר ה'. שמעו לא נאמר אלא ראו. בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחים למקום להכין מזון ליראי'.

לפי כל אמור נראה לומר שספיקו של רבי זירא על חטים שירדו מן השמים אם כשרים לשתי הלחם, קשור לענין שתי הלחם בדוקא, **שהרי שתי הלחם הבאים ביום מתן תורה ענינם הוא בקשר שבין הלחם מן השמים וקבלת התורה ולימודה** כמו שהתבאר, על כן הביא רבי זירא את שאלתו בענין זה דוקא, להזכירנו שכשזוכים שייכת מציאות של לחם מהשמים 'והרבה שלוחים למקום להכין מזון ליראי' כמו שכתב רש"י. וכדברי הרמב"ם הידועים בסוף הלכות שמיטה ויובל.

והנה הרמ"א (או"ח תצ"ד) נתן טעם למנהג אכילת מאכלי חלב בעצרת: 'ונראה לי הטעם שאוכלים מאכלי חלב ואחר כך אוכלים מאכל בשר וצריכים להביא עמהם שתי לחם על השולחן שהוא במקום המזבח, ויש בזה זכרון לשתי הלחם שהיו מקריבים ביום הבכורים'. והרי לא הנהיגו לאכול שתי לחם [שישנם על השולחן בלאו הכי מלחם משנה], אלא רצו שיהא הכרח על פי ההלכה דוקא לאכול שתי לחם. והרצון בזה להדגיש שהכפלת הלחם, לזכות ללחם מן הארץ עם לחם מן השמים, קשור ונובע מקבלת התורה שזכינו ביום זה, וכמו שנתבאר [וראה בשפת אמת שבועות תרל"ה שתי הלחם לחם מן השמים ומן הארץ עיי"ש]

ואנא בשיפולא דגלימא קא נקיטנא, לומר בדרך רעיון בדברי הרמ"א שכתב מדעת עצמו הטעם לאכילת חלב כדי דשיהיה זכר לשתי הלחם [ויהיו של חטין כמ"ש במשנ"ב] דהנה בספר החינוך מצות ספירת העומר מצוה ש"ו כתב בתו"ד "לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא תורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ! וישראל וכמ"ש אם לא בריתי יומם ולילה וגו' והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים כדי שיקבלו התורה בסיני ויקיימוהו וכו' שהיא העיקר הגדול שבשביל זה הם נגאלים וכו' וענין גדול הוא להם יותר מן החירות והעבדות עכ"ד, ובהמשך הד' כותב החינוך שם "כי כל זה מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן שיש לנו להגיע לקרבן שתי הלחם של עצרת".

ושמעתי לדייק דלכאורה הרי כל ד' החינוך הוא שהתכלית של הגאולה של פסח הוא להגיע לקבלת התורה של שבועות, ומה לו להזכיר להגיע" לשתי הלחם של העצרת" הו"ל להגיע לחג השבועות, זמן מתן תורתנו. וביאר עפ"י ד' הרמ"א בס' תורת העולה (וראה בערוך השולחן סי' תפ"ט סעיף ג', ובשפ"א תרמ"ו עוד) שמה שאנחנו מקריבים בפסח מנחת שעורים, ובשבועות מנחת חטים, כי שעורים זה מאכל בהמה וחטים זה מאכל אדם, ולכן בפסח אנחנו עדיין במצב של בהמה, ובשבועות אחרי העבודה של ספירת העומר וההכנה לקבלת התורה אנחנו בבחי' אדם, וממילא מדויקים ד' החינוך **שזה התכלית להגיע לשתי הלחם, צורת אדם**. וממילא יש להוסיף שזה מה שהרמ"א בשו"ע ס' תצ"ד כותב **"נראה לי שצריכים להביא ב' הלחם זכר לשתי הלחם ובמ"ב סקי"ז שיהיו של חטים, כי זה התכלית לדברי הרמ"א וכשיטתו שהגענו לחטים, מאכל אדם**

ועיקר שלימות האדם שיהיה הנשמה עם הגוף באחוזה ונוכל לעבוד בב' יצרים עיי"ש, והדברים ידועים ולא באתי רק להתעורר, והאריכו בזה בספה"ק¹⁸.

ולפי"ז י"ל דהנה מבואר בטור ושו"ע¹⁹ בסימן תצ"ב שמתעניין בה"ב אחרי פסח וסוכות²⁰, שמא חטאו וסמכו אותם על מקרא דאיוב [פ"א פסוק ה'] ויהי כי הקיפו ימי המשתה וגו' כי אמר איוב אולי חטאו בני וברכו א' בלבבם וגו' ובשביל שימי המועד הם ימי משתה ושמחה אולי חטאו²¹ ובמרדכי בסוף מסכת תענית הק' על טעם זה דא"כ גם בשבועות יצטרכו לצום בה"ב, ולכן כתב טעם אחר²² [וראה בשע"ת שהביא שאכן בתמים דעים סימן קע"ד הביא שצמו אחר שבועות בה"ב, וכן בברכי יוסף סק"א בשם אורחות חיים הלכות תענית אות א', ובאליהו רבא ס"ק ד' שכתב "ומ"מ יחידים ואנשי מעשה מתענים" אמנם הרי לא נהגו כן]

¹⁸ וחג השבועות הוא חג של חיי עולם, וכמו שאמר הק' מרוזין זי"ע [ראה עירין קדישין עמ' רה] פסח הוא בחי' של חיי שעה, וחג השבועות הוא בחי' של חיי עולם, כי פסח הוא ר"ת פה-סח (פע"ח שער חג המצות פ"ז) וסח הוא לשון תפילה עיין ברכות כ"ו) ופסח הוא בחי' של לחם עוני כמ"ש (פסחים קט"ו) מה דרכו של עני בפרוסה וכו' ולזה אמר (תהילים קב,א) תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו, ושיחו הוא תפלה, ולכן נקרא פה-סח ותפילה הוא חיי שעה (שבת י') אבל בחג השבועות ניתנה בו תורה לישראל, ולכן נקרא חג השבועות בחי' חיי עולם עכ"ד.

¹⁹ ובשו"ע שם וברמ"א שעושין אותו כמו תענית ציבור. . והעיר חתני הגר"נ דלהשיטות שהוא משום שאולי חטאו אז למה יהיה תענית ציבור דאיתא בטור שעושין אותו כתענית ציבור ויש קריאת ויחל וגם אומרים סליחות שלא מצאנו בעבירות רק היכן שיש צרה ובעבירות כל אחד יעשה תשובה בעצמו ובפרט להאליה רבה שאומר שהוא משום הלכות יו"ט וחול המועד דקים וקל להיכשל והרי מדברים מחטא שדל יחידים ולא בחטא שחטאו הציבור ביחד וביאר דהרי העונש הוא על שביזה את המועדות, וראה ברמב"ם הלכות אבל פ"א ה"י "הפורשין מדרכי ציבור והם האנשים הפורקין עול בעשיית המצוות ואינן נכללין בכלל ישראל ובכבוד המועדות אין מתאבלין עליהן וכו'", וממילא התיקון לזה הוא בתשובת רבים ועשיית תענית ציבור לחזור ולהיכלל בכלל, ולחזור למצב שכל ישראל חברים ברגל.

²⁰ וראה באליהו רבא שם, שמי שאינו יכול להתענות בה"ב עבור איזה אונס אז אסור להתענג במעדנים באותו היום". וזה סמך למקומות שנוהגים שאפילו שאין צמים מ"מ אינם אוכלים בשר וכדו' באותם ימים.

²¹ ובאליהו רבא כתב שבקל האדם עובר עבירה בהם התורה מלאכות מהם בכל בצדדים דווקא אוכל נפש, בהוצאה דווקא אם יש בהם צורך קצת, וחול המועד הוא מותר דווקא בדבר האבד [ולכאורה הטעמים הראשונים שייכים גם בשבועות].

²² ובבית יוסף סימן תכ"ט ופרישה כתבו דדווקא אחרי פסח, וסוכות שהם ז' וח' ימים חששו, וכ"ה במגן אברהם ומשנ"ב סימן תצ"ב ס"ק א' [ובפרמ"ג ס"ק א' שכתב דלכל הטעמים א"צ להתענות בעצרת].

ולהנ"ל י"ל בדרך רעיון שבאכילה של שבועות של יום מתן תורתנו [ורבים מהחסידים ואנשי מעשה שאינם שחים שיחת חולין מליל התקדש החג עד שאומרים קדושת כתר הכול הולך אחר החיתום] שמתגדלים ומרוממים גם את הגשמיות, את החמץ וכו"ל, אין חשש כ"כ שיבואו לחטוא.²³

וחתני הגר"נ הוסיף דבטור סימן רצ"ב כתב דאומרים בשבת מנחה ואני תפילתי משום דהוא עת רצון שלא חטאו מחמת האכילה והשתייה, ורש"י בפרדס הקשה א"כ למה לא אומרים אותו ביו"ט, ותירץ הפרישה והמג"א דביו"ט לרבי אליעזר יכולין להתענות משא"כ בשבת כו"ע מודי דבעינן לכם ויש להקשות א"כ למה לא אומרים אותו בשבועות דכו"ע מודי דבעינן נמי לכם ולפי"ז יש לאמור דשבועות האכילה ושתייה לא מביאין לחטא ואין בו אותו השבח שיש לכלל ישראל בשבת.

וראה דברים נפלאים בשפת אמת [חנוכה תרמ"א] "חנוכה ופורים הם הארות מהרגלים וכו' כי על ידי כוחן של בני ישראל בקבלת הימים כראוי, נשאר מכל יום טוב רשימו בכנסת ישראל וכו', ופורים מחג השבועות²⁴, וכן פורים [תרמ"ב] "ולכן אחר מפלת המן זכו לתורה, ולכן אחר סיון שהרגישו ביום מתן תורה התגדלות שמו ית' ע"י מפלת המן הרשע, היתה להם אחר כך שמחה בשלימות, וכן [בתרמ"ה] "ולכן כשתלו את המן הרשע קיבלו אחר כך התורה בחג השבועות באהבת עצמם לה' יתברך, ולכן המתינו עד אחר החג, ובכג' סיון כתבו האיגרות האחרונות כשראו שנעשה תיקון למעלה, במפלת המן הרשע וכן כתב [בתרמ"ז] "ולכן נראה שערכו איגרות אחרונות עד סיון דהיינו כשראו

---

²³ ובמהרי"ל כתב שתענית בה"ב זה וגילו ברעדה ר"ל שבמקום שמחה שם תהא רעדה תענית". ובשבועות אכילתנו היא גילו ברעדה. הבאנו לעיל (עמוד 5) בשם השל"ה ד"בשבועות הכול מודים דבעינן לכם, וגילו ברעדה כתיב" וכן האריך החיד"א בלב דוד (פרק ל"א) "ויזהר הגם שיש לשמוח ולאכול וכו' מ"מ יקיים וגילו ברעדה כי התורה ניתנה ברתת ואימה וגם הוא זמן הדין על פירות האילן וכו', וכן בספר עבודת הקודש" גם בשעת סעודת יו"ט יהיה דעתו על התורה" ובספר יסוד ושורש העבודה בתו"ד "וראוי לכל איש ישראלי מעם קדוש שיתעורר עצמו ביום הקדוש הזה וביחוד בעת אכילה ותשיה להכניס שמחה עצומה וכו' והן הודאה עצומה וכו' עיי"ש בדבה"ק והן הן הדברים.

וידוע מה שאמר רבנו החזון איש זל"ה שבעל הקצות לא הרגיש טעם באכילה מרוב קדושת התורה. ואמר בזה הגאון רא"ע שליט"א שהחזון אי"ש דווקא נקט לדוגמא את בעל הקצות, עפ"י מה שכתב השב שמעתתא בהקדמה אות ז' "כי המן בא משר התורה והוא לחם אבירים וכמו שוב לא היה להם שום נטיה ותאוות החומריות רק תקוע היה בלבם אהבת ומצוות וזה נשאר לדורות המשכילים! אשר עליהם נאמר אדם כי ימות באוהל". ואשר האיש אשר יטעם מזה ביום מתן תורתנו, אשר תוקף חסידות בתחילתו כדברי הרוקח.

²⁴ והעירו שרק מזמן אנשי כנסת הגדולה קראו לשבועות זמן תורתנו. ולפי דברי השפת אמת א"ש, שאחרי שקבלוה מאהבה בפורים, אז קראו ליום "מתן תורתנו". והערני לזה הריש"ג.

תליית המן שקיימו אחר תורה מאהבה²⁵ אז הכינו את עצמם ללחום מלחמת ה' ונזכה להיות ששים ושמחים בעבודתו ית"ש אכי"ר. והקב"ה יהיה בעזרנו שנזכה לקבל את התורה, ודרך לתורה, [והאבני נזר אמר שאת החשק לתורה מקבלים בשבועות לכל השנה, וזה ע"י הקשר עם הקב"ה, התורה היא אור ה' עכ"ד]²⁶.

שמחה של שבועות מחילת עוונות

ועוד סיבה להשמחה הגדולה והעצומה בחג השבועות מכיון שזוכים למחילת העוונות, וכדברי הירושלמי בר"ה (פ"ד ה"ח) "ר' משרשיא בשם רב אידי בכל הקרבנות כתיב חטא, ובעצרת אין כתיב חטא, אמר להן הקב"ה מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה, מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתכם מימכם "ופי' בקרבן העדה "שבכל שנה בעצרת הוא כיום אשר עמדנו לפני הר סיני, ומקבלים התורה מחדש, הלכך אין שם חטאת ביום הזה"²⁷ [וכ"ה בזה"ק] והובאו ד' אלו ברוקח [סי' רצ"ה] "שלכן אסור להתענות וכו' ועל כן צריכים כל ישראל לשמוח, שמוחל הקב"ה עוונותיהם"²⁸.

---

²⁵ ויש לרמז בזה אמירת אקדמות לפני קריאת התורה, להראות שאנחנו מקבלים את התורה באהבה.

²⁶ ואדמו"ר מגור שליט"א אמר, שבועות כנגד יצחק כד' הטור בסימן תכ"ח, וג' ברכות בברכת כהנים כנגד האבות כמו שכל' בבעל הטורים בפרשת נשא, ויאר כנגד יצחק, (וראה בשפ"א פסח תרמ"א ותרמ"ב, ובזה"ק ח"א קסח דוד ויצחק חדא עיי"ש), וכמו שאומרים בזכות יצחק אבינו, וא"כ בשבועות אפ' לזכות לוהאר עינינו בתורתך, וכדברי המדרש והספרי בנשא "יאר עיניך בתורתך, ויאר עיניך ולבך, ויתן לך בני תורה, ועינינו תראנה מלכותך וכו' ולשמחה וכפרש"י ויאר "בפנים שוחקות". וברמז י"ל, לילה כיום יאר, ונעורים בו בליל שבועות, ואומרים מקרא וכו', אע"פ שאין לומר מקרא בלילה. [והריש"ג הערני לדברי רבנו בחיי (דברים לא א) שכתב "ולא יכלה עוד להצפינו זה היה בו' סיון, יום שהיה עתיד לקבל בו התורה, שנתוסף בו **עוצם אורה** באותו היום לרמוז על גדולתו באותו היום, ועשתה תחבולה לשומו בתיבת גומא כדי להסתיר את גופו מפני **תוקף אורו** וכו']. והגרמ"מ שליט"א הערני למה שכתוב בכתבי הגר"א דברכת יוצר אור כנגד יצחק שביום שנולד נתוספו המאורות

²⁷ ובפני משה שם כתב "אמר להם הקב"ה מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה שניתנה בעצרת להיות עמל ויגע בה כל צרכיכם מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם" וכו'. ומתבאר מדבריו שבשבועות אנו מקבלים ע"ע עול תורה ולהיות יגעים בה, וכוונתו ל' לתורה שבע"פ וכדברי התנחומא ואכ"מ. [וביותר בלימוד בלילה שמנדיין שינה והיא העול]

²⁸ ויש פה הרגשה נוראה להתבונן שביום הכיפורים מביאים שעיר, ואילו בשבועות אין חטא ודו"ק.

וראה בקדושת לוי שמחילת העוונות הוא כמו חתן וכלה בנישואין, שמוחלין להם על כל עוונותיהם עיי"ש וזה מתן תורה יום חתונתו²⁹ וכדברי המשנה בסוף תענית "ביום

²⁹ והגרט"ו שליט"א אמר ליישב בזה קושית הבית הלוי (בדרשות סימן י"ז, וכן בספרו עה"ת פרשת יתרו) על שיטת הרמב"ם (פי"א מהלכות מכירה הט"ז) ושכן הורו רבותיו ובנ"כ שם האריכו בזה, וכ"ה בשו"ע סימן ס' סעיף ב) "שאין אדם יכול לחייב עצמו בדבר שאינו קצוב", וא"כ איך כלל ישראל חייבו עצמם בנעשה ונשמע עיי"ש מ"ש בזה. ולפי הנ"ל שזה היה כמו נישואין, א"כ הרי מבואר שם ברמב"ם, שבנישואין כן יכול לחייב עצמו אפילו בדבר שאינו קצוב. ולפי פשוטו י"ל דהרי סברת הרמב"ם שאין יכול להתחייב כיון שאין גמירות דעת, וא"כ במתן תורה הרי מבואר בגמרא בשבת דף פ"ח ע"ב "אנן סגינן בשלימותא" ופרש"י ד"ה דסגינן "התהלכנו עמו בתום לב וכו' וסמכנו עליו שלא יטענו בדבר שלא נוכל לעמוד בו" וא"כ מבואר שהיה גמירות דעת.

ומו"ר הגרי"ד שליט"א העיר במה שהעירו (חידושי הרי"ם ועוד) איך אמרו נעשה ונשמע ולא אעשה ואשמע, רק מכח הפנים אל פנים הגיעו לדרגה של יחידה, והרגישו כולם שיש אחידות מוחלטת וממילא אמרו נעשה ונשמע. עכ"ד והגרמ"מ שליט"א הוסיף בזה דברים "ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר" וגו' (שמות יט, טז) ופרש"י וז"ל: מלמד שהקדים על ידם מה שאין דרך בשר ודם לעשות כן שיהא הרב ממתין לתלמיד, וכן מצינו ביחזקאל קום צא אל הבקעה וכו' ואקום ואצא אל הבקעה והנה שם כבוד ה' עומד עכ"ל. מבואר בחז"ל דמהלך הגילוי דמ"ת אינו כדרך בשר ודם, אלא היה כדרך רב הממתין לתלמיד שאינו באופן הראוי, והרי מטעם זה נהגו להיות נעורים בליל שבועות בלא עצימת העין ולתקן ענין זה כמובא במג"א. ומאידך בהמשך הפרשה שם "ויוצא משה את העם לקראת האלקים מן המחנה ויתיצבו בתחתית ההר" (שם, יז), ופרש"י וז"ל: מגיד ששכינה יצאה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה וזהו שנאמר ה' מסיני בא (דברים לג, ב) ולא נאמר לסיני בא עכ"ל, מבואר דהגילוי דמ"ת במהלך של חתן יוצא לקראת כלה, והוא כדרכו של עולם, והסתירה גלויה, מחד רב היוצא לקראת תלמיד, חתן היוצא לקראת כלה מאידך, ותמוה כיצד ב' הענינים עולים בקנה אחד.

ונראה עפ"ד חז"ל בשמו"ר (כא, ה) "כיון שראו ישראל שהיו מוקפין מג' רוחות וכו' תלו עיניהם לאביהם שבשמים וצעקו להקב"ה שנא' ויצעקו בני' אל ה' ולמה עשה הקב"ה להם כך אלא שהיה הקב"ה מתאווה לתפלתן אמר ריב"ל למה"ד למלך שהיה בא בדרך והיתה בת מלכים צועקת לו וכו' מה עשה המלך גירה בה הליסטים כדי שתצעוק וישמע המלך, כיון שבאו הליסטים התחילה צועקת למלך א"ל המלך לכך הייתי מתאווה לשמוע קולך כך ישראל וכו' באותה שעה אמר הקב"ה לכך הייתי מבקש לשמוע קולכם", הרי כל רצונו וחפצו ית', שעם ישראל יפנו ויסתכלו לצד מעלה.

ולפי"ז מתיישבת התמיהה הנ"ל כמין חומר, מתחילה הקב"ה הופיע בהר סיני כרב הממתין לתלמידו, דהרי בני' כבר התחילו בקבלת מקצת חוקי התורה בעת יציאתם ממצרים ובמרה ולכמה מהראשונים בג' ימי הגבלה אף קיבלו את ספר הברית, והיו בבחינת תלמידים, ומצב זה מחייב השכמה כדרך התלמידים, אמנם כ"ז היה בעוד שלא גילו דעתם ועדיין לא באו לקבל התורה, אולם אחר שגילו דעתם ורצונם לקבל התורה ויצאו לקראת האלקים כמש"כ ויוצא משה את העם לקראת האלקים, מיד נתהפכה המדה לבחינת חתן היוצא לקראת כלה, ונמצא דכל השינוי הוא בפסוק "ויוצא משה את העם

לקראת האלקים" [ועי' ירושלמי שקלים ב: "ר' יהודה בר פזי בשם רבי הן נקרא ולא נבעת וכו' לטובה ויוצא משה את העם"], מבואר דהשגת המדריגה העליונה דמ"ת בהתדבקות כנס"י בקב"ה היא בדוגמת חתן וכלה, שכנס"י העמידה עצמה במצב של "כלה" ועי"ז הקב"ה הופיע עליהם במהלך של חתן היוצא לקראת כלה, והיא המדריגה הגדולה דמתן תורה וחג השבועות. ובזה מבואר היטב ענין התיקון דליל שבועות דהוא בדוגמת תיקון קשוי כלה כמבואר בזוה"ק, דזהו עיקר עבודת כנס"י בחג השבועות להתהפך לבחינת כלה, וע"כ עיקר העסק הגדול הוא בתיקון כ"ד קישוטי כלה, ובאמת זהו ג"כ פנימיות קרבן שתי הלחם כדאיתא בחז"ל, דהעומר הוא בירור הרע כענין מנחת סוטה הבא מן השעורים, ומנחת שתי הלחם הוא כענין אשה ובעלה בלא קטרוג כלל, ועי' בשילהי פרק הזהב עה"פ השם גבולך שלום חלב חטים ישיבעך, וע"ע ביאור אגדות להגר"א בפרק הרואה בענין הרואה חטים בחלום ראה שלום ראה שעורים סרו עוונתיו דפי' הענין עד"ז ואכמ"ל.

³⁰ וראה בהליכות שלמה שבועות (פי"ב סעיף ט"ו) שהגרש"ז הורה שמה שנהגו בהרבה ישיבות וכדו' לערוך ריקודים ומחולות בחג מתן תורה מנהג יפה הוא, ואין לערער עליו כי כבודה של תורה היא שעוסקיה שמחים בה ביום שנתנה לנו הקב"ה בהר סיני, ולפיכך מותר לרקוד בו, אע"פ שאין רוקדין ביו"ט, כי כבוד התורה שאני, **ועוד דהו כו' שמחת נישואין שמותר לרקוד**, עיין שכנה"ג סי' של"ט, וא"א בוטשאטש שם, עכ"ד. והובא שם בהליכות שלמה (באורחות הלכה) שבישיבת ראדין, היו ראשי הישיבה והתלמידים מרקדים בכל עוז לפני רבנו החפץ חיים זי"ע [וראה פסחים קי"ח "ההרים תרקדו כאילים" קאי על מתן תורה, ובסידור הגרי"ע זי"ע הביא מהזוה"ק שבשעה שהתגלה הקב"ה בסיני יצא בת קול, מה לך הים, ההרים תרקדו וכו' והגרי"ע מעיר שצ"ע דהא על קריעת ים סוף איתמר עיי"ש. וחידוש שלא הביא שם את דברי הגמרא בפסחים, ויש ליישב].

והגאון רבי איסר זלמן זל"ה אמר בדרך רעיון, שמה שאין אומרים תחנון בז' ימים של אחר שבועות [וכמ"ש המ"א בסי' קלא, וראה מ"מ בהליכות שלמה עמ' שצ"א מרבותינו הראשונים והאחרונים דאין אומרים תחנון בימים אלו] דהו כו' שבע ברכות. וחתני הגר"נ שליט"א הראני לד' התוס' במנחות ס"ה ע"ב ד"ה רגל ותחילת רגל שכתב "ואע"ג דעצרת יום אחד, כיון דיש לחיגתו תשלומין כל שבעה שייך בה תחילת רגל".

ועוד ידועים דברי החק יעקב בסימן תצ"ד, שאפשר לברך ברכת שהחיינו כל השבעה ימים שלאחר הרגל, והאחרונים נו"נ בדבריו. וראה הליכות שלמה (עמוד שצ"ב) שנראה שגם הפרמ"ג הבין בדעת המ"א שאפשר לברך כל שבעה עיי"ש היטיב. וראה מה שכתב אדמו"ח שליט"א בספרו עדת יעקב ח"ג סימן כ"ט אות י"ג לבאר את המחלוקת בין החק יעקב לאלהו רבא עיי"ש, ובמהרי"ל דיסקין כתב לענין חייב אדם לקבל פני ברגל אם שייך בז' ימים שאחר החג. [בגליוני הש"ס ר"ה ד. הובא דבר חידוש דאות ר' דפז"ר קש"ב, היינו הקבלת פני רבו]

ויש לעיין קצת, למה אין אומרים בשבת שאחר שבועות צדקתך, הרי בשבת אין מביאין קרבנות תשלומין, [וצ"ל דכיון דאם זה בתאריך של ימי החול לא היו אומרים תחנון ממילא

גם בשבת אע"פ שאין את הטעם והסיבה אין אומרים] ולדברי הגאון רבי איסר זלמן זל"ה א"ש.

והגרנ"ג שליט"א העיר דלדברי הרדב"ז (ב' אלפים קע"ח) שהעולי רגלים היו נשארים בשבת שאחרי שבועות (שבת "נאך" שבועות כמו שאמרו הצדיקים שנאך הכוונה אחרי ונאך הכוונה עדיין) והיו מראים להם לחם הפנים, ראו חבתכם לפני המקום מיושב ג"כ למה אין אומרים צדקתך

[ואאמו"ר בדרשה הביא דברי החזון איש שכתב שמוציאים את לחם הפנים מן ההיכל כדי להראות! [וראה שם ובמשל"מ] ראו חבתכם לפני המקום. והוסיף אאמו"ר שהענין הוא כי הרי באים בהתלהבות לפני המקום בעלייה לרגל ויש חשש שמא ירגישו שירוד ההתלהבות ואולי ילכו הבית בחזרה ויפסידו את כל ההשפעות, ולכן מראים חבתם שחם כיום הלקחו שהקדושה יכולה להישאר, וראה ברדבז שם שאולי הנס הזה היה רק בחול המועד וא"ש [וגם הרי המשנה לא מנתה את זה בין הניסים] וגם היה מרגלא בפומיה דאאמו"ר דברי הרבי ר' בער שמבאר מה שכתוב בשלמה המלך שחזרו ל"אהלים" והריני אז כבר איש תחת גפנו ותחת תאינתו ומבאר שאחרי שהיו בבית המקדש הרגישו שהמקום האמיתי שלהם זה שם בבית המקדש, והבית נראה אצלם כמו אוהל, ועוד ציין לדברי השפת אמת שבלחם הפנים כסילוקו כך סידורו שכמו שמניחים ככה מקבלים [וזוה מקביל להשכמת בית המדרש שחרית וערבית שאמר האמרי אמת] ואמרתי לאאמו"ר הכ"מ שאולי י"ל עפ"י דברי במדרש בפרשת נשא שלחם הפנים היה כנגד י"ב' השבטים עיי"ש, וממילא ברגלים שזה כנגד האבות כדברי הטור הידועים בסימן תי"ח, מראים חבתם לפני המקום של הבנים, בגלל אבות תושיע בנים, והסכים לזה].

וגם לפי"ד בעל אבן האזל, מיושב קצת, אלה שנוהגין שלא לומר תחנון בחו"ל גם בי"ג סיון [ראה א"ר סימן תצ"ד סקי"א, ושע"ת סימן קל"א, והליכות שלמה עמוד שצ"ב] והרי ימי התשלומין של הקרבנות בארץ ישראל נגמרין בי"ב סיון, ולפי"ד מיושב בדרך הדרוש, **דהוה כמו שבע ברכות מז' סיון יום מתן תורתנו.**

ושמעתי מאאמו"ר הכ"מ בשנה שחל שבועות ביום רביעי, שהעיר שהרי הקריבו הרבה קרבנות למחרת שבועות, וממילא אם נימא דטעון לינה יוצא שנשארו ליום שישי, וממילא בשבת אחרי שבועות, היה הרבה אנשים. וראה פנ"י במסכת ראש השנה והגר"ח קנייבסקי שדנו אם טעון לינה בתשלומין של שבעה ימים אחרי עצרת.

ואדמו"ח שליט"א (עדת יעקב שבועות עמוד צ') ביאר בדרך הפשט על מה שתמהו (ראה קדושת לוי שנשאל על כך במדינת ליטא) למה נקרא בשנה וגמרא היו"ט של שבועות בשם עצרת ואילו בתורה שבכתב נקרא שבועות. וביאר עפ"י דברי הגמרא בחגיגה (דף י"ז) דילפינן דחג השבועות יש לו תשלומין כל שבעה מהא דמנה ימים ומנה שבועות והיינו דע"י השבועות מתקדש עוד שבוע לענין תשלומין עיי"ש ולפי"ז נראה דבזמן הבית שהקריבו קרבנות שפיך השם שבועות משום דיש בסוף ימי הספירה עוד שבוע לענין תשלומין וכתרגומא "חגא דשבועיא" אבל לאחר החורבן שאין לנו קרבנות כבר אין קיום של יו"ט ולכך נקרא עצרת מצד האיסור מלאכה שבו וכדאמרין שם מאי עצרת עצור ממלאכה ולכן בפרשת פנחס דכתיב בשבועותיכם ומיירי קרא לא לענין קרבנות ראה וחגיגה דיש להם תשלומים אלא בקרבן מוסף שאין לו תשלומין לפיכך תירגם שם האונקלוס "בעצרותיכון" ואילו בפרשת ראה ובכי תשא תרגם חגא "דשבועיא".

הנהגת אדוננו הגר"א בחג השבועות

וראה במעשה רב [מהדורה חדשה עמ' רכ"ג בתוס' מכת"י] "ומאוד שמח רבינו הגר"א בשבועות, ותגדל לו השמחה עוד יותר מכל רגל! ועלזו לבו בשמחת מתן תורה, והאריך בשולחנו במאכל ובמשתה ושבתים כמו בכל חג, וכמה פעמים האריך בשולחנו ביו"ט של ערב שבת ופירס מפה וקידש עכ"ל.

ויש להתבונן היטיב היטיב בד' אלו, דמלבד מה שכ' ששמח יותר מכל רגל [וכד' מהרח"ו והשלח"ק וכו' שהבאנו לעיל] נמצא שהאריך בשולחנו שעות רבות מאוד!! דהרי התפלל כל יום וותיקין כמבואר שם במעשה רב [באות כה' להתפלל שחרית כותיקין] ובוודאי בחג השבועות כנהוג, ואף אם האריכו בתפלה, וביוצרות כמבואר שם במעשה רב שאומרים "יוצר, ועתה בנים שירו למלך"³¹ בקול זמרה פסוק בפסוק, ופיוט ה' קנני ראשית דרכו, ופיוט עשרת הדיברות אומרים במתן ובנעימה, והש"ץ מפסיק בנעימה כל ענין וענין", בוודאי שאין זה עד חצות, ונטל ידיו³² קודם חצות וכמ"ש הרמ"א בסי' רפ"א, ושיטתו של רבנו הגר"א היא שלא להאריך בתפילה יותר מחצות (אף בר"ה) כי אסור להתענות [ראה מעשה רב אות רז' ובהערות שם].

ואף אם נימא דאיתרע שהתחילו אחר חצות [והוא דוחק גדול עד מאוד] והתפללו מנחה גדולה, כשיטתו שסעודת יו"ט הוי כסעודה גדולה [ראה מעשה רב שם באות קע"א שם] הרי לא מיירי בסעודה שלישית כי הגר"א לא אכל ביו"ט סעודה שלישית [כמבואר במעשה רב שם עמ' רב] וגם הרי מדובר בע"ש, ובווילנא הלילה נהיה בשעה מאוחרת, ולמה האריך בתוך הלילה, ופירס מפה וקידש, ועדיין יל"ע שהיה יכול לגמור מבעו"י³³.

וסוף דבר צריך בירור למה המשיך סעודת החג לתוך הלילה של יו"ט שני, ואף אם נהג כהרמב"ם בהל' יו"ט פ"ו הי"ט, חצי לה' שאוכלין עד הלילה³⁴ [וראה בשנו"ס עם הלילה] למה פירס מפה דווקא בשבועות כשחל בע"ש³⁵.

³¹ ויצוין שהשפת אמת הקשה (ראה יכהן פאר עמוד ק"ל) למה כתוב ועתה בנים שירו למלך, ולא ועתה בנים שירו לאב, עיי"ש [וראה לקמן עמוד 15,21 שתי הלחם מרמז על תורה ותפילה, והבאנו מאבודרהם והגר"א שכתבו השיבנו אבינו לתורתך, וקרבתנו מלכנו לעבודתך, שע"י תורה זה אב, וע"י עבודה זה מלך, וממילא בשבועות יש שני הדברים, ואכ"מ].

³² והרי לא קידש על מזונות וכשיטתו במעשה רב [והביאו הביאור הלכה סימן רע"ג סעיף ה'].

³³ ואם נימא שאכל בשר בתחילת הסעודה שזה עיקר מצות שמחת יו"ט (וכמו שנראה מדברי הכל בו הלכות בשר בחלב אות ק"מ) ואחר כך אכל חלב באותו סעודה (וכשיטת אלה שנהגו כן בשבועות לאכול באותו סעודה בשר וחלב וראה חק יעקב ועוד) וחיכה שש שעות, וממילא לקח הרבה זמן הסעודה א"ש. אבל א"כ לאו דווקא בערב שבת.

³⁴ ושמעתי שהגרש"א שליט"א תמה למה אין מי שנוהג כהרמב"ם, לאכול עד הלילה.

ואולי י"ל כי היה דרכו שהיו באים לקבל פניו ברגל, וכמו שמובא בשערי רחמים, בהספדו של בעל החיי אדם על הגר"א³⁶ "ומה נחמד היה כאשר מקבלים פניו ברגל עד שנכנס שמחה בליבנו" עיי"ש שזה ההשראה של רב לתלמיד ברגל, וכ"כ הגר"ח מוואלאזין בהקדמה לספרא דצניעותא "פעם אחת ביום א' של פסח הוו יתבי גביה תרי תלמידי מתלמידי החשובים, ומאשר היו יודעים זה דרכו בקודש מעולם הפלגת שמחתו וחדוות ה' היא מעוזו, אשר היה שש ושמח ביו"ט כמצווה עלינו בתורתו ית"ש, אשר היה להפליא וכו'", עיי"ש וממילא ישבו לפניו תלמידיו בסעודת יו"ט לקבל פניו ולא רצה להפסיק להשפיע שפע אל' מהם, ולהשפיע עליהם מהודו, ולכן פירס אח"כ מפה וקידש.

ועכ"פ למדנו כמה שמח אדוננו הגר"א ב"לכם" של יום מתן תורתנו³⁷, וכד' רש"י בפסחים "שישמח בו במאכל ובמשחה להראות שנוח ומקובל" ומתבאר מד' רש"י שלא די שישמח, רק יראה גם לאחרים, והגרש"ז (בהליכות שלמה עמ' שפ"ד) ביאר לפי"ז למה אין מתענים תענית חלום בשבועות (ראה מגן אברהם סימן תר"ד, וחק יעקב בסימן תצ"ד, וש"ע הרב ומ"ב שם) דאף לדלידה התענית הוא עונג לו, אבל סו"ס אחרים לא יראו שהוא שמח³⁸.

³⁵ וחתני הגר"נ שליט"א העיר למה לא נהג כן בכל יו"ט להמשיך ליו"ט שני, וביאר דאולי לפני יו"ט שני לא חשש מלאכול, וראה בבית"ל סי' תקכ"ט בשם המ"א דה"ה ביו"ט ראשון יש למנוע מלקבוע סעודה מן המנחה למעלה, והבית"ל כתב שאין דין זה ברור, אחרי שבאמת העיקר הוא יו"ט ראשון דהרי בקיאינו אנו בקביעי דירחא, אבל שלא נאכל ביו"ט ראשון בעת שתאב לאכול, כגון בשבועות שהיום גדול, ונשויהו לספיקא שמא היום חול מנין לנו דבר זה עיי"ש, וממילא אולי י"ל דדעת רבנו הגר"א שמותר לאכול בסוף יום ראשון עד הלילה, וכתמיהת הביאור הלכה, זולת כשחל בערב שבת. [וברמב"ם הלכות יום טוב פ"ו ה"ט "וחוזרין לבתיהן לאכול ולשתות שאר היום "עד" הלילה, ובשנ"ס הביא גירסא "עם" הלילה, ועיין במעשה רוקח שהביא דברי המגן אברהם].

³⁶ ובתוך דברי ההספד כתב החיי אדם שמן הצדיק יש ג' תועלתיות, א) שמחדש חידו"ת ובזה עושה מאורות למעלה. ב) הוא דבר באיתכסאי שנשפע שפע על ידו ג) שמהדר את אנשי מקומו, זה זיוה וזה הדרה, והוא (הגר"א) היה יפה נוף משוש כל הארץ, ומה נחמד היה כאשר היינו מקבלים פניו ברגל וכו'.

³⁷ וראה גם שם במעשה רב (אות רל"ג) "הגאון היה שמח מאוד בחג הסוכות וביותר בשמיני עצרת כי הוא יותר מכל ימי החג עיי"ש, ולמדנו שבשבועות ובשמיני עצרת שמח יותר משמחה של רגל, ואולי י"ל [לפי ערכנו, כי בוודאי אין לנו השגה בהנהגותיו של אדוננו הגר"א, רק תורה היא וכו'] דשמע"צ ושבועות זה הימים טובים של תורה, וימים טובים של ההתחברות הגמורה של כלל ישראל להקב"ה אני ואתה, ישראל ואורייתא וקב"ה חד הוא, ועוז וחדווה במקומו, ושמחתברים עם מלכו של עולם אין עצב כלל, כולו שמחה בלי גבול ובלי שיעור. וראה באדרת אליהו פרשת אמור ובהגהות באר יצחק שם

³⁸ והרנ"פ שליט"א הוסיף שיש לו כת"י, שהגר"א עשה סיום בחג השבועות על כל המדרשים, עבידנו יומא טבא לרבנן, וא"כ אולי הרי יומא טבא משמע כל היום ובאו תלמידים וכו' אשרי עין ראתה זאת.

והרי הן הם דברי רבנו האי גאון, בשערי תשובה תשובות הגאונים (סי' כ"ה) "ודעו כי הפלא ה' ענין תורתנו הפלא ופלא וכאשר תדעו ותבינו ענין פסח מצרים וכו' ומשם והלאה שבע שבתות תמימות עד יום מתן תורתנו שישראל מתחברים לאבינו שבשמיים תדעו הענין הזה".³⁹ וכבר האריכו למה חג השבועות הוא יום אחד, דלא כמו שאר המועדים, ובמורה נבוכים כתב (בח"ג פרק מ"ג) "ולא היה המראה הגדול כי אם יום אחד, על כן זכרנו בא בכל שנה יום אחד". ובבני יששכר [חודש סיון מאמר ד' אות א'] כתב שהוא יום אחד ולהורות אשר מעלת יום נתינת התורה אינה תחת הזמן עיי"ש. אבל בלר"ג הביאו האברבנאל פרשת פנחס כתב, כי כמו שהקב"ה אחד, ככה היום הוא אחד.⁴⁰ וזה כדברי רב האי גאון ששבועות היא ההתחברות גמורה של ישראל לאבינו שבשמיים,⁴¹ ישקני מנשיקות פיהו כמו שאמרו חז"ל במדרש שיר השירים אשר לחד מ"ד [פרשה א, יב] שיר השירים נאמרה בסיני !

וכאן המקום לעזור ולהתעורר עד כמה החמירו חז"ל בשמחת היו"ט שלא יהיה שום צער ויגון בה, כמו שנפסק ברמב"ם בהל' שביתת יו"ט פ"ו הכ"ד, ובהלכות אבל פ"א ה"ו, וכ"ה בטוש"ע או"ח סימן תקמ"ז סעיף ג', וביו"ד סימן שמ"ז סעיף א שאסור להספיד שלושים לפני החג. וראה לשון הזהב של הרמב"ם "ואסור לאדם שיעזור על מתו קודם לרגל שלושים כדי שלא יבוא הרגל והוא נעצב ולבו דואג וכואב מזיכרון הצער אלא יסיר הדאגה מלבו ויכוין דעתו לשמחה", [וראה במ"מ ועוד שהעיקר שפסקו כשמואל בסוגיא דמוע"ק דף ח] והפוסקים האריכו בזה, ונקטו שחלילה לזוז כל שהוא מדברי השולחן ערוך אשר קיימו וקיבלו עליהם כל ישראל וכלשונו של הבית אפרים יור"ד סימן ע"ח שמפלפל שם באריכות בהלכה זו (אם לא בגדול הדור וכמו שמאריך שם), וכשנפטר הגאון בעל האגרות משה [ב"ג אדר והובא לקבורה בשושן פורים, ונמצא שהספדים בתוך ל' יום של פסח] התיר מרן הגרש"ז להספיד ונימק דבריו משום שבעל האגרות

³⁹ ויצוין שבספר אמונה והשגחה להגאון ר' שמואל מלצן זל"ה (עמ' 3) הביא דנשמת הגר"א הוא נשמת רב האי גאון, והוא בשם תלמיד הגר"א רבי משה שלמה מטאלשין זל"ה.

⁴⁰ והגריש"א זל"ה אמר שכן איתא במדרש.

⁴¹ ויש להוסיף דעל ידי התחברות הגמורה, מתגלה הפנימיות של כנסת ישראל, רצונו לעשות רצונך. ומו"ר הגרי"ד שליט"א ביאר דכתוב נעשה ונשמע והרי הפסוק צווח אומר ויפתוה בפייהם, שגנבו דעת עליון, וכמ"ש בתוספתא בפ"ז דב"ק, ואיך משבחים את כלל ישראל בזה. רק הן הן הדברים אע"פ שלא אחזו בזה, מ"מ אמרו, וזה הנקודה הפנימית שרוצה לעשות רצון ה', ויש לעזור שזה בדיוק חצי הספר ויפתוה וגו' והוא רחום שהנקודה באמצעית היה לרצון עכ"ד ודו"ק. והגרפ"פ שליט"א הראה רמב"ן בשער הגמול שכתב, שיש שבעה מדורים בגיהנום, ורוצים להלקות את הרשעים [ומיירי ברשעים גדולים מאוד עיי"ש] ומ"מ אין מלקין אותן, דהן מבני רחימאי דאמרי בסיני נעשה קודם לנשמע עיי"ש באריכות, ולכאורה הרי מיירי ברשעים גדולים ולמה לא ילקו אותם, רק הן הן הדברים, בנקודה הפנימית הם רוצים לקיים מצוות בוראם, אע"פ שויכזבו בפייהם, רצונו לעשות רצונך וכד' הרמב"ם הידועים בהלכות גירושין פרק ב'.

משה היה גדול הדור [וראה שם בהליכות שלמה פורים עמוד שמ"ו לענין קריעה על גדול הדור] ועוד שהאבלים לא נמצאים במקום ההספד עיי"ש בהליכ"ש בשם הפתחי תשובה יור"ד סימן שמ"ז סק"א אבל בלא"ה אין לנטות מההלכה, והודע מאוד בעיני הגרש"ז זי"ע על אלו המתחכמים לקרוא לזה עצרת התעוררות וכדו'⁴².

ועכ"פ יש לנו להתעורר מזה עד כמה צריך להיות בשמחה ביום טוב⁴³ [ומיתאמר] משמיה דהגר"א (ולא ידענו מקורו) שהמצוה הכי קשה ביו"ט זה מצות שמחה, להיות בשמחה כל רגע וע"ע בשאלתות מצוה ס"ז] ולהסיח דעתו מהצער ולכוון לשמחה, ודו"ק היטיב.

מעשה דחנה ביום השבועות

ובשמואל (פרק א פסוק ד') "ויהיה היום ויזבח אלקנה וגו' ופרש"י והוה יום מועדא, והוא בתרגום שם. וברד"ק הביא מהמדרש "אמר רבי יהושע בן לוי זה יומא של עצרת". וכ"ה בילקוט שמעוני (רמ"ז ע"ב) ופירש בזית רענן (לבעל המגן אברהם) דמנין להם שזה עצרת, "דמדכתיב ויהי היום משמע שזה אינו אלא יום אחד⁴⁴ דהיינו עצרת⁴⁵".

ויש להתעורר דוה ביומא דדוד, ואני תפילתי⁴⁶. ומה יעשה אדם ויצליח בתורה, יתפלל למי שהחכמה שלו כדברי בגמרא בנדה דף ל"א ע"ב. וממעשה דחנה אנחנו לומדים

⁴² ונסתפקו האם בליל של שלושים לפני החג כבר חל האיסור.

⁴³ ואמרו"ר הכ"מ היה דרכו בחג להראות וללמוד וללמד את דברי החינוך במצוה תפ"ח שענין השמחה של הרגלים, כי כל אדם צריך מדי פעם להוציא רגש השמחה שלו וכלשונו "שצריך בטבעו לשמוח לפרקים עיי"ש, ולכן התורה קבעה את זה שלוש פעמים בשנה.

⁴⁴ והוא כמ"ש שזה ענינו של שבועות "יום א". וש"ב הראב"ם אמר שהפסוק אומר "ולמה לא תאכלי" ואם זה בעצרת הרי הכול מודין דבעינן לכם. והגר"ש"ג שליט"א הראני לדברי הגאון רבי שלמה קלוגער זי"ע (בספר כרם שלמה מאמר ט"ו) שכתב ששבועות זה זמן להתפלל להיפקד בבנים, ממעשה דחנה עיי"ש, והכהן מלובלין בספר מחשבות חרוץ (אות ט"ו) כתב דע"י שפע קדושת חג השבועות זוכה לשפע בני, על פירות האילן.

⁴⁵ וראה לעיל שהבאנו דברי הבנין שלמה שהמעשה דקורח היה בשבועות, ונפלא הדבר, שחנה נפקדה משמואל באותו היום [ולהעיר שההכנה לשבועות זה מצות הגבלה, להכיר את מקומו, וכמבואר בשם משמואל ועוד מפרשים שהקב"ה ניסה את כל האומות מה יקבלו, וניסה את כלל ישראל במצות הגבלה שזה כנגד טבעם, וזה היה חטאו של קורח ודו"ק, והגר"ז הראה לדברי הפנים יפות שכל אחד בישראל עמד לפי דרגתו]

ובחתם סופר בדרשות (שבועות תקס"ב) הביא טעם לאכילת חלב שמרמז על אחדות, כי החלב יש בו שלושה חלקים, השומן שעושים חמאה, והנותר שעושים גבינה והשלישית מי החלב, אמנם בלי ברירה וכו' הרי שלושתן צירוף טוב מאוד, והיא משקה חשוב וכו', עיי"ש. וממילא י"ל בדרך רמז דקורח, חטאו היה המחלוקת, ולכן אוכלים מאכלי חלב לרמז על האחדות, כאיש אחד בלב אחד.

⁴⁶ וראה לקמן הקשר בין דוד לתפלה.

עיקרי הלכות תפלה, וכלשון הגמרא בברכות דף ל"א ע"א "כמה הלכתא גברותא איכא למישמע מיניה"⁴⁷.

ובוודאי דביומא דדוד יכולה היא התפילה שתיתקבל ותיענה [וראה בהליכות שלמה בענין בקשת צרכים שמותר לבקש על דברים רוחניים, והארכנו במאמר שביעי של פסח שבימי הדין]⁴⁸ קיל טופי בקשת צרכים]

⁴⁷ והנה כבר נודע בשערים דברי אדוננו החתם סופר בגיליון שו"ע או"ח סימן ק"ב (וכן בדרשות ז"ך אלול תק"ע, ובחת"ס עה"ת פרשת יתרו) "סגולה נפלאה להתפלל ליד הצדיק, וזהו שהתפללה חנה ליד עלי" וכו'. והגאון רבי דוב ל. שליט"א העיר דמוכח מדברי החת"ס, דאפילו במשכן ומקום קדוש ג"כ יש מעלה להתפלל ליד הצדיק ועי"ז תתקבל תפילתו, וכמעשה דחנה במשכן שילה. ועוד דאפילו אם הצדיק אינו מתפלל, מ"מ סגולה היא שתתקבל תפילתו וכמו בעלי עכ"ד. ויש פה רמז לאלה המתפללים ליד הצדיקים בשבועות, שתתקבל תפילתם, וכמעשה דחנה שהיה בשבועות וכמ"ש.

⁴⁸ והנה אאמו"ר הכ"מ היה מרחיב שצריך לזכור היטיב שיו"ט הם ימי הדין, והנ"מ מזה להלכה למעשה ועורר ע"ז שאין הדברים כ"כ ידועים ומבוררים, וזירני לכתוב ע"ז ולהרחיב בזה, ואציין פה בקיצור אמרים כמה נ"מ [ובמאמר הפסח הרחבנו בזה] (א) במאירי ר"ה דף ט"ז שכתב "שכל הזמנים של ימי הדין של היו"ט הם לעורר לב האדם".

(ב) והעריני אאמו"ר לדבריו הנפלאים של השלה"ק במסכת סוכה פרק נר מצוה (בנדמח"ח עמוד ת"ע) ולחשיבות הדברים נעתיק לשונו הק' "ויזכור כל ימי המועדים הם ימי דין כאומרם ז"ל בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה וכו', וברבנו בחיי ביאר למה לא נזכר בתורה שמחה בפסח מפני שבארבעה פרקים העולם, ומפני שפסח יום הדין וכל הדינים עתידיים להיעשות, לכך לא נזכר בו שמחה כלל, אבל בעצרת שכבר בו דין אחד של פסח נכתב בו שמחה אחת, ובחג שכבר עברו בו שלושה דינים נזכר בו שלושה שמחות עכ"ד רבנו בחיי, והרי האדם צריך לראות כאילו העולם חציו זכאי וחציו חייב, נמצא שהחוטא בשחוק או בקלות ראש ביום טוב, חמור יותר משאר השנה, שמאחר שהעולם נידון בחטא אחד, אפשר שיוכרע העולם לכף חובה, ואז כל העניים שימותו או יצטערו מחמת העוני הרעב או הצמא כולם תלויים עליו, ובימי המועדים מלבד שמזונות האדם תלויים בהם, גם חיי האדם ונשמתו תלוין בדין כמו שכתב בעל הראשית החכמה, ולפי שימי דין הם לכן חייב האדם לטהר עצמו ברגל כמו שאמר רב יצחק בראש השנה (ט"ז ע"ב) כמו שצריך להיכנס בטהרה בראש השנה ויום הכיפורים, ולכן אין ראוי שהאדם יתעצל בהם לבקש על נפשו בתפלה, ותחנונים כפי משפט היום כמו בראש השנה ואמרינן בירושלמי האי מאן דדמיך בריש שתא וכו' ולא דווקא שישן, אלא גם אם הוא יושב בטל ישן קרי ליה הואיל ואינו עושה מעשה יום טוב ביום דין והוא הדין לשאר ימים טובים שהם כולם יומא דדינא עכלה"ק. ומתבאר מדבריו דמאן דדמיך קאי על הימים טובים שהם ימי דין. (ויש לציין שבלי שבועות נייערים, וכן בליל פסח כמבואר בשו"ע סימן תפ"א סעיף ב' (וראה לשון הטור כל הלילה וכו') עד שתחטפנו שינה, וכן בליל הושע"ר).

(ג) ולפי השל"ה הנ"ל החיוב לטהר עצמו ברגל הוא מדין יום הדין.

(ד) כתב הרמ"ע מפאנו בספר אם כל חי "למה הקב"ה דן בזמנים אלו מפני שזמנים אלו מיוחדים בהם לעסוק בתורה ובמצוות ועל כן חפץ הקב"ה שניצל מהדין הקשה ועל כן נטהרים תחילה לעסוק בתורה, ולהרבות בתפלה, ולעסוק בקרבות היום [ולשמח עניים וגר וממילא יש לנו שלושה עמודים תורה עבודה גמילות חסדים].

ושמעתי מאאמו"ר הכ"מ דביאר מה שאמרו חז"ל על הכתוב בבוועז 'ויאכל בעז וישת וייטב לבו' - ואיתא במדרש ארבעה פירושים ל'וייטב לבו' - שברך על מזונו [כדכתיב 'וברכת את ה'על הארץ הטובה'], שעסק בתורה [כי לקח טוב נתתי לכם], שאכל מיני תרגימא הממתקים את הלב, ופירוש נוסף: שהתפלל על זיווגו [מצא אשה מצא טוב]. והנה לפי שלושת הפירושים הראשונים מדויק הלשון ויטב לבו, שברך, ולמד, והמתיק אכילתו, וכל אלו הטיבו את לבו, אבל הפירוש הרביעי אינו מובן בפשוט שהרי על הזיווג רק התפלל ועדיין לא נעשה דבר ואיך כבר נאמר 'וייטב לבו' והלא עדיין לא מצא טוב? - ואמר אאמו"ר

(ה) ביום טוב אנחנו אומרים אדיר אדוננו, ובספר קושיות (שהיה בדורו של המהר"מ מרוטנברג) שאל למה אנחנו אומרים רק בראש השנה ואמר כיון שזה שיר של מלאכים לא התירו לומר אלא ביום ראש השנה שהוא יום דין, ובספר חסידים (דפוס מקיצי נרדמים) שהיה שאמרו רק בראש השנה ויום הכיפורים כי אז אומרים המלך המשפט ויש שאמרו בכל יום טוב **כיון שבכל יום טוב דנין על דבר והקב"ה הוא אדון לכל הגוזרים עיי"ש**, [הערני הגר"ח צ"ק שליט"א שבהרבה מקומות אומרים אותו בניגון של ימים נראים, והן הן הדברים ימי הדין] ובסידור הרוקח במגנצא אומר בקול רם בכוונה בניגון טוב, ובלבוש סימן תפ"ח סעיף ג' כתב דאומרים אותו ביום טוב ולא בשבת כי גמירי שלא יבוא בשבת, ובסידור אוצר התפילות מביא במוסף של ראש השנה מהגרי"ב שתמה דהרי גם ביום טוב לא יבוא כמבואר בעירובין מ"ג ומסיים נמצא ליישב דברי הלבוש פני הכבוד, ויש שיישבו לפי הלבוש סימן תקפד סעיף א' בענין אבינו מלכנו וראה מרחשת חלק א' סימן י' סוף אות ב' והיה ה' למלך [ולפיז ביום טוב שחל בשבת לא היה צריך לאומרו] ובסידור הרוקח כתב שיש כב אותיות כנגד נגילה ונשמחה בך.

(ו) הבעל הטורים כתב ונקדשתי בתוך בני ישראל וסמך ליה אלה מועדי שבמועדים מתקבצים להודות ולהלל להקדוש ברוך הוא שברוב עם הדרת מלך, וראה בפרמ"ג סימן ת"צ במשב"ז ס"ק ב' שמביא רמב"ן בפרשת אמור, שביאר מקרא קודש, שנראה שהיו מתקבצין ביו"ט בבית ה' בפרהסיא לקדש היום בתפילה, ונראה שביו"ט היו יותר אנשים בבית הכנסת מאשר בשבת (ועיי"ש בפרמ"ג שמחדש שצריך שיהיו עשרה גדולים בני י"ג שנה ושני שערות כי מקרא קודש זה מדאורייתא) ומוסיף האדרת לפי שמ"ע להתפלל בעת צרה כדברי הרמב"ן, וא"כ הרי יום טוב הוא יום הדין ממילא יש מ"ע להתפלל ותפלה אז הוי דאורייתא עכ"ד וזה מכוון למ"ש לעיל מהרמ"א שיש ענין סמיכות גאולה לתפלה ביום טוב כי יענך ה' ביום צרה.

(ז) בגמרא ביומא דף כ"א בשעה שישראל עולין לרגל עומדין צפופין ומשתחוים רווחין. שלא ישמע איש וידויו של חברו ויכלם. וצ"ב מה הווידי וראה מאמרי פחד יצחק סוכות מ"ב שכתב שענין הווידי שהרי אנו אומרים י"ג מידות וזה מצד היותם ימי דין וזה היה וידוי.

(ח) רבונו של עולם בברכת כהנים ביו"ט, וראה במשיב דבר ח"א סימן מ"ז שהביא מה הטעם שאומרים הרבונו של עולם בברכת כהנים ביו"ט ולא בשבת האם משום שכבוד שבת חמיר מיום טוב וא"כ גם ביום טוב שחל בשבת אין לומר או כיון דיום טוב הוא יומא דדינא וממילא אפילו אם חל בשבת י"ל וכן נהגו בוואלזין, ומהמשנה ברורה מבואר שאדוננו הגר"א היה אומר הרבונו של עולם בברכת כהנים, אולם במעשה רב אות קס"ו לא נראה כן, ומהנצי"ב רואים שבוואלזין אמרו וכן מסיק שם הנצי"ב שכיון שיו"ט הוא יומא דדינא לכן אפשר לומר הרבונו של עולם (וברבונו של עולם מוזכר בקשות בגשמיות מזונות ותתן לי ולכל ביתי מזונותי ברווח בהיתר בנחת).

שכנראה שבענין הזיווג אין יותר מזה רק התפילה הנכונה⁴⁹. ואז כבר ויטב לבו, ואכן בהמשך הרי כך היה. 'ובעז' עלה השער וישב שם והנה הגאל עבר', ואמרו במדרש וכי אחורי הדלת עמד הגואל- אלא אמר רב שמואל ברב נחמן אפילו היה בסוף העולם הטיסו הקב"ה והביאו לשם כדי שלא יהא אותו צדיק מצטער וכו', והיינו, אחר התפילה הנכונה הכל מסתדר אפילו שלא בסדר הטבע עכ"ד. ויום זה דוד בן דודאי שמסוגל התפילות להתקבל במקום רנה שם תהא תפילה, יום מתן תורתנו.

הקזת דם בערב חג שבועות, וערב שבת כשחל ביום א'

וראה לקמן (עמוד 8) שהבאנו מהמדרש, שהמעשה של קין והבל היה בשבועות, יש שאמרו [הגאון ריח"ז זל"ה] שזה עוד טעם למה שאין מקיזין דם לפני שבועות כמבואר בשו"ע ס' תס"ח ס"י⁵⁰ דזה היה הרציחה הראשונה בבריאה.

ובמהר"י ברוינא ס' קי"ח (מובא בכפ"ח סקצ"ח, ודרכי תשובה ס' קט"ז סק"פ) כתב דאם חל שבועות ביום א' וב', אין להקיז דם בע"ש דהו"ל כעיו"ט! והעיד שכן אמר המהרי"ל, ועיי"ש שמביא שאעפ"כ הלכו והקיזו ואכן נסתכנו.

ולכאורה הרי החשש היה צריך להיות רק בערב שבועות גופא, כי אז היה הסכנה שמא יקבלו את התורה או לא, ומוכח מזה שכל הימים לפני שבועות זה הימים של קבלת התורה⁵¹, וכמו שהאריכו בזה, וכפי שרואים שהם ימי שמחה שאין אומרים בהם תחנון

⁴⁹ והוסיף אאמו"ר הכ"מ דלאחר הליכתו של אליעזר עבד אברהם לקחת אשה ליצחק, כתיב 'ויספר העבד ליצחק את כל הדברים אשר עשה', וברש"י: גלה לו נסים שנעשו לו, שקפצה לו הארץ ושנזדמנה לו רבקה בתפלתו. ששים וחמישה פסוקים עד כאן, מלאים בתיאור ובהדרכה, מה לחפש וכיצד לחפש וכו', וכאן כתוב 'את כל הדברים אשר עשה' ואין מצויינים אלא את שני אלו: קפיצת הארץ ושנזדמנה לו רבקה- והרי דוקא שנים אלו לא הוא עשה. אכן כל זה מדברי אליעזר ליצחק: כל עשיותי והצלחותי אינם מתייחסים לי, כי כל עשיותיו של האדם הכל מהקב"ה הוא אשר נתן בו בינה והשכל וכח עשיה. כל מה שעשיתי אני – זהו רעותא דלבא, התפילה והבקשה. היינו דאמרי אינשי 'החתן התפלל טוב' – כי יותר מתפילה אין האדם יכול לעשות

⁵⁰ ונסתפקו פוסקי זמננו אם מותר לעשות בדיקת דם, (ועקירת שיניים) האם הוי כהקזה. ⁵¹ בצל"ח בפסחים דף ס"ד כתב שה' וו' וז' הם ימים של מתן תורה, בה' אמרו נעשה ונשמע, ובו' היום המיועד לגבוה, ובז' ניתנה התורה בפועל, עיי"ש. אבל פה רואים שגם ד' הוי יום של מתן תורה לגבי סכנה. וראה בהליכות שלמה שבועות עמוד שע"א מאאזמו"ר הגרשז"א זל"ה שבימי ההכנה לחג השבועות היה מרגלא בפומיה בשיחותיו עם התלמידים להזכיר דברי הרמ"א הנ"ל ולעורר מזה שבכל שנה ושנה מקבלים התורה מחדש עיי"ש באריכות גדולה.

[וכל ענין הספירה הרי זה כעבד ישאף צל ליום הנכסף וכו' וכדבריו הידועים של החינוך ועוד, וזה מראה גם שזה קבלה מחדש בכל שנה ולכן יש ענין הספירה]

וכו'.⁵² [ולד' רש"י בפרשת משפטים [כד,ד] ההרצאת דמים של כלל ישראל היה בה' סיון א"ש טפי, אמנם לד' המהרי"ל הנ"ל רואים שגם בד' סיון יש סכנה], ומדברי המהרי"ל הנ"ל נראה שבכה"ג ערב שבת הוי כעיו"ט, והמקובלים נחלקו בכה"ג שחל שבועות במוצ"ש האם להסתפר [לנוהגים עפ"י האריז"ל שלא להסתפר כל ימי הספירה]⁵³ בכה"ג בע"ש אע"פ שעדיין לא נשלמה הספירה, או לא להסתפר כלל, ויש לחלק,⁵⁴ אבל למדנו מד' המהרי"ל ברוינא והמהרי"ל שע"ש הוי כעיו"ט בכה"ג, והוא חידוש ויש להתעורר מזה.⁵⁵

⁵² ואמו"ר הכ"מ, הראני לדברי הפרי צדיק (ר"ח סיון מאמר א' וב') שכתב ביום הזה באו מדבר סיני, ופרש"י בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, וזה הרי שייך לדברי תורה ועדיין לא קיבלו, אלא בע"כ שזה קאי על החשק שהיה להם, וע"ז אמר שיהיה החשק תמיד כאילו באו היום, עיי"ש באריכות. וראה בספר מנהגי וורמייזא (עמוד רנ"ז) שכתב ש"זמן מתן תורתנו" קאי על כל הימים שלפני שבועות מראש חודש, [ויל"ע במה שהקשה שם] וראה שם שבשבת לפני שבועות (שאחרי ראש חודש) היו מנגנים באשכנז ניגונים חשובים כמו בשבתות של ארבע פרשיות ושבתות חשובים, כמעט כמו ניגונים של יום טוב [וראה בספר אור המאיר בדרוש לשבועות, שהאריך בעי"ז, שכמו שאדם מכין א"ע לחג השבועות, כן יזכה לקבל אור התורה].

ובגמרא מבואר שבר"ח סיון לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא, ואמו"ר הכ"מ בשיחה אמר דאולי חולשא דאורחא קשור עם חטא של רפידים ש'רפו ידיהם מן התורה', ואלמלא היו חוטאים לא היתה להם חולשא [וברמז: תורה איקרי דרך (ריש קדושין), והיינו חולשא דאורחא – שרפו ידיהם מן התורה]. ולכך נכפל בתורה 'ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחננו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר', כי רק בגלל ה'רפידים' היתה חולשא ביום ראשון, והוצרכו לחנות שם יום נוסף עכ"ד. ובמאמר פורים הארכנו מה הביאור רפו ידיהן הרי עדיין לא היה להם תורה [וראה בשפת אמת שבועות תרמ"ז] עיי"ש.

⁵³ וכן שמעתי מהגרא"נ שליט"א שכן נהג הגרש"ז זל"ה. ובענין להסתפר בליל מ"ט או רק בבוקר בערב שבועות, ראה בהג"ה בספר פקודת אלעזר שהביא מספר פתח עיניים (לבעל שמן מגדולי המקובלים) עמוד פ"ח שכתב "מצאתי כתוב בספר בית מועד כ"י למחר"ו שהיה מגלח תכף אחר ספירת העומר בליל מ"ט ולא היה ממתין עד היום".

⁵⁴ וכן מה שהעידו על החידושי הרי"ם שאף שנזכר בפוסקים [ראה גר"ז סימן ר"ס בשם עולת שבת ומשנה ברורה שם סק"ו] לא ליטול ציפורני ידיו ורגליו ביום אחד, [וראה שם באשל אברהם מבוטשאטש שהלילה הולך אחר היום שלאחריו עיי"ש. ולא נתבאר שם אם מותר בלילה וביום שלאחריו] מ"מ בערב חג השבועות, היה חותך ציפורני ידיו ורגליו בפ"א, וכענין טהרת אשה לבעלה שנוטלה בפ"א, ואין קפידא ויש להסתפק האם בכה"ג שחל שבועות ביום א', מותר ליטול בע"ש ידיו ורגליו ביום אחד לשיטתו, ויש לחלק [וראה ובליקוטי מהרי"ח עובדא מהרה"ק ר' אלימלך מרודניק זל"ה, והביא שם שהמטה אפרים בהלכות סוכה סימן תרכ"ה סעיף י"ג התיר בכל עיו"ט ליטול ציפורני ידיו ורגליו ביחד כי חייב אדם לטהר עצמו ברגל ועיי"ש באלף למטה, ולפי"ד מסתבר בוודאי שמותר בע"ש בכה"ג, אמנם בסימן תר"ו לא התיר בערב יוהכ"פ ועיי"ש באלף המגן] וראה בשע"ת שם שלפי האריז"ל א"צ להקפיד בכך. והנה שם בשו"ע סימן ר"ס כתב הרמ"א "וכשנוטל צפרניו לא יטול אותם כסידרן ויתחיל בשמאל בקמיצה, ובימין באצבע וסימן לזה דבהג"א בשמאל ובדאג"ה בימין (אבודרהם וספר המוסר) ובמ"ב שם ס"ק ח' בשם המג"א

"שבתשב"ץ כתב שמהר"מ לא דקדק בזה וכן כתבו על האר"י ומ"מ יש להיזהר לכתחילה".

ושמעתי מאמו"ר הכ"מ, שלפני חמישים שנה היה לו בעיות גדולות מאוד בציפורניים ונפלו לו כל הציפורניים והלך לרופא ומומחה גדול בהדסה, ואמר לו שזה בעיה גדולה ויצטרכו לתת זמן ממושך זריקות וכדו' ומיד קיבל ע"ע אאמו"ר לגזוז ציפורניים באג"ה וכמ"ש בשו"ע הנ"ל, ומיד הפסיקו לו כל הבעיות, והוסיף שאם מקבלים את דברי השולחן ערוך והרמ"א זה יביא לישועות, ויש על זה סיפורים רבים ממנו. ופעם התבטא [שלא כהרגלו ושלא כדרכו] שהתפלל בקבר של הבית יוסף והרגיש שנענה והיה לו ישועה הגדולה, והוא הגבר אשר הכניס בגולת בלגיה את המושג של לפחד מהשו"ע ומורא דין וזהירות ודיקדוק בהלכה מושגים שבגלל מאורעות הזמן כמעט ולא היו קיימים שם אחר השואה ועוד סיבות, וכאחד שזכה להיסתופף בצילים של רבנו החזון אי"ש ורבנו הגרי"ז וחמיו מן הגרשז"א זי"ע שהחדירו בעם ישראל "מורא וחומר ההלכה" הוא זכה להכניס את המושגים בגולה, ואח"כ לימד בשיעורי ההלכה את הפרטי ההלכה וכו' מהשורש עד הלמעשה תנצב"ה.

⁵⁵ ובדרך רמז י"ל לפי המדרש הנ"ל עוד טעם באכילת מאכלי חלב בחג השבועות, אשר כפי שכתב אדוננו המגן אברהם שם בס"ק ו' "יש הרבה טעמים לאכילת חלב וכו' ומנהג אבותינו תורה היא" [ונאמרו בזה מאות טעמים בדרך הפרד"ס, וכמו שנאמרים בכל מנהגי שבועות, א"ח"ר"י"ת, ר"ת אקדמות, חלב, רות, ירק, תיקון. טוב אחרית דבר מראשית] דקרבונו של הבל היה מחלביהן, וחלב וחלב הוא מאותו שורש דבר המופרש לטובה, וכמו שהאריך בזה הגרש"ר הירש זל"ה בבראשית שם, ובעוד כמה מקומות בביאורו, והוא בדרך רמז. ושו"ר מה שכתב החתם בדרשות (שבועות תקפ"ח) בשם מעשה ה' "מחלביהן" מחלב שלהן, ומפרש שם השייכות לבשר וחלב עיי"ש. והאדמו"ר בעל ישועות משה זל"ה היה אומר שכמו שתינוק יונק חלב מאמו ויש לו בזה את כל מזונו וכו', כך אנו מרגישים שבתורה יש את כל מזונינו. וראה בשיחות להגאון רבי יצחק שליט"א (שיחה ט"ז) מה שכתב בזה טעם חדש לאכילת חלב.

ובדרך צחות דצחות י"ל, דהכלי יקר הביא בשם צרור המור שהיה תביעה על הבל, שלא התעורר מעצמו עיי"ש, ונשים צדקניות מהדרות ביותר במאכלי החלב וכו' אמנם יש לזכור מה שעורר הגרמ"ג שליט"א, לדברי הכתב סופר בשו"ת או"ח (סימן ק"ז) שצריך **לכוון בסעודת יו"ט לשם מצווה**, עיי" בלשון וראה בשל"ה (מסכת שבועות פרק תורה אור בתחילת) "דקדקו בלשון בעיני נמי לכם, ולא אמר בענין חצי לה' וחצי לכם, אלא הענין אף שמצוה להתענג ולהיות לכם, מ"מ יהיה הלכם "נמי" והעיקר לה' כי השמחה של לכם תהיה לשם ה', שמחה רוחנית, כי מתן תורה היא וכו' עכ"ד.

ובהליכות שלמה (עמוד שפ"ה) מובא שמרן הגרשז"א זל"ה היה מספר לתלמידים שבעל הדברי חיים מצאנז זל"ה אמר פעם טרם שניגש לסעודת היום, בדרך התעוררות. כל החציו לה' שעסקנו בו עד עתה אליבא דאמת כ"לכם" שכן מה לנו הנאה גדולה מעסק התורה והתפלה, ואילו ה"לכם" האכילה והשתייה בשעת הסעודה, עליו עלינו להשגיח שיהיה ל"ה', כלומר לשם שמיים. ויש לציין לשונו של הגר"ז בסימן תקכ"ט סעיף י' "ועכשיו שמאריכין החזנים בניגונים בתוך התפילה, אין זה עולה בכלל חציו לה' אלא בכלל לכם הוא".

רעיון באמירת אקדמות

ומה נפלא הדבר שבפיוט הנורא "האקדמות" הנאמרת בדחילו ורחימו, ונתחבר ע"י רבי מאיר ש"ץ בעל ההקדמות⁵⁶ בניגון המיוחד, רובו ככולו הוא שבח של גדלות הבורא עולם, עם רכבות המלאכים העומדים לשרתו, ואמונת ישראל בהקב"ה, ושכלל ישראל אין מתפתה אחרי אומות העולם וכו' וכו' וכמעט אין דיבורים על התורה גופא, ודבר זה אומר דרשני (וכבר עמדו בזה).

רק הן הן הדברים כנסת ישראל משבחת את הקב"ה שזכינו ביום קדוש זה להתחבר אליו כדברי רב האי גאון הנ"ל. וזה לשון הלבוש "ואומרים אקדמות אחרי פסוק ראשון⁵⁷ שהוא שבח על בחירת השי"ת בישראל⁵⁸, ונתן לנו את התורה"⁵⁹, והכול מכוון

וראה בכאיל תערוג (שבועות ע"ה) שהביא מה שהק' המהרא"ל צינץ כיצד אמרין בעצרת דבעינן לכם הרי זה חג של מתן תורה, והיה ראוי רק לשמוח בדברי תורה בו. ואמר הגרא"ל דהנה באבודרהם (הל' ברכת המילה) כתב דעושים סעודת סיום כדי לתת לגוף שכר על שהיה שותף בלימוד, וז"ל "ופירש ה"ר משה כהן שהטעם בזה שהקב"ה חפץ כפי היות שאר כוחות הנפש נמשכות ונגררות אחר הנפש המשכלת בעשיית המצות ובדרישת החכמה שיהיה להם חלק בשמחה אשר תגיע לנפש המשכלת בעשות המצוה או בהגיעה לחכמה וזה יהיה בעשותו סעודה במאכל ובמשתה דעושים סעודת סיום כדי לתת לגוף שכר על שהיה שותף בלימוד". וא"כ גם בשבועות נותנים לגוף לאכול כי הוא שותף לקבלה של התורה.

⁵⁶ ורבי מאיר מובא ברש"י בתהילים פרק ע"ג פסוק י"ב ועוד, וכן בתוס' ר"ה דף י"א, והיה מרביתו של רש"י כמובא בשו"ת מהרש"ל סימן כ"ט והאריכו בזה. ויש להעיר בענין המעשה של בעל האקדמות שחיללו שבת חוץ לתחום לעשות נס וכו', ולכאורה היה שלא עפ"י דרך הטבע וא"כ יהיה מוכרח שמותר לחלל שבת אפילו בהצלה סגולית וראה מהרש"ם ח"ג סימן רכ"ה.

ויש לדחות שזה לא היה סגולי רק בדרך הטבע שיבוא לעזור להם כנגד הגויים. וראה ירושתינו ח"ב באריכות בענין רבי מאיר בעל ההקדמות.

⁵⁷ וכהמנהג הקדום, שהיו אומרים אקדמות אחרי פסוק ראשון בדווקא, והאריכו בזה הפוסקים. ובאליהו רבא (בס"ק ה) כתב "נמצא בדפוס אשכנז ישן נושן, מעשה באריכות, על מה תיקנו האקדמות, וסיים כיון שהמעשה היה במדבר, לכן תיקנו לומר אקדמות אחרי הפסוק באו מדבר סיני". וראה שער אפרים סימן י' מובא בחק יעקב שהאריך ליישב המנהג הזה, ואכמ"ל.

⁵⁸ וכנראה כוונתו לפרש למה לא הוי הפסק.

⁵⁹ וראה שם בהמשך דבריו של הלבוש שכתב "שגומרין כל ההלל בשני הימים, שאומרים שירה! על נתינת התורה", ויש להאריך טובא בדבריו, וגם איפה מוזכר נתינת התורה בהלל, וגם שירה אומרים רק בנס (ולעיל הבאנו "תרקדו כאילים קאי על מתן תורה, כדברי הגמרא בפסחים קי"ח, אבל אין זה מספיק) ועוד שבסוכות, ופסח, לא נתן טעם נוסף לאמירת ההלל, ולמה פה בשבועות נתן טעם נוסף, ולא סגי בזה שהוא יום טוב מהי"ח ימים שמחוייבים בהלל.

להראות אהבתנו והתחברותנו לבורא ית"ש. ואין לנו אלא ביטחון בהקב"ה, וכדבריו הנוראים של הגר"א במשלי [פרק כב, יט] "ועיקר נתינת התורה לישראל רק כדי שישמו בטחונם בה"⁶⁰ (בעבור אבותינו שבטחו בך, ותלמדם חוקי חיים, כן תחננו ותלמדנו וגו') ממילא עיקר האקדמות, הוא לומר, לזמר, ולשבח שביטחונינו רק בה'.

ועוד י"ל באמירת אקדמות לפני קריאת התורה, עפ"י מה שהראני אאמו"ר הכ"מ דברי הרוקח [והרוקח כל דבריו דברי קבלה כמ"ש] שכתב (בעמוד ר"ח) שמה שאומרים "יהללו את שם ה' כי

וכבר העירו שיש להיזהר בזה מאוד, וביותר בחג השבועות שעייפים בתפלה, שלא לדלג ולא להשמיט שום תיבה בהלל, וכמו שמובא במשנה ברורה, ובביאור הלכה שיש הרבה פוסקים, שס"ל שלא יצא אף בדיעבד.

וראה אור החיים הק' בפרשת חוקת (פרק כ"א פסוק י"ז) שמאריך בענין ישראל האם אמרו שירה על התורה, וכותב שם שאולי שירת הבאר היא השירה על נתינת התורה ובזה גם לא נקרא תגר על הדור ההוא למה לא שוררו שירה חדשה כשנתנה להם תורה מורשה אשר לה נאווה תהילה כי ודאי זו היא שירת התורה שנקראת באר מים עיי"ש. וראה בספר אילת אהבים להגאון רבי שלמה אלקבץ זי"ע (על שיר השירים) שהק' כנ"ל למה לא אמרו אבוצינו שירה על קבלת התורה כמו שאמרו על קריעת ים סוף, ותירץ לפי שאין בידינו אלא פטות התורה ולא את הסודות הטמונים בה עיי"ש.

ויש להתעורר מדברי הלבוש הנ"ל שההלל שאנו אומרים בכל שנה בחג השבועות היא שירה על נתינת התורה שמקבלים כל שנה ושנה מחדש.

והגרא"ל שליט"א בדברו בשבועות בישיה"ק היה אומר שמקובל מהגר"א שכשכלל ישראל חזרו ממתן תורה ישבו ושרו כל היום משמחה.

⁶⁰ והגרא"ל שליט"א מראה בהתפעלות לבאים בקו"פ דברי הגר"א הנ"ל. וראה מה שכתב הגר"א (משלי ל, ה) תרי"ג מצוות נכללות באחת, כמו שאמרו בא חבקוק והעמידן על אחת, הביטחון. ובגר"א (ישעיה י-כ) כתב "כי הביטחון בוא המעלה היותר גדולה" עיי"ש. וזה עוד רמז למה שניתנה התורה במדבר בארץ לא זרועה, לכתך אחרי, כי אם תכלית נתינת התורה היא שישמו בטחונם בה' ממילא, במדבר זה המקום, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה. והגמ"פ שליט"א הערני לדברי הרבינו יונה בברכות ד' ע"ב איזהו בן העוה"ב זה הסומך גאולה של ערבית לתפלה של ערבית. וביאר הרבינו יונה על הרי"ף י"ל וכי מפני שסומך גאולה לתפלה יש לו שכר כל כך שיהיה בן עוה"ב וכו' ועוד אמר מורי נר"ו טעם אחר מפני שכשמזכיר גאולת מצרים ומתפלל מיד הוא מראה שבוטח בה' בתפלה כיון שמבקש ממנו צרכיו שמי שאינו בוטח בו לא יבקש ממנו כלום וכן נראה באלה שמות רבה בפרשת בא אל פרעה שאומר לשם שכשראו ישראל הנסים והנפלאות שהיה עושה עמהם הבורא שלא כטבעו של עולם בטחו בו ועל זה נאמר וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' וגו' וכיון שמזכיר עכשיו אותה הגאולה שבטחו אבותינו בה' והצילם ומתפלל מיד נמצא שגם הוא בוטח בו שיענה אותו כמו שענה לישראל בעבור שבטחו בו ומפני זה מזכיר אותה הגאולה ומתפלל מיד והבטחון הוא עיקר היראה והאמונה ולפיכך זוכה בסיבתו לחיי עוה"ב:

נשגב שמו לבדו" אחרי קריאת התורה כשמלווים את התורה לארון⁶¹, כי כיון שאנחנו מכבדים וקוראים בתורה וכו', רוצים להדגיש שעיקר העיקרים זה יהללו את שם ה'! כי נשגב לבדו, ולא רק האלוקו' שבתורה, עיי"ש באריכות דבריו הק'.

ואולי י"ל לפי"ז שגם בשבועות, בזמן תורתנו בשעת קריאת התורה דייקא, שהוא הזמן של קבלת התורה, וכדברי הפסיקתא הידועים "בני, היו קורין את הפרשה הזו בכל שנה, ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני, ומקבלין את התורה שנאמר ביום הזה באו מדבר סיני"⁶², ומהאי טעמא אנחנו רוצים להדגיש דהעיקר הוא הדביקות וההתקשרות לאבינו שבשמיים, ומשתכחין בצערון דיליה ומתעסקין בחדוותא "דילי", ומקדימין לקריאת התורה באמירת האקדמות, שעיקרו לשבח את הבורא ית"ש, יהללו את שם ה' כי נשגב שמו לבדו⁶³.

ויש שכתבו שהאקדמות זה פתיחה לתרגום שהיו מתרגמים את התורה, [ובמחזור ויטרי יש פתיחות רבות לכל מיני תרגומים] וראה בתוס' מגילה (דף כ"ד עמוד א') שאפילו שנתבטל ענין התרגום, מ"מ בשביעי של פסח ושבועות נשאר [והארננו בזה בשביעי של פסח] ואצלנו אע"פ שאין אנחנו מתרגמים מ"מ נשאר האקדמות הפתיחה וכו' וכן הוא ביום השני שיציב פתגם גם זה פתיחה לתרגום של ההפטרה ומוזכר שם יונתן, והכוונה על יונתן בן עוזיאל שתירגם את הנביא כמבואר במס' מגילה⁶⁴ (דף ג' עמוד א') וראה בכל זה בסידור הרו"ה⁶⁵.

⁶¹ ויצוין ששמעתי מאמור"ר הכ"מ שבילדותו אמרו, שכשמחזירים ספר תורה לחדר אחר וכדו' יש ענין שעשרה אנשים ילוו.

⁶² וגם לדידן שאין קוראים אחרי פסוק ראשון, מ"מ כתב הפרי"מ ג' שיפתח הס"ת ויראה איפה שהולך לקרות, ויכסה במפה, ואז ישורר אקדמות.

⁶³ ויש להעיר שלפי"ז מובן מה שלפני קריאת התורה, אנחנו מדגישים, על הכול יתגדל ויתקדש וכו', והוא על דרך זה שרוצים לפני קריאת התורה להדגיש, שיש נותן התורה, מלך מלכי המלכים. וראה מה שכתב בסידור השל"ה בטעם מה שאומרים "שמע ישראל" לפני קריאת התורה ודו"ק.

והעיר הראב"ם די"ל דמה שאומרים אקדמות לפני קריאת התורה עפ"י דברי האור החיים בפרשת יתרו שמשה ידבר שמשה רבנו שורר לפני הקדוש ברוך זמירות שירות ותשבחות.

⁶⁴ וחתני הגר"נ שליט"א ביאר מה שכתוב בסוף הפיוט "יציב פתגם" 'יהונתן גבר ענוון' ופירש במח"ו דקאי על יהונתן בן עוזיאל (והאריכו בזה) דהכוונה לדברי הגמ' במגילה דף ג' ע"א לא לכבודי וכו' ושם רואים ענוותנותו. וראה תירוש ויצהר ובס' נפש חיה במילואים. והוסיף חתני בדרך צחות, שזה הטעם מה שנתפשט בדורנו שיש שהולכים להתפלל על זיווג בקבר יונתן בן עוזיאל [אף שאין לזה מקור קדום כלל וכלל] כי יונתן בן עוזיאל גילה את הנסתרים, כמו שמבואר שם בגמ', וזיווג הוא גם ענין לגלות את הסוד והאבידה כמ"ש בספה"ק.

⁶⁵ וראה במנהגי וורמייזא שאין אומרים אקדמות בוורמייזא וכתב שם החוות יאיר בהגהות "שקיבלתי למה אין אומרים אקדמות, כי פעם אחד היה פה בק"ק וורמייזא חזן אחד, ואמר אקדמות בקול נעים ובכוונה גדולה ואחר שסיים לקח אותו א'! ע"כ אין אומרים

יש להוסיף בזה בדרך רעיון (והערני לזה גם הגריש"ג שליט"א) באמירת האקדמות בחג השבועות, דבמדרש רבה [בראשית רבה כב,ד] מבואר ויהי מקץ ימים דהמעשה של קין והבל היה בשבועות לדעת רבי יהושע⁶⁶, ולא עשה הבל בעולם יותר מחמישים יום! [והארכנו בזה במאמר חנוכה בשם המפרשים, שקרבנו של הבל היה כעין ביכורים, ראה רבנו בחיי שם ועוד] ומבואר בתרגום יונתן שחטאו של קין היה שאמר "לית דין ולית דייך, ולית עלם אחריין ולית למיתן אגר טב לצדיקיא וכו'", וא"כ י"ל שזה מה שכנסת ישראל אומרת ומשבחת באקדמות את העולם העתיד, עם השכר המוכן לצדיקים "ישלם גמוליא לסנאי ונגוותא צדקתא לעם חביב וכו' וכו'⁶⁷ וכמו שאמרו הצדיקים בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין נאמר על יום השבועות היתר שאת וביתר עוז, בראתי תורה.

ובשפ"א [שבועות תרנ"ז] כתב שהבת קול שיוצאת כל יום ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, הוא מכח הבת קול של קול התורה, של לא יסף.

ועוד יש להוסיף מה שאמר הגריש"ג זל"ה [ראה הליכות שלמה עמוד שע"ן] לבאר המנהג לומר מזמור י"ט בתהילים כמ"ש במעשה רב, שחלק הראשון של המזמור עוסק בקילוסו של

אותה עיי"ש, והקשה ע"ז החוות יאיר דאדרבה לכאורה מזה רואים גודל עניניה, וכנראה שיש לזה טעם אחר עיי"ש. וצ"ל שכנראה שחששו משום פיקו"נ, שמא יקרה שוב מקרה כזה ח"ו מרוב דביקות באמירת ושירת הפייט הגדול והנשגב, והוא נורא ואיום למתבונן בזה, ויודע עד כמה חששו להזיז אבותינו באשכנז מנהגים, וניגונים, כמלוא נימה, (וכמבואר במהרי"ל שהיה אחד ששינה איזה ניגון, ולא הוציא שנתו רח"ל) וכאן ביטלו אמירת אקדמות!

⁶⁶ ובסידור רבי יעקב עמדין זי"ע כתב "ודע שיום מתן תורה יום היריון יוכבד במשה רבנו עליו השלום, שעל ידו נתנה תורה ביום זה, וסימן לדבר "תורה" אותיות "ותהר", גם בו הושלך ליאור, בפרק שנהרג הבל, לפי דעת רבי יהושע במדרש רבה שהוא גילגולו כמו שכתוב (בתקון ס"ט) ובו נתגלגל הבל שנהרג בפרק זה כמו שיתבאר להלן, פקח נא עיני שכלך, וראה כמה מכוונים דברי רבותינו ז"ל הקדושים תורת אמת היתה בפיהם, כל רז לא אנס ליה" עכ"ל. וראה בדרשות חת"ס (ח"ב דף רצ"ג) שכתב ג"כ שהריונו של משה היה בשבועות.

⁶⁷ והגריש"ג שליט"א הראה לד' המשך חכמה בפרשת משפטים שחמץ מרמז על כפירה, וזה היה מאכלם של ע"ז, ובשבועות אנחנו מקריבים חמץ להורות, שבשבועות כולם הודו והמליכו ואמרו ה' אחד, עיי"ש, וכדברי ריה"ל בפיוט יום שבתון "ופתחו וענו ה' אחד".

יש להתבונן שבאקדמות מאריכים בענין שכלל ישראל אומרים שמע ישראל, וזה היחוד בשבועות, ויש להעיר שבתרגום שני מבואר שהמן הרשע אמר שכלל ישראל אומרים בשבועות קריאת שמע, ולכאורה הרי בכל חג אומרים שמע ישראל וי"ל.

[וראה החיד"א בלב דוד פרק ל"א שהאריך לבאר מנהג קדמון לאכול חמץ ומצה בחג השבועות, גוף ונשמה וכו' והביא מדברי הכלבו סימן נ"ב עיי"ש, וכ"ה באורחות חיים מלוניל (ח"א עמוד קנ"ב) שנהגו שמצניעין מהמצות של פסח לשבועות. ובשל"ה כתב שבשבועות הקריבו על המזבח חמץ ומצה, והאריכו בזה האחרונים לבאר כוונתו].

מקום העולה מן הבריאה, השמים מספרים כבוד א' ובחלק השני מגדלות התורה עיי"ש⁶⁸, והן הן הדברים שכתבנו.

זכירת מעמד הר סיני בחג השבועות

הנה בפרשת ואתחנן [פרק ד' פסוק ט'] "רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך וגו'" וכתב הרמב"ן "אבל הכתוב הזה לפי דעתי מצוות לא תעשה [וכ"כ בהשגותיו על ספח"מ לרמב"ן]⁶⁹ הזהיר בה מאוד כי כאשר אמר שנוזהר כל המצוות וכו' ואמר רק אני מזהירך מאוד להשמר ולשמור עצמך מאוד מאוד, לזכור מאין באו אליך המצוות, שלא תשכח מעמד הר סיני, מכל הדברים אשר ראו שם עיניך, את הקולות⁷⁰ ואת הלפידים את כבודו ואת גדלו ודבריו אשר שמעת שם

⁶⁸ ואאמו"ר הכ"מ הראני לדברי המהר"ל בהקדמה לגבורת השם, שפירש הששה פסוקים של המזמור, כנגד ששה סדרי משנה עיי"ש.

ועוד שמעתי מאאמו"ר הכ"מ שבמדרש שוחר טוב י"ח כתוב (תהלים י"ח) "ר' יודן בשם ר' יהודה אמר כל מה שאמר דוד בספרו כנגדו, וכנגד כל ישראל, וכנגד כל העתים אמרו". ומבואר שדוד המלך אמר תהילים לכל הדורות ולכל יהודי, והרי מבואר שדוד היה צריך לחיות שלושה חדשים, ואדם הראשון נתן לו חייו, שבעים שנה, כמ"ש בילקוט שמעוני (בראשית ה' מ"א) עה"פ 'זה ספר תולדות אדם' מלמד שהראה הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו, כיון שהגיע לדורו של ר' עקיבא שמח בתורתו ונעצב במיתתו, הראה לו חיי דוד חקוקין ג' שעות, אמר אדם הראשון כמה שני חיי א"ל אלף שנים, א"ל יש מתנה ברקיע א"ל הן, ע' שנים משנותיו יהיו לדוד המלך". וזה ביאור עומק הדבר, כי כיון שהיה צריך לתת לדורות לכל יהודי ויהודי, תפילה, ומלכות כלשון המדרש, ממילא היה צריך שיהיה לדוד נשמה כללית של אדם הראשון עכ"ד. ובמורה באצבע להחיד"א (ח, רכ"ו) מבואר גודל ענין אמירת תהילים בשבועות שהוא יומא דדוד.

⁶⁹ ובמק"א כתב הרמב"ן שהוא גם מצוות עשה.

⁷⁰ ואאמו"ר הכ"מ היה מאריך בשיחותיו בענין הקולות שזה חלק מהזכירה של מתן תורה ולכאורה הרי לא הקולות הם הענין רק התורה עצמה?

על הפסוק 'קול גדול ולא יסף' (דברים ה) הביא רש"י מחז"ל שני פירושים, אם הכוונה לא פסוק כתרומה, או לא הוסיף כלומר שפסק אותו הקול. יתכן למצוא דרך לקרב שני הפירושים שלא יסתרו אהדדי מן הקצה אל הקצה.

בפרשת יתרו כתיב 'ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר חזק מאוד'. הרי נמנו כאן ארבעה דברים: קולות, ברקים, ענן, וקול שופר. כמו כן נמנו הארבעה מיד לאחר עשרת הדברות: 'וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר ואת ההר עשן', אלא שכאן שינה וכתב 'לפידים' תחת 'ברקים'. ובפרי צדיק הביא מזה"ק שעמד על כך, ומפרש את תירוץ הזהיר כך: מלעילא הופיע אור עצום כברק ופק אותו האור כברק, אבל מצד המקבלים נעשה מכח אורזה הארה קיימת וקבועה כאור הלפיד המאיר להם דרכם. לדוגמא, המהלך בחושך אפילה ואינו רואה את דרכו, על ידי הבזקת אור חזק לרגע אחד, יכול לראות את דרכו ולילך לאורו כל הזמן. לכן בתחילה כתיב 'ברקים' כמראה הבזק ואילו לאחר מכן נשארו ה'לפידים'.

מתוך האש וכו' ופירש הטעם כי השם עשה המעמד ההוא כדי שתלמדו ליראה אותו כל הימים ואת בניכם תלמדון וכו' ⁷¹.

וגם הרמב"ם אף שלא מנה מצוות עשה ול"ת זו בספר המצוות, כתב באגרת תימן "וכמו"כ זכרו מעמד הר סיני שציוו הקב"ה לזכרו תמיד וגם היזהירו מלשכות אותו וציוונו ללמד אותו לבנינו כדי שיגדלו על תלמודו וכו' וראוי לכם אחינו שתגדלו את בניכם על המעמד ההוא הגדול ותספרו בתוך קהל ועדה, גדולתו והדורו שהוא עמוד האמונה סובבת עליו וכו' עיי"ש המשך הדברים.

וכתב המגן אברהם (סימן ס' סק"ב) דזכירת מעמד הר סיני, אנחנו מקיימים ע"י שיש לנו חג עצרת. ויש לנו להתעורר בזה שבחג השבועות שומה עלינו אנשים ונשים וטף לזכור את מעמד הר סיני ביום זה, ולקיים מצות עשה ולא תעשה מדאורייתא.

וי"ל דמצינו בחג השבועות, כמה וכמה מנהגים שמזכירים לנו את מעמד של הר סיני. קריאת פרשת "בחודש השלישי וגו'", כפי שנוהגין האידנא כמבואר במס' במגילה דף ל"א, וברמב"ם פ"ג הל' תפילה ובשו"ע סי' תצ"ד.

ויש להוסיף מה שכתב המ"א בסימן תצ"ד בשם חזקוני, שמה שקורין בטעם העליון בעשרת הדיברות בשבועות, כדי שיהיה כל דיברה כמו פסוק עיי"ש, והכול כדי לזכור מעמד הר סיני ⁷² וראה במחזור וויטרי שכתב שהעולה לתורה בחג השבועות מברך לפני

ואפשר אם כן ששני הפירושים נכונים גם יחד, מצד הנותן הקול פסק ולא הוסיף, אבל מצד המקבלים לא פסק אותו הקול, ואפשר להמשיך ולשמוע ולקבל עוד ועוד. [וברמז, המלמד בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלו מהר סיני – על ידי שממשיך ומעביר התורה, זוכה לאותה בחינה שהיתה בקבלת סיני, לקבוע האור בלבם לבל ייפסק]. ושמעתי מחתני הגר"נ בשם הרב החסיד ר' י.ק. שליט"א שמבואר במדרש שלא היה קול חוזר למתן תורה, וביאר שקול חוזר זה מכח שחוזר קול, על קיר וכדו' אבל במתן תורה הקול ממש נכנס כל כולו בכל הבריאה.

[והיה מוסיף לדבר בשמחת נישואין, דאולי ענין זה קיים גם בשמחת חתן וכלה, שהרי השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה, ושלמות השראת השכינה הוא על ידי הנישואין, דאיש ואשה זכו שכינה ביניהם. והרי הרבה מנהגי חתונה למדנו ממתן תורה (ע' ארחות חיים הל' קדושין). ובתשב"ץ קטן (תסה) איתא שבשעת החופה זורקים נרות דלוקים רמז לברקים שבשעת מתן תורה [ובסנהדרין לב: אור הנר בברור חיל – משתה שם]. גם במשנה סוף תענית 'יום חתונתו' זה מתן תורה.

על כן המשמח חתן, שכרו שזוכה למעין אותם קולות של מתן תורה שלא פסקו מלשמעם, ואף הוא זוכה לשמוע הקולות עוד ועוד].

⁷¹ וראה בעדת יעקב עמוד ע"ט מה שביאר בזה עפ"י המסילת ישרים פכ"ד עיי"ש.

⁷² ושמעתי מראב"א שליט"א שכל ענין טעם העליון בעשרת הדיברות לפי פשוטו הוא כי הרי יש הלכה שאין מתרגמים חצי פסוק, וכן אין מתרגמים שני פסוקים, ופה רצו לתרגם כל דיברה, ממילא קורים בטעם העליון שמחלק כל דיברה, וראיה מזה שבמעשה בלהה

הקריאה "אשר בחר בתורה הזאת ורצה וקדשה והנחילה לעושיה", ומקורו במדרש בדברים (י"א, ו) 'אמר ר"א איזה היא הברכה שבירך משה בתורה תחילה (בשעה שזכה לקבל התורה) אשר בחר בתורה הזאת וקדשה ורצה בעושיה'.⁷³

וכן מה שנוהגים העולם לעמוד בקריאת עשרת הדיברות וכמ"ש השערי אפרים [שער ד' סעיף ל"ז] שהוא לזכר ויחרד כל העם וינועו,⁷⁴ ויעמדו מרחוק רוצים לעשות זכר לקום באמירתן עיי"ש⁷⁵

וכן קריאת מגילת רות וכמ"ש האבודרהם שזה הטעם לקריאת מגילת רות, שכן גם שם במעמד הר סיני, כמו הפרשה של גרות רות, היו כל ישראל בבחינת גרים המקבלים תורה ומצוות עיי"ש⁷⁶.

יש גם טעם עליון ותחתון ושם אותו הדבר שלא רצו לתרגם מעשה ראובן, וממילא הרי אין מתרגמין חצי פסוק, ולכן יש טעם עליון, וראה ברו"ה ואכמ"ל]⁷³ וראה בטור הלכות קריאת התורה סימן מ"ז "ויכוון בברכתו על מעמד הר סיני איך בחר בנו מכל האומות וקרבתו לפני הר סיני והישמענו דבריו מתוך האש ונתן לנו תורתו הקדושה שהיא בית חיינו כלי חמדתו שהיה משתעשע בה בכל יום". וראה בספר הנפלא שיח יהודה שהאריך לבאר ולהרחיב בדברי הטור.

⁷⁴ וראה עוד דברים נפלאים במחזור וויטרי (אות תק"ח) שלא רק האנשים נעו גם האילנות וההרים נעו. וראה בעדת יעקב לאדמו"ח שליט"א (עמוד ל"א) שביאר מה שכתוב "והר סיני עשן כולו וגו' ויחרד כל ההר מאוד" והרי כבר כתוב לעיל ויחרד כל העם אשר במחנה אלא שפה מבואר שההר גופא עשן וחרד מאוד וכמו שאומרים בראש השנה "גם כל העולם כולו חל מפניך וכו' ובריות בראשית היינו כל מה שנברא במעשה בראשית עד הדומם [נכמו שביאר שם הט"ז בסימן תקפ"ב שכל העולם כולו היינו כולו ממש ולא רובו ככולו] שנתבטלה כל מערכת הבריאה כי תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית, ומובן גם הא דכתיב הך חרדה על ההר עצמו אחרי שכתוב ויתצבו בתחתית ההר שכפה עליהם הר כגיגית וביאר המהר"ל [תפארת ישראל פל"ב] שהתורה היא הכרח לעולם וההכרח הזה בא לידי גילוי גם במה שההר עצמו חרד עכ"ד. ואח"כ היו ההרים רקדו כאילים כמבואר בפסחים דף קי"ח ודו"ק.

⁷⁵ וראה בהליכות שלמה (תפלה עמ' קנ"ו, ובח"ב מועדים עמוד שע"ו) שלכן מותר לעמוד בקריאת עשרת הדיברות, אף שכתב הרמב"ם שאין לעמוד, כי יגיע בזה הפסד שיחשוב שיש יתרון לעשרת הדיברות על שאר התורה, אבל בזמננו שכולם יודעים שאנחנו עומדים לזכר המעמד הנבחר אין בזה חשש עיי"ש.

⁷⁶ ובמק"א הארכנו במה שמקדימין קריאת מגילת רות לקריאת התורה אע"פ שתדיר ואינו תדיר והבאנו מהגרש"ז (הליכות שלמה עמוד שע"ט) שמכיון שאין זה חיוב אלא רשות לכן אדרבה מקדימין עיי"ש.

ולפי הנ"ל שזה ענין של גירות, ג"כ מובן בדרך רעיון שקוראים מגילת רות לפני קריאת התורה משום שכתוב עת לעשות ה' הפרו תורתך, ויאמר לקוצרים ולכן לפני קריאת התורה רוצים להדגיש שיש תורה אבל לפעמים עת לעשות.

אמנם הנשים הרי עפ"י רוב אינו שומעין קריאת התורה⁷⁷ והן הרי גם חייבות לזכור את המעמד [וגם אינן אומרות את היוצרות שהאריכו מאוד ! במעמד הר סיני] ועשו עוד רבותינו, עוד מנהגים, לזכור מעמד הר סיני, כמו שטיחת העשבים, שהוא לזכר שמחת מתן תורה כמבואר ברמ"א בס' תצ"ד סעיף ב'⁷⁸, ובמ"ב ס"ק י' שהיו שם עשבים סביב הר סיני כדכתיב הצאן ובקר אל ירעו וכו'⁷⁹.

⁷⁷ אע"פ שלדעת המ"א! בס' רפ"ב נשים חייבות בקריאת התורה, מ"מ הרי אינן זהירות בכך, ואדרבה יש נשים שיוצאות בשעת קריאת התורה וכמ"ש המשנ"ב שם.

⁷⁸ ומו"ר הגר"ד האריך בדברי הרמ"א שכתב **ששמים עשבים**, שעשבים מסמל כח הצמיחה אף במדבר, ומראה על גידול והאריך בזה. וראה כע"ז באופ"א בעדת יעקב (עמוד ב) מה שכתב שהתורה קוראת לזה מדבר סיני והר סיני ותו"ד הוא דאף שצריך להחזיק במידת השפלות מאוד מאוד מ"מ גם צריך חיזוק שלא יפול רוחו לגמרי לא אדרבה עם מידת השפלות ישאוף לעלייה ולהתנשא מקרקע הארץ ולהתקרב למעלה אל הבורא ית"ש וזה נרמז באיזוב הצומח מן הארץ על אף היותו שפל וזה הרמז מדבר שהכול דשין בו והר סיני המרומם עכ"ד. ובזה יש לרמז ששמים עשבים והוא כנ"ל. [ובתולדות יעקב יוסף מביא כמה פעמים מבעל ההילולא דיומא דעצרתא הבעש"ט הק' שכמו שענוותנותו של רבי זכריה החריבה את בית מקדשנו ככה כל יהודי לפעמים הענוהו שלו מחריבה את הבית המקדש הפרטי שלו ואת העלייה הרוחנית שלו].

והנה בהאי שתא שנת השמיטה ראה בהליכות שלמה שבועות (עמוד שע"א) "שהעשבים שנוהגין לשוטחן בבתי כנסיות ובבתים לכבוד חג השבועות במקום שרגילין להאכילן לבהמה חלה עליהן קדושת שביעית ולכן יש להיזהר בשנה זו שלא להפסידם בידים ע"י פסיעה עליהם במנעלים המלוכלים וכדו"ש ועיי"ש בהערות. והערני הגרמ"ג שליט"א שלכאורה אם הן ספיחין אין בזה חשש ודו"ק. וראה שם בהליכות שלמה הוראת הגרש"ז דגם פרחי נוי כשושנים שנוהגים לייפות בהם את הבית בכל גוונא אין נוהגת בהם קדושת שביעית, ולא מיבעיא בהנך דאין בהם ריל אלא אף באותן שיש בהם ריח מ"מ הואיל ובזמננו רוב פרחים אינם נלקטים ואינן ניקחים אלא לנוי ועיקר מטרת גידולם הוא לנוי ה"ז כעצים דמשחן וכו' אין בהם קדושת שביעית וכמו"כ אין נוהג בהם איסור ספיחין וראה שם באורחות הלכה.

⁷⁹ והנה המגן אברהם בס"ק ה' כתב "ונוהגים להעמיד אילנות בבתי כנסת ובבתים, ונ"ל הטעם שיזכירו שבעצרת נידונין על פירות האילן ויתפללו עליהן". [ובאמרי פנחס אות רס"ד הביא ע"ז מבעל התולעת יעקב עיי"ש] והביאו החק היעקב ס"ק ז', והא"ר ס"ק י"ב, והגר"ז בסעיף ט"ו, והמ"ב שם, וכן בסידור הגר"ע ועוד [אלא דהא"ר והחק יעקב ובמשנ"ב לא העתיקו את התיבות "ויתפללו עליהן" ויל"ע איך מותר להתפלל ביו"ט על אילנות ענין של פרנסה ויש לחלק ואכ"מ].

וידוע מה שהביא החכמת אדם בכלל פ"ט (וכן בח"י אדם כלל קל"א, י"ג) שרבונו הגר"א התנגד לזה משום חוקות הגויים, וכן כתב במשנה ברורה ס"ק ה', ובערוך השולחן ס"ו (ומה שיש שכתבו, שבזמן הרמ"א והמגן אברהם לא היה המנהג הגויים להניח אילנות ביום חגם, הדברים משוללי יסוד במציאות כידוע ליודעים ואכמ"ל). ויצוין שהגר"א נבנצאל שליט"א כתב שאפילו להגר"א שהתנגד לעמידת האילנות בשבועות משום בחוקותיהם, והאריכו בזה האחרונים (ראה יוסף דעת להגאון בעל שואל ומשיב יור"ד סימן שמ"ח שיישב מנהג ישראל, וכן בדעת תורה

וכן הביאו בשם הגה"ק ר' שמשון מאסטרופולי זי"ע [בס' דן ידין מאמר י"ב סי' כ"א] שאוכלים גבינה, כי מבואר במדרש [במדבר רבה פ"א ז] הר סיני נקרא הר גבנונים⁸⁰, ולכן אוכלים מאכלי חלב.

להמהרש"ם שכתב דכל דבר שעושים לאיזה טעם אין בהם משום בחוקותיהם וכו' והרי כאן שמים אילנות כדי שיתפללו עליהן כמ"ש המ"א, וכן בחת"ס (דרשות רפ"ח) ביאר המנהג (וביאר הטעם שמניחין על אילני סרק) ובחוט המשולש (עמוד קכ"ח) **הביא מעשה נורא שהיה גבאי שביטל המנהג והחת"ס הקפיד עליו מאוד ולא הוציא שנתו רח"ל עיי"ש**, וראה גם בליקוטי מהרי"ח מ"ש להעיר בדעת התוס' והעיר הגר"א שליט"א דנראה שבארץ ישראל, שתחת הישמעאלים לכאורה אין שום חשש גם להגר"א עכ"ד.

ושו"ר שהגריש"א זצל"ה הורה שעכ"פ לגבי עשבים שכתב הרמ"א "נוהגין לשטוח עשבים, בבית הכנסת ובבתים זכר לשמחת מתן תורה" (והברכי יוסף בסק"ו הביא שהמנהג הרשע כשדיבר לשון הרע למלך אחשוורוש, הזכיר! את המנהג של עשבים בשבועות) ויש שנוהגים שגם עשבים אינן שוטחין (בגלל הגר"א ראה ערוך השולחן ס"ו, ואף שאין ברור כ"כ מה השייכות לאילנות שזה מנהג העכו"ם, והם אינם שוטחין עשבים וצ"ב) מ"מ יש לצרף שבארץ ישראל יש ישמעאלים, ולא נוצרים, ולכן שפיר שוטחין עשבים. (ויש לעיין למה חששו גם לשטיחת ענפי האילנות, הרי הגר"א חשש רק להעמדת האילנות, שזה חוקות הגויים. אמנם באמת המנהג היה אילנות, ולא ענפי אילנות, וראה באמרי פנחס (שם) שכתב טעם למה דווקא להעמיד אילנות, ולא לתחוב זמורות וענפים]. וסיפר רבנו הגר"א שליט"א (כאיל תערוג שבועות ע"ה) שבעיר בריסק על כל בית היה ניכר שהוא ירוק, וזה היה העבודה והשמחה של הנשים לקשט כך את הבית, ולחזק זכרון זה למתן תורה היה שיר באידיש ובו נאמר "על ההר הירוק ניתנה תורה". וראה במדרש תלפיות (ערך דודאים) שכתב שמה ששמים שושנים וכלשון המהרי"ל ש"שמים בשמים של עשבים ושושנים לשמחת הרגל" בחג שבועות כי המעשה דראובן היה בשבועות וי"מ שזה היה הדודאים [ובמאמר חנוכה הארכנו בזה שהמעשה של ראובן עם הדודאים היה בימי סיון כמו שכתוב בתרגום יונתן, וכתב באלשיך הק' שנתעברה מיששכר בליל שבועות, והשבטים נולדו לז' ומחצה כמ"ש בפירקי דר"א, וא"כ נולד בכסלו ולא רחוק לומר שנולד בחנוכה עיי"ש].

והעיר ריב"א שליט"א שיש להביא כעיי"ז, ממה שאף שבאשכנז היו רבים שלא למדו בליל אידם, וכמבואר במקור חיים לחוות יאיר, וכן בחת"ס בח"ז (סימן ל"א) וכן בספר התאבקות (עמוד מ) רואים שבזמן הרבי ר' יונתן אייבשיץ זי"ע לא למדו, וכן בפולין, וגליצא, וכו' וכו', וכמובא בשם משמואל (יוחי תרע"ד, חנוכה תרע"ז) ובני יששכר בספרו רגל ישרה (ערך י) והדברים הידועים ואכמ"ל [וראה באוצרותיהן של צדיקים עמוד תמ"א-תע"ד שקיבץ כעומר גרנה בעיי"ז] וכמובן שמפחד הגויים לא יכלו כ"כ לכתוב הדברים בגלוי את המנהג, ומ"מ יש שאמרו שבארץ ישראל אפשר ללמוד, [אף לאלה שנהגו בחו"ל שלא ללמוד וכו'] כי זה תחת הישמעאלים ולא תחת הנוצרים, וכן בזכר דוד מובא שגם בעל השו"ת זרע ישמעאל ועוד, החמירו שלא ללמוד אפילו הלימודים שלומדים בליל ברית, כי במדינות האלו באיטליה, חיו הספרדים תחת הנוצרים. ובוודאי שיש לחלק שבניטל יש רוח טומאה וכמו שכתבו, ולכן תחת הישמעאלים אין את הרוח טומאה, ואין זה שייך לנידוד"ד, אבל גם שם נאמרו טעמים אחרים, ואכמ"ל.

⁸⁰ וביצורות בשחרית [והיצורות של שבועות הם הארוכים ביותר! מכל היצורות של כל השנה] "חשו גבנונים לקדם לסיני".

וביוסף אומץ⁸¹ שבועות (אות תתנ"א) כתב "ועכ"פ מנהגנו לעשות מוליתא מחלב או בשר ודמות סולם מז' שליכות עליה לזכר ז' רקיעים שקרע הקב"ה בשעת מתן תורה, להראות שאין עוד מלבדו והוא מנהג יפה" עכ"ד.

וברמח"ל כתב [ראה בהקדמה למאמר הויכוח ועוד מקומות] שכשלומדים ואומרים ולומדים תורת הנסתר הזוה"ק וכו' [וכנרפס בתיקון וכו'] בזה מקיימין את זכירת מעמד הר סיני שהקב"ה הראה לנו את הנסתר עיי"ש.

קריאת ההפטרה מעשה מרכבה

ובשבועות קורין ההפטרה של יחזקאל כמ"ש במגילה (דף ל"א) ונפסק בשו"ע (תצ"ד סעיף א') "ומפטיר במרכבה דיחזקאל, ובלבוש כתב "משום שבאותו היום הנבחר השיגו כולם למעלת הנבואה, וכולם קטניהם וגדוליהם שמעו אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה בלי הפסק, שכולם השיגו באותו מעמד, מעשה המרכבה ככל מה שהשיג יחזקאל, כענין שנאמר וכל העם רואים את הקולות, שרמזו כולו למעשה מרכבה שהוא מעין המאורע עכ"ד (וגם בזה מקיימין זכירת מעמד הר סיני) וכ' בא"ר "עומדין בקריאה", וכן כתב בשל"ה מס' שבועות (אות יד) בשם אביו זל"ה, והביאו הפרמ"ג⁸². ובשו"ע הרב, ומ"ב כתבו, "גם יש נוהגין שכל מי שקורא אותה עם המפטיר בלחש, אומר אותה גם כן מעומד מפני כבודה", והנה המ"ב מיירי שכשכולם קוראין בלחש וכמו שהיו נוהגין, ועדיין נוהגין רבים, ובמיוחד שלא קראו הפטרה מנביא⁸³ ומלשון המ"ב משמע קצת, דאם שומעין את ההפטרה, ואין קורין ביחד, אין צריך לעמוד לדעת הא"ר ודעימיה.

אמנם היה מקום לדון בזה, דאולי קריאת מעשה המרכבה זה הרי לזכור את המעמד והמאורע כדברי הלבוש, והרי כתב בשו"ת דבר שמואל (סי' רע"ו)⁸⁴ "והכוונה מפורסמת וגלויה לכול, לתת אל לבנו בעת ובעונה ההיא דרך קימה שיש בה הידור, כאילו הקבלנו פני השכינה במעמד הגדול והנורא ההוא, והאמונה התקועה בקרבנו מפי הקבלה, וגם מעת היותנו שם אנו בנפשותינו נצבים ועומדים, וכמו שרמזו חז"ל ודקדקו בצחות לשונם שכל אחד מושבע ועומד מהר סיני, והדרת קודש ועמידה ראויה היא בכל פעם שנתכוון להקבלת פני השכינה, וסימן הוא לתוספת קדושה בהתעוררות בשינוי מצב גופנו לזכר המראה הגדול ההוא עכ"ל"⁸⁵, ואולי לפי דבריו גם אם אין קוראין, רק

⁸¹ ויצוין שהב"ח בהלכות מיאון מביא את בעל היוסף אומץ.

⁸² וכתב שם הפרמ"ג דמזה משמע דבשאר ההפטרות יושבים, וצ"ע קצת עכ"ד.

⁸³ וגם לפי האריז"ל תמיד צריך לקרוא ביחד, ומזה נשתרבב שההפטרה נאמרת בקול רם ביחד, וראה אשל אברהם מבוטשאש.

⁸⁴ שם מיירי לגבי עמידה בעשרת הדיברות, והבאר ה"טיב (בדפוס של השולחן ערוך מכון ירושלים) אחרי שהביא את הא"ר שעומדים בהפטרה במעשה המרכבה, ציין לדבר שמואל הנ"ל.

⁸⁵ החיצוניות מעוררת את הפנימיות כמו שכתב החינוך פעמים אין ספור.

שומעין את ההפטרה, גם כן צריך לעמוד לזכר המעמד ההוא⁸⁶, וגם בשל"ה הנ"ל שהביא מאביו הטעם שעומדין עפ"י דברי הגמרא בחגיגה (דף י"ד) שכשדורשין במעשה מרכבה עומדין עיי"ש, נראה דלאו דווקא כשאומרי' בפה, רק אפילו כששומעים יש לעמוד⁸⁷.

ועוד יש לזכור היטיב בשעה שמברכין ברכת התורה ביום גדול וקדוש זה "שבירכו בתורה תחילה"⁸⁸ בשבועות⁸⁹, את דבריו של הטור (סימן מז') שבשעה שמברך אשר בחר

---

⁸⁶ ובוודאי שאין להקשות שגם בקריעת ים סוף ראתה שפחה מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, כי שם נשארה שפחה כמו שאמרו, אבל פה נזדכך גופם ונהיו כמלאכי השרת ממש וכמו שהאריך בזה בפרקי דרבי אליעזר בפרק מ"א.

⁸⁷ אמנם כמדומה שהגרשז"א זל"ה ישב בהפטרה, וכן הביאו שהגריש"א זל"ה ישב. [ונראה פשוט שאין לזה שייכות לחקירה של שומע כעונה]. והנה יש סדר תיקונים של ליל שבועות, שכתוב שגם בתיקון של ליל שבועות, ראוי ונכון לומר את ההפטרה בעמידה. ולא מר בר רב אשי חתים עליה, ונראה שדווקא בשעת הפטרה צריך לעמוד, ועיין.

⁸⁸ ורבים נוהגין לברך תמיד ברכת התורה בעמידה, ויש שכתבו שזה כמו היה במעמד הר סיני, וירא העם ויעמדו [ומה"ט כתב בשד"ח ועוד שצריך לעמוד בשעת חופה מכיון שזה דומיא דמתן תורה עיי"ש] אע"פ שמדינא אין צריך לעמוד כמ"ש הערוך השולחן סימן מ"ז סעיף ז' ועוד פוסקים.

⁸⁹ בשעה שיוציאין ברכת התורה (ויצויין שעפ"י רוב כשנאמר ברכת התורה בשבועות להוציא את הרבים יד"ח, זה ברכת התורה בציבור של ברוב עם הדרת מלך, אשר בחר בנו וכו') או למי שמברך בעצמו כשישן חצי שעה בלילה, או אחרי העלות השחר [וכמו שכתב הגרי"ע בסידורו "וז"ל ומי שאינו בטוח בעצמו שלא יטרד בתפלתו למחר, כשלא ישן כל הלילה, מוטב שישי' קצת, כדי שלא יצא שכרו בהפסדו. ויש סמך קצת לשינת שחרית בעצרת, שכן היו ישראל ישנים גם אז במתן תורה, כמו שאמרו במדרש שה"ש (א, נז) שבא הקב"ה ומצאן ישנים והוצרך לעוררן בקולות וברקים, ואם ישראל בשעת מתן תורה כך, עאכ"ל אנו יגיעי הגלות שאין לנו עונש על זה אדרבה נקבל שכר טוב על זאת, אם הכוונה לשם שמים כאמור. עכ"ל. וכן הראוני שכ"כ מהרא"ל צינץ בדרשתו לחג השבועות דרשה ז'] או למי שישי' ביום קודם, כחצי שעה כמ"ש המ"ב סי' מ"ז סק"ח בשם שו"ת רע"א, וכתב בהליכות שלמה שכן דעת הגרש"ז זל"ה שכן המנהג, או אם עולה לקריאת התורה

ושמעתי מאמור"ר הכ"מ, ששנים רבות חרה לו שבשבועות בברכת התורה יוצאים יד"ח ממאן דהו, שנים ולא נים תיר ולא תיר, ביום גדול זה של קבלת התורה, עד שהחליט שיכוון בבוקר של ערב שבועות שהברכת התורה תפטור אותו עד שבועות בבוקר, וכמו שהאריך בזה במנחת שלמה וראה הליכות שלמה תפלה עמוד ע"ג

. והשתא הכי ששבת הוא ערב שבועות ונהיגי עלמא שישינים בשבת קודש (שינה בשבת תענוג כמו שכתב בילקוט ראובני פרשת ואתחנן ועוד) אפשר לסמוך על הרע"א שהובא במשנ"ב סימן מ"ז ס"ק כח, וכן היה מורה ובא הגרשז"א כמובא בהליכות שלמה שם, ולברך ברכת התורה בבוקר.

בנו "יכוון על מעמד הר סיני איך בחר בנו מכל האומות, וקרבנו לפני הר סיני, והשמיענו דבריו מתוך האש",⁹⁰ ונתן לנו תורתו הקדושה שהיא בית חיינו כלי חמדנו שהיה משתעשע בו בכל יום".⁹¹

וראה בהליכות שלמה פסח (עמוד ש"ל) שבכה"ג ששבת בערב שבועות [כהאי שתא] מותר לטבול בשבת ואין בזה משום הכנה, [אמנם הגרשז"א בעצמו לא הלך בכה"ג למקווה רק בערב שבת] ולא דמי למה שמבואר שלא יאמר אדם נילך ונישן דשם האיסור הוא האמירה, וראה שם בהליכות שלמה באורחות הלכה ציון באריכות מה שנו"נ שם [ונהיגי רובא דעלמא ללבוש את הבגדי יו"ט כבר משבת, וכן מורה הגר"ח שליט"א בשם אביו בעל הקהילות יעקב זל"ה] ואשרינו שזכינו שנכנסים להאי יומא דעצרתא ולקבל את רוח הטהרה בליל זה כמבואר בזוה"ק עם ובסמוך ממש בקדושת השבת קודש, שהשומר שבת כדת חולין לו וכו' ביום השבת שישו ושמחו כמקבלי מתן נחליאל וכו', וביותר שאנחנו בשנת השבע שנת השמיטה, ואאמו"ר הכ"מ היה דרכו לחזור על מה שאמר מרן הגר"י קמינצקי זל"ה אודות המבואר בחז"ל [והובא ברש"י בחוקותי] שבעוון שכלל ישראל לא שמרו השמיטות, גלו מארץ ישראל, והרי זה פלא לומר שלא שמרו כלל שום שמיטה. וביאר, שענין השמיטה הוא כדי שילמדו אז תורה, וממילא אם לא לומדים בזמן זה, נחשב כאילו לא שמרו שמיטה. והוסיף לבאר, שבכך יש להבין את הה"א של חז"ל 'שלא יהיה שבת בשנת השמיטה', כי הרי "גם שבת ניתנה בשביל שילמדו תורה". ולמדים אנו מההוא אמינא של חז"ל שלא יצטרכו לשמור שבת בשנת השמיטה שזה 'א' שבתדיק'ע 'יאהר' [שנה של שבת] וממילא שבועות יום מתן תורתנו בשנת השמיטה יש לזה כח והשפעה מיוחדת לקבל שפע רב אכ"ר.

⁹⁰ וגם הרמב"ן בפרשת ואתחנן כשכותב שצריך לזכור מעמד הר סיני מדגיש "שצריך לזכור את האש שהיה במעמד ההוא". והגר"ר ביאר בדרך רעיון, דהרי האש מכלה את הכול, ואין מציאות בתוך האש, וככה צריך לדעת שהתורה היא המציאות שלנו, ואין זולתנו [וכמו שאומרים שאמרו לפני בעל הברכת שמואל שהתורה היא החמץ שלנו, ומחה ע"ז הברכ"ש שאין התורה החמץ, רק התורה היא חיינו, וראה משלי פי"ג יד תורת חכם מקור חיים: וביאר הגר"א: כמו שהמצוות הן נותנות כח לאברים וישלמו האברים של האדם ע"י המצוות והוא בחיצוניות, כן התורה היא עצם החיים שנאמר כי הוא חי"ך, והתורה יותר פנימית מהמצוות, וזה הוא מקור חיים שנותנת חיות לכל המצוות והאברים] וכלל ישראל חששו מזה, וזה מה שכתב התוס' בשבת דף פ"ט, שהיו צריכים כפיית הר כגיגית, כי היה חשש שמו יחזרו בגלל האש.

⁹¹ ובב"ח שם ביאר באריכות, מה העונש על שלא בירכו בתורה בתחילה כמבואר בנדרים, והאריך שם שע"י מתדבקת נשמותינו בעצמות קדושת התורה ורוחניותו, ולהוריד שכינה בקרבנו וכו', והחידושי הרי"ם זי"ע אמר שהרה"ק רבי מנדלי מרימנוב כל יום ויום היה לומד דברי הב"ח הנ"ל. וראה צל"ח ברכות דף ס"ד "ברכת התורה היא סגולה נפלאה לבוא לידי זכירה, דאחרי הברכה, התורה היא שלו עיי"ש דבה"ק [ונוסח הברכה שמברכים לפני הלימוד היא "ונתן לנו את תורתו", ולדברי הצל"ח מדויק הטיב].

ומדברי הגמרא הנ"ל בנדרים שלא בירכו בתורה בתחילה הביא השאגת אריה בסימן כ"ד ראה שברכת התורה דאורייתא. ואאמו"ר הכ"מ היה מביא הוכחות רבות שרבותינו האחרונים מצוקי ארץ היו מביאים ראיות להלכה מדברי אגדה כמו השאג"א הנ"ל שאחרי שמפלפל בארוכה בברכת התורה אם הוא דאורייתא או דרבנן מביא ראה זו שלכאורה

וכן בעת שאומרי'ן בשבועות, ברכת אהבה רבה בהתעוררות כנהוג, יש להתעורר בשעה שאומר "ובנו בחרת" לכוון למעמד הר סיני כמו שהביא המ"א בסימן ס' משעה"כ⁹² וראה מה שכתב התולדות יעקב יוסף (פרשת וארא) בשם הבעש"ט הק' ש⁹³ שנאמר לו מן מהשמיים שסיבת אריכות הגלות, כי אין מכוונים באהבה רבה עיי"ש, וא"כ שומה עלינו להתעורר בשבועות שיש להתפלל בו על הגאולה [וכמ"ש לקמן מהספה"ק שחג השבועות הוא הזמן להתפלל על זה, ובתיקוני זוהר כתב שבשבועות יפקון מגלותא עיי"ש⁹⁴, וראה להלן].

והגראסי"ע שליט"א העיר שלכאורה היה מן הראוי שכל אחד יאמר קצת בביתו מענין מעמד הר סיני, מהפסוקים ומהמדרשים וכו', לאנשים נשים וטף, שגם חייבות במתן תורה ובמעמד הר סיני, ולקיים ביום חג השבועות את הזכירה של מעמד הר סיני כראוי, וכדברי המ"א בסימן ס', שהבאנו שזמנו של זכירה זו בשבועות.

השפעה של שבועות, תורה לכל השנה

הנה הספה"ק האריכו הרבה מאוד שהשפעה של תורה לכל השנה הוא בחג השבועות.

היה מקום לומר שזה דברי אגדה, וכן כשמפלפל (סימן א) אם קריאת שמע דאורייתא או דרבנן כותב בסוף התשובה "ומעתה יש לתמוה על רוב הפוסקים שפסקו כרבי אלעזר וכו' אין בידי שום סעד וראיה לדבריהם שהלכה כמ"ד קריאת שמע מדאורייתא אלא מהא דאמרין מביא בסוטה (דף מ"ב ע"א) שמביאה שכהן משוח מלחמה היה אומר שמע ישראל היום אתם קרבים למלחמה אמר רבי יוחנן משום רשב"י אפילו לא קיימתם אלא ק"ש שחרית וערבית אי אתם נמסרין בידם שמע מינה דקריאת שמע דאורייתא, וכיון דר"י ס"ל קי"ל כר"י ומזה הוא מוכיח שזה דאורייתא, ועוד ראיות שמראים על קדושת התורה בכל אתר ואתר. וראה בדבר אברהם (סימן ט"ז) שהביא שהקדוש רבי אלחנן הי"ד בעל הקובץ שיעורים ס"ל שאם לא מברכין ברכת התורה לא מקיימים מצוות תלמוד תורה!⁹² ושמעתי מאמור"ר הכ"מ שבשנת תשי"ג התפלל עם רבנו החזון איש זי"ע בשבועות בתפילת ותיקין [והיו שם בערך כעשרים שלושים איש] והחזון איש בכה בכיות גדולות, והזדעזע בכל גופו (אף שלא היה בעל בכי כלל) בברכת אהבה רבה, וכל ימיו היה לאמור"ר רושם השפעה דקדושה משבועות זו, והיה מעביר את זה לתלמידים ולשומעי לקחו בטופח על מנת להטפוח.

⁹³ ויומא דהילולא דהבעש"ט בשבועות (ולימוד דבריו מביאים את הגאולה וכהמכתב הידוע, וראה בהסכמת בעל החלקת יואב זי"ע על ספר בעשה"ט עה"ת "זל"ל וידוע מהמעשה של עליות הבעש"ט שגילו לו שזמן הגאולה יהיה כשיתפרסמו תורותיו ומאמריו בעולם, ובטוח אני שכל מי שיש לו ריח יהדות יקנה הספר הזה בכסף מלא, כי דבריו כלפיד אש מלהיבים את לב ישראל אל אביהם שבשמיים וכו'). ומתיאמריה משמיה דבעל החזון יחזקאל זל"ה שהחסידיים צריכים לעשות עסק מהילולת הגר"א, ששמר עליהם. והמתנגדים צריכים לעשות עסק מהילולת הבעש"ט שבזכותם נשמר היהדות וכמו שאמר החפץ חיים זל"ה.

⁹⁴ וראה בשער יששכר מה שכתב בזה.

ויש שכתבו שהוא יום הדין על ביטול תורה שלעבר, ראה שלה"ק בשם התולעת יעקב, אמנם שם לא נתבאר שהוא יום הדין על התורה והאריכו בזה [וידוע מה שאמר בזה בעל האבי עזרי בשם הגאון בעל אבן האזל זל"ה] ואכ"מ.

אמנם במאור עיניים בפרשת מקץ דרושים לחנוכה [עמ' קכ"ו] כתב בהדיא וז"ל כי כל המצות ניצטוונו בבוא עת וזמן של המצווה נתעורר הדבר שהיה בעת זמן המצווה כמאז ומקדם⁹⁵ וכו', ובשבעות הוא קבלת התורה ללכת בה כל השנה לעבוד את השם, ובדף קכ"ט שם בפרשת מקץ לשון ק' "וכן בשבעות מקבל כל אדם את התורה דהיינו שבאיזה שכל ילך לעבוד את השם באותה שנה, וכן הוא בשאר ספח"ק. ובשפת אמת (תרל"ה) "כמו כן בכל שנה ושנה מקבל כל ! אחד מישראל בחג הזה כל מה שעתידי להבין ולחדש בתורה וזה שכתב אלמלא האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא, האי יומא ממש, זה החג שניתן התורה בכל שנה" וכן (תרס"א) "כמו כן בכל חג השבעות זמן תורתנו מקבלין בנהי ישראל חלק התורה המתחדשת על כל ימי השנה ואח"כ מוציאים מכח אל הפועל כל אחד במקומו ושעתו", ובעוד כ"מ.

וראה בהליכות שלמה (עמ' שע"א) מה שכתב בשם התורת חיים ב"מ דף פ"ו כדברים האלו [וציינו המהרש"ם בדע"ת] וביאר שלכן אוכלים מאכלי חלב כי בכל שנה מתעורר קיטרוג מה אנוש כי תזכרנו וע"י אכילה זו נסתם קטרוגם עיי"ש⁹⁶.

⁹⁵ ובפרשת יתרו מביא ד"ז בשם כתבי האר"י שבשבעות מקבלים התורה, ובס' עטרת צבי פ' בשלח מציין ענין זה לספר פע"ח שער מקרא קודש.
⁹⁶ ויש להאריך במנהג ישראל תורה שעיקר אכילת מאכלי חלב הוא רק ביום א' וכמ"ש הרמ"א "ונוהגין בכמה מקומות לאכול מאכלי חלב ביום ראשון של שבועות", ולמה לא ביום ב'. ויש לפלפל טובא לפי הטעמים הרבים הנאמרו במנהג זה [ולפי הטעם שמובא במג"א שדם נעכר י"ל דווקא ביום ראשון וכן לפי הטעם שמובא במשנ"ב, י"ל שליום ב' כבר היה להם זמן לשחוט בשר] ולפימ"ש באמרי פנחס אות רס"ט שמה שאוכלים מאכלי חלב כי עושין סעודה לגומרה של מצוה (כמ"ש הא"ר ועוד ומקורם מהשמחה של ט"ו באב כמבואר בב"ב דף קכ"א וברשב"ם שם וראה בגר"א יור"ד סימן רמ"ו ועוד) ואם היו עושין סעודת בשר לא היה ניכר שזה לשם הסיום לכך עושין מחלב, וממילא זה רק שייך ליום א'. ועיי"ש באמרי פנחס עוד ששה טעמים לאכילת מאכלי חלב [ולכאורה לא מצינו מצוה בהמשך כזה ארוך כמו ספירת העומר, ושמחה גדולה היא, וביותר למי שספר כל הימים כדת וכדין ולא שכח ונאנס וכו'] וראה בעדת יעקב לאדמו"ח שליט"א [שבועות עמוד צ"ה] שהעיר למה אין עושין שמחה לגומרה של מצוה בליל מ"ט וביאר עפ"י מה שביארו הראשונים שבספירת העומר כתוב תספרו חמישים יום ואנחנו סופרים מ"ט ובע"כ צ"ל דלא אזלינו בזה בתא מעשה הספירה אלא בתר הימים הספורים שנשלמו בהגיע חמישים יום ואז נתקיים תכלית המצווה וזה הפירוש תספרו חמישים יום מעשה ספירה של מ"ט יום שהתכלית להגיע לחמישים יום ומהאי טעמא נוהגים העולם להמתין בתפילת מעריב בליל חמישים שיהיו הימים ספורים עיי"ש, ולדברי האמרי פנחס אכן קמה וגם ניצבה ההערה ואכן המאכלי חלב זה לזכר הסיום של מצות ספירת העומר ביום החמישים ולכן אוכלין רק ביום

וראה מה שכתב הגאון רבי שלמה קלוגער זי"ע בספר קהלת יעקב (דרוש ג') וז"ל והנשמה של האדם מקבלת כל אחת לפי מדרגתה בחג השבועות כל החידושי תורה שעתידיה לחדש בכל השנה חידושים וסודות חדשים הכול מקבלת בחג השבועות עכ"ל⁹⁷, וכן ידוע מהקדושת לוי בחג השבועות [וכ' זה בעוד מקומות] "וזהו שאנו אומרים זמן מתן תורתנו הרי כבר עברו זמנים טובא הענין הוא שבכל שנה ושנה מתעורר שוב האור הגדול וכו' כי הקב"ה חי וקיים ודבריו חיים וקיימים ועל ידי קיום מצוותיו אנו מעוררים בכל דור ודור ההארכה ההוא שכל ההארות של הזמנים חוזרים, וכן ברמח"ל בדרך ה' (חלק ד' פרק ז') "בשוב תקופת הזמן ההוא, יאיר עלינו אור מעין האור הראשון ותחודש תולדות התיקון ההוא, וכו' ועל דרך זה חג השבועות עכ"ד. וראה בעבודת ישראל

הראשון. וכן לטעם שאוכלים מאכלי חלב כי ישראל היו אז אוננין בפטירת דוד המלך ואסורין בבשר ויין ממילא רק בו' בסיון שאז נפטר דוד [וכמ"ש מהישועות יעקב ודעימיה] שייך טעם זה.

ויהיה קצת סמך לאלה שנוהגים לאכול חלב בלילה, אמנם דעת הפוסקים להלכה למעשה שאין ראוי לבטל מצוות סעודת יו"ט בבשר לא ביום ולא בלילה והעיקר לאכול ביום בקידוש דברי חלב ואח"כ סעודת בשר, כי הרי אין אנו נוהגים כדברי הרמ"א לאכול באותו סעודה בשר בחלב, ובעדת יעקב שם (עמוד קי"ז) כתב דהרי כתבו טעם לאכילת חלב כי יש לחוש לקיטרוג המלאכים מה אנוש וגו' כמו שהיה בעת מתן תורה וע"י אכילה זו נסתם קיטרוגם כי הקב"ה אומר להם וכי לא זהו שאכלתם אצלו בשר ובחלב וכמו שהביא הדעת זקנים בפרשת וירא, והעיר אדמו"ח שלכאורה במדרש אחר [ומובא בבעלי התוספות עה"ת] מבואר "קיים אברהם אבינו כה"ת אפילו עירוב תבשילין" פירוש תבשילין מעורבין שלא יהיה בשר בחלב וגם לא בשר ואח"כ חלב אלא חלב ואח"כ בשר דכתיב חמאה וחלב והדר כתיב בן הבקר אשר עשה ולכאורה מדרשים חלוקין יש כאן, אמנם ביאר בזה אדמו"ח שליט"א דהרי מבואר בבית יוסף או"ח סימן קע"ג בשם הזוהר בפרשת משפטים והובא בפוסקים יור"ד סימן פ"ט "שלא לאכול בשר בחלב כחדא או בשעתא חדא או בסעודתא חדא" וראה בגר"א שם וא"כ כשביקשו המלאכים צתנה הודך על השמים הרי ביקשו שתישאר התורה בבחינת הוד שרומז לסתרי תורה כמבואר בספה"ק, וא"כ היה להם לחשוש לדברי הזוהר ולא לאכול חלב ואח"כ בשר בסעודתא חדא ואע"פ שאברהם אבינו הביא כדברי הגמרא דילן ושפיר כתב המדרש שאינם ראויים לקבל התורה כשירדתם למטה ודפח"ח.

⁹⁷ והעירו לדברי החיד"א בעבודת הקודש (סימן כ"ב אות ז') שיש לאדם לחדש חידושי תורה ביום השבועות, ואם אינו יודע לחדש ילמד דבר חידוש עיי"ש. ובשפ"א (תרמ"ד) "לכן תריך כל אחד לייגע עצמו בתורה בלילה זו למצוא איזה התחדשות השיך לנפשו". והעיקר לנצל את האי יומא קדישא וכמו שהיה מעורר אאמו"ר הכ"מ שהרי אמרו חז"ל (פרקי דר"א מ"א) 'שינה של עצרת עריבה'. יש להמליץ אף על שינה רוחנית, כי קל מאוד "צו פארשלאפען" את החג הזה ולא לקנות את הקניינים האפשריים וגו' וצריך להזהר מזה עכ"ד.

. וי"ל אם תעירו, וכמו שהבאנו משפ"א, ומכיון משביום זוכין לקבל שפע של חידושים כדברי הגרש"ק זי"ע, ממילא יש להשתדל לחדש.

שבועות, ובנאות דשא (ח"א עמ' רנ"א) מביא מבעל האבני נזר זי"ע "בחג השבועות מקבל האדם את התורה ומצוות בכח, וכן את ההרגשות הקדושות של כל השנה ובמשך השנה אם האדם משתדל ברגש ובחיות הוא מוציא לפועל את הכח שקיבל".

ובוודאי שמסוגל יום זה של קבלת תורתנו "תורת אמת" שהיא היא תישר את דרכינו ותורה לנו את האמת, ואאמו"ר הכ"מ היה מאריך להוכיח שכשנצרף כמה סוגיות בש"ס, נראה שהקפידו על ענין מיוחד בקריאת התורה, שלכאורה אין דוגמתו בשאר הלכות. והוא החשש שמא יבואו בני אדם לידי טעות:-

(א) במגילה ל"ב, הקורא בתורה לא יסייע למתורגמן, כדי שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה. (ב) עוד שם: העולה לתורה גולל הספר קודם הברכה כדי שלא יאמרו ברכות כתובות בתורה [וכל החשש אינו מובן כל כך שהרי הכותב ספר תורה צריך לכתוב מתוך ספר אחר הכתוב לפניו, ואין חשש שינוי בגוף הספר]. (ג) עוד אמרו (שם כא:): הפותח מברך לפניו והחותם מברך לאחריה. והאידנא כולו מברכי לפניו ולאחריה גזירה משום הנכנסים והיוצאים - הנכנסים שלא שמעו ברכת הראשון יאמרו שאין ברכה לפניו והיוצאים לפני ברכת האחרון יאמרו אין ברכה לאחריה. (ד) אין משיירין בפרשה פחות משלושה פסוקים, וכן אין מתחילים בפרשה פחות משלושה פסוקים - מפני הנכנסים או היוצאים, שלא יאמרו שקראו שני פסוקים. (ה) בסוגיא בגיטין (ס:): ישנם כמה הלכות בענין סדר העולים, שלא יאמרו כהן פגום הוא, כגון בקריאת כהן אחר כהן וכיו"ב. (ו) בסנהדרין (ע:). אין קוראים לעולה אחד בשני ספרים כדי שלא יאמרו שהספר פסול. וכל אלו ההלכות נפסקו בשולחן ערוך בכמה סימנים ופרטים רבים. והדבר מעורר מאד, מה ראו על ככה לחוש כל כך לטעות של אנשים על אודות כשרות הספר וכשרות העולים לתורה או שיטעו בהלכות קריאת התורה או בדיני כתיבתה.

וביאר בזה דבר עמוק, דהנה תורה איקרי 'אמת' (ברכות ה:): וכן כתיב 'תורת אמת' [וכן העולה לקרוא אומר נתן לו תורת אמת]. ופירש השפ"א שאין הכוונה לומר שהתורה אמיתית היא, **אלא שהתורה מלמדת ומביאה את האדם אל האמת**, וזהו 'תורת אמת' - תורתה של אמת, כמו דאת אמרת 'תורת היולדת' 'תורת העולה' וכד'. על כן דוקא בענין הקריאה בתורה חששו חששות מרובים שח"ו לא יצא שום דבר שאינו אמת מהקריאה בתורה, כי כל התורה באה ללמדנו האמת הצרופה, ועלינו לראות ולבדוק היטב שלא ייגרם כל דבר שאינו אמת על ידה.

בענין מה שנעורים בליל שבועות

ישראל קדושים נוהגים להיות נעורים בליל זה, ולעסוק בתורה הק', והאבני נזר אמר שבכל חג מובן שיש שיטות שאין מצוות שמחה בלילה [ראה שאג"א סימן ס"ח ועוד] כי צריך קודם לעשות מצוות המעשה של היום, אבל בשבועות שאין מצוות מיוחדות, למה אין שמחה בלילה, ותירץ כי ענין השמירה והלימוד בלילה, זה המצווה. וראה בשם משמואל (תר"ע) שביאר באריכות דבריו הק'.

והמקור להיות נעורים בליל חג השבועות הרי הוא בהקדמת הזוהר בספר בראשית, ובפרשת אמור כ" כד מטי להאי ליליא לבעי ליה למלעי באורייתא וכו' ועל דא חסידי קמאי לא הוו ניימי בהאי ליליא וכו' ואמר רבי שמעון נייטי לתקנוא תכשיטי כלה וכו' וזכאה חולקהון בעלמא דשין ובעלמא דאתי וכן בהקדמה בהאי ליליא למלעי באורייתא ונביאים וכתובים וכו' וכ"כ בשעה"כ חג השבועות דרוש א' דף פ"ט ושם הוסיף שכל הוראות חיי האדם תלויה בענין זה, וע"ע פרע"ח (שער השבועות פרק א').

ובסדר היום כתב 'בחג השבועות ראוי שישמח בו האדם שמחה יתירה, והכול מודים בקדושתו הגדול מקדושת שאר ימים טובים וכו' ובלילה צריך לעסוק במיני קריאות לקשט הכלה בתכשיטיה להכניסה לחופה למחרת היום הבא וכו' ואל יקל בעיני האדם הדבר הזה, כי האדם הוא השפל כי בבחינה אחרת גדול כח מאוד, וכידו להעמיד כל העולמות כולם, והוא הנותן כח וחיל כביכול לבורא העולם עיי"ש דבריו הק' חוצבים להבות אש, וממשיך שם שראיתי מדקדקים שעומדים כל הלילה הזאת ועוסקים בתורה לחבר את האוהל להיות אחד ע"כ.⁹⁸

⁹⁸ ונראה מדבריו, שבשבועות אנחנו מתחזקים באמונה, שאנחנו במעשינו ובלימוד התורה הק' משפיעים בכל העולמות, וכמ"ש בנפה"ח בכ"מ.

ויש להביא דברי השל"ה שבעצרת הוי ממש כמו ראש השנה כי הרי העולם היה חוזר לתוהו ובוהו אם לא היו מקבלים אז את התורה, וכמו שאומרים ביוצרות של שבועות, "אם לא אמריך הנעימים, חוקות שמים וארץ לא שמת" וזה הביאור עליונים ששו אע"פ שטענו, תנה הודך על השמיים. [והארכנו במק"א ששבועות וראש השנה מכוסים הם בכסה, ולא כתוב מפורש בתורה שבועות מתן תורה] וראה בב"ח סימן קנ"ה שביאר מה שמבואר בגמרא קידושין (דף מ, וכו' ברמב"ם הלכות תלמוד תורה) תחילת דינו של אדם הוא על התורה "דכיון שהעולם נברא כדי שיתעסקו ישראל בתורה, ואם לא היו מקבלים התורה היה העולם חוזר לתוהו ובוהו, א"כ דבר זה גדול מאוד ולכן כשלא למד כלל דנים אותו בתחילה כי היה גורם שיחזור העולם לתוהו ובוהו עכ"ל. ומתבאר מד' שכל אחד שלא לומד נתבע שהוא מחזיר את העולם לתוהו ובוהו, והיא הערה נוראה למתבונן.

וביותר שזה תחילת דינו של האדם, ואממו"ר הכ"מ היה בשיחותיו לבני הישיבה מביא שהגאון רבי אליהו לופיאן זל"ה גם בזיקנותו היה מאוד מתאמץ לקום בבוקר ולהתגבר כארי וכמ"ש בשו"ע סימן א' וששאלוהו תלמידיו עד כדי כך מסי"נ? אמר להם הרי למעלה כשדנים את האדם פותחים שו"ע ומתחילים לראות אם קיים זה מה שכתוב בזה, ואיך יהיה לי פנים אם כבר אפול בסעיף הראשון של השו"ע.

וכבר האריכו שמדברי התוס' בע"ז (דף ג' ע"א ד"ה נוגעים) מבואר שהשמיים והארץ עומדים על הקבלה של כלל ישראל במתן תורה, ומשמע קצת דלא כמ"ש הנפה"ח בשער ד' פרק יא' וכן ברוח חיים (פ"ו מ"א) שאם היה רגע אחד בעולם בלי תורה היה העולם נחרב עיי"ש, ומדברי התוס' משמע שתלוי בקבלה. [ושו"ר שהגאון רבי יצחק אלחנן ז"ע העיר כן בספר מעין יצחק עמוד נ"ח עיי"ש שכתב כהנפה"ח, והעיר ע"ז מדברי התוס' הנ"ל] עכ"פ ביום שבועות יום קבלת התורה, בוודאי שיש להתחזק ולהתעורר שע"י קבלת התורה מעמידין את כל העולם כולו. וראה בכאיל תערוג (שבועות ע"ה) שבגמרא בפסחים (דף ס"ח, ב) מבואר הכל מודים בעצרת דבעינן לכם, ומובא הא דאמר ר' ששת כל תלתין יומין מהדר ליה תלמודיה ותלי

והביאו [ראה שרשי מנהג אשכנז ח"ג עמ' 274, ושם הרחיב מאוד בכל עניני אמירת התיקון עיי"ש] **עדות מפילון** האלסנדרוני⁹⁹, שכבר בזמן הבית היו קבוצות שנהגו בליל שבועות להיות נעורים כל הלילה, והיו עוסקים במנהגי חסידותם ובתפילות כל הלילה. והאבן עזרא יתרו בפסוק [יט,א] והיו נכונים ליום שלישי כתב **"אולי לא יישן אדם בהם כלילה שישמעו קול ה' כבוקר כדרך כה"ג ביום הכיפורים"**¹⁰⁰ – **"והמ"א ריש תצ"ד כתב "איתא בזוהר שחסידים**

וקאי בעיברא דדשא ואמר חדאי נפשאי חדאי נפשאי, לך קראי לך תנאי. ויש להתבונן אמאי מוזכר דבר זה בתוך הסוגיא כאן, שמדובר על חג השבועות דבעינן לכם וכו', והרוב ששת עשה את זה כל ל' יום, **ומבואר דבשבועות יש ענין להתבונן בענין זה שאדם לומד תורה עבור כל העולם**. וראה בעדת יעקב (שבועות עמוד ל) שביאר לפי"ז למה הוצרכו כפייה אחרי שאמרו נעשה ונשמע עיי"ש.

ויש לציין למ"ש שם בכאיל תערוג שקבלה בידינו שבאותו יום ממש באותו רגע שנשרף הגר צדק אברהם בן אברהם, נולד רבנו הגאון בעל הנפש חיים זל"ה, ויש פה הרגשה למתבונן שהרי כידוע שהגר צדק בכה שלא ישאר ממנו זכר ושם שארית, ורבנו הנפש החיים [וזרח ובא וכו'] זכה לשולשלת נפלאה ודו"ק.

והנה הגרשז"א זל"ה היה בידו קבלה בידו מזקני ירושלם איש מפי איש עד הגאון רבי חיים מוואליזין ששמע מפי רבנו הגר"א שבשעה שנשרף גר הצדק הקדוש אברהם בן אברהם על קדושת השם ביום ב' של חג השבועות בשנת תק"ט בקעה שלהבת אש ממערת המכפילה והסט"א איבדה מכוחה ובאותו שעה נחלשה טומאת ידים של שחרית וכו' ומ"מ להלכה למעשה אין לזוז מדברי השו"ע והפוסקים אלא דלענין הליכה ד' אמות קצת קיל טפי. וראה בהליכות שלמה תפלה עמוד רמ"ד שרבנו לעצמו הקפיד שיהיה סמוך למיטתו ממש המים [ושלא יהיו תחת המיטה] ואף כשישן אצלו אחד מב"ב והבחין שלא הניח מים ליד מיטתו טרח רבנו והביא לו מים. והנה אף כי אין לנו עסק בנסתרות, שמענו מהגרמ"ש שליט"א שביאר קצת מה שנקלש טומאת ידים של שחרית בשריפת הגר הק' כי ההרי מבואר שהטומאה של הלילה הוא בגלל שנהיה קכמו טומאת מת [שינה אחד בשישים מיתתה כמבואר בברכות דף נ"ז ע"ב] והתיקון למיתתה (חטא של אדה"ר שהביא מיתה לעולם כמבואר בשבת דף נ"ה ועוד) הוא ע"י שלוקח ענין המיתה למען שמו ית"ש ומוסר נפשו עקה"ש, וכשמי שמזרע ישראל מוסר נפשו עקה"ש הרי כח של מסירות נפש קיבלנו מכח יצחק אבינו כמבואר בספ"ק והרי הוא לא יכל לתקן החטא של מיתה, ואילו הגר צדק אברהם בן אברהם שמעצמו ובכוחות שלו ולא מכח של יצחק מסר נפשו ברבים (וכידוע שהיה יכול להינצל ע"י רבנו הגר"א בדרך נס, ומ"מ רצה למסור נפשו בונקדשתי לעיני כל העולם) הוא זה שיכל להקליש קצת מכח טומאת מת שהביא טומאה לעולם ונשתלשל מזה טומאת שינה ודו"ק.

⁹⁹ והגאון רבי נחום טרייביטש זל"ה ראב"ד ניקלשבורג והמדינה, הפליג בשבחו.

¹⁰⁰ ויש לרמז בדבריו הק' (והערני לזה גם ש"ב ראב"מ שליט"א) מה שכתב בבעל הטורים בפרשת יתרו "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים" אילו זכו ישראל היו כולם כהנים גדולים! ולעיתיד תבוא תחזור להם שנאמר (ישעיה סא ו), ואתם כהני ה' תקראו.

וראה בערוך השולחן שכתב **שיום ב' סיון נקרא "יום המיוחס" כי בו יחול יום הכיפורים** ודו"ק (יום שניתנה בו לוחות שניות קבלת תורה) והרבה יש להאריך בהקבלה של יוהכ"פ ליום של ב' סיון שבו נאמר לכלל ישראל ואתם תהיו לי ממלכת כהנים גוי קדוש, שזה הצורה

הראשנים היו נעורין כל הלילה ועוסקין בתורה וכבר נהגו רוב הלומדים להיות נעורין כל הלילה, ואפ' לתת טעם עפ"י פשוטו לפי שישראל היו ישנים כל הלילה והוצרך הקב"ה להעיר אותם כדאיתא במדרש שיר השירים¹⁰¹.

וראה בעבודת ישראל שהביא "מהצדיק הגאון רבי לוי יצחק [בעל הקדושת לוי סניגורין של ישראל] חלילה לחשוב על עם קודש שנפלו בתרדמות עצלות והשינה ביום נכבד שידעו שיתן הקב"ה התורה, אלא די"ל שהיתה כוונתם לש"ש שמיום שני שהתחילו לעשות הכנה קבלת התורה ועבדו בכל כוחם ומחשבותם הקדושים, עד שנפל עליהם לאות ועייפות, והיו מתייראים שלא יוכלו לקבל התורה כראוי במחשבה צלולה, על כן נתנו שינה לעיניהם ולעפעפם תנומה בכדי שיתחדשו מוחותיהם ויתחזקו עשתונותיהם בבהירות לקבלת התורה הקדושה עכ"ל [ובקדושת לוי פירש שחשבו שהקב"ה ילך לאומות העולם עיי"ש]

ובעבודת ישראל כתב דמ"מ היתה עליהם תביעה כי מי שנכון לבו ובטוח בה' אינו צריך להכנה, ומתחזק בביטחונו להלך אל ה' ולעבודתו עיי"ש. ובפרי צדיק [מאמר שבועות

האמיתית של כנסת ישראל, שבו הקב"ה אומר למלאכים ראו אומה שבראתי וכדברי הטור סימן תר"ו "רבון העולמים יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת וכו'. וראה בעירין קדישין (רז"י) עמוד קצ"ו, שהעולם אומרים שיום המיוחס חל ביום של יום הכיפורים, והביא על זה משל. ובספר אוצרותיהן של צדיקים (לש"ב הגה"ח ר"א פ' שליט"א עמוד תשל"ד) הביא שהגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זל"ה היה עומד ביום ב' סיון ואומר "דעו לכם כי בעוד ח"י שבועות ביום הזה יחול יום הכיפורים" וצריכים להתכונן [במגן אברהם (ס"ק א) כתב שאין אומרים תחנון בב' בסיון, כיון שמיד בב' בסיון א"ל למשה לקדשם לתורה"].

ואאמו"ר הכ"מ האריך לבאר בענין עומד אדם ומתנה בראש השנה שיהיו נדריו בטליו, והגרש"ש בשערי יושר ש"ה פכ"ב ביאר שהוא כמו נדרי טעות עיי"ש, והנה בשטמ"ק בשם נתנאל הקדוש וכן הוא בתו"י שנדפס מחדש ס"ל דדווקא אז מועיל מסירת מודעה, והנה המציאות הוא שבני אדם עומדים במדרגה רוחנית יותר גבוהה בר"ה ויוהכ"פ והיה מקום לחשוב בטעות שהמציאות של האדם היא כמו שנראה בכל השנה ורק עכשיו בימי הדין הוא מתעלה במעשיו ומחשבותיו וכו' אבל לפי"ד האחרונים הנ"ל אדרבה אנחנו למדים שהמצב האמיתי של האדם ודעתו זה כמו שנראה בימי הדין ומה שעושה אח"כ במשך שאר ימות השנה זה לא בדעתו והוי כעין נדרי טעות שנקרא כמי שאינו מיושב בדעתו אז, ואז הוא יושן בהבלי הזמן וכדברי הרמב"ם עכ"ל. והן הן הדברים ואתם תהיו לי מממלכת כוהנים ועם סגולה ישראל בתפארתה זה היום שהוא כנגד יום הכיפורים.

¹⁰¹ וראה הליכות שלמה שבועות (עמוד שע"ד) "שהנהגה של להיות נעורים בליל שבועות נתפשטה ונתקבלה בקרב כל היראים והלומדי תורה, ויש להיזהר בעצמו וכן לחנך את ביתו להתייחס לזה בכובד ראש ולהשתדל לילך בדרך זו, ואם לא ינהג כן אולי יחשב הדבר בעיני בניו ובני ביתו כקלות ח"ו, עליו להשתדל לקיים המנהג אף על הקושי וכו" עיי"ש.

וראה בכאיל תערוג (שבועות ע"ה) שפשוט וברור כי מי שאינו יכול להיות ער בליל שבועות, בוודאי יראה לשבת וללמוד ביום חג השבועות ביתר שאת וביתר עוז, והמעלה הגדולה של לימוד בשבועות הוא גם ביום.

א' וב' וכן בישמח ישראל ועוד פי' שבוודאי שכלל ישראל לא הלכו סתם לישון, והרי הקדושת לוי לא הלך לישון בליל א' דסוכות כי היה יושב ומצפה בכליון עיניים ללקיחת האתרוג, ובוודאי שכלל ישראל, אחרי כל העבודות לא הלכו לישון רק ביארו שם בשבחם של ישראל, לפי דרכם.

ואדמו"ח שליט"א [עדת יעקב שבועות עמוד צ"ז] ביאר דבאמת גם בדורות שלפני מתן תורה היו עוסקין בתורה וכדאמרינן ביומא דף כ"ח וכו', אלא שתלמוד תורה זו היה בבחינת אינה מצווה ועושה אבל לאחר מתן תורה הארי הרי ניצטוו בתלמוד תורה, והנה איתא ברמ"א סימן תקפ"א ס"ג דבערב ראש השנה אין תוקעין בשופר כדי להפסיק בין תקיעות דרשות לתקיעות דחובה וא"כ גם כלל ישראל בלילה שלפני מתן תורה לא עסקו בתורה כדי להפסיק בין התורה שלפני מתן תורה שהיה אינו מצווה להתורה שאחר מתן תורה שנהיו מצווין והרי לא איברי לילה אלא לגירסא או לשינתא כמבואר בעירובין דף ס"ה ולכן היו ישנים כל הלילה, אלא לפי"ד המגן אברהם היה זה מיכשול מפני שהתורה היא גופא הכלי וההכנה לקבל התורה ובאברהם כתיב כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו והיא המסורה של תורה שבע"פ [כמ"ש שם רבינו בחיי בשם רבינו חננאל] והוכשרו ע"י כך לקבל התורה ולכן אנחנו עוסקים בתורה בליל שבועות עיי"ש.

ואדמו"ר הכ"מ העיר על דברי המגן אברהם [ורמז לזה בפרי צדיק אות א] מדברי המדרש בשיר השירים (בפרק א' פסוק יב) עה"פ המלך במסיבו וגו' וכן (בפרק ב' פסוק ח') "אמר לו רבי יהודא, דיין מאיר, אין דורשין שיר השירים לגנאי, שלא ניתן אלא לשבחם של ישראל", והרי המדרש שיר השירים, הוא המקור לדברי המגן אברהם, שישראל ישנו במתן תורה, ואיך מפרש המגן אברהם ענין השינה, שלא לשבח¹⁰².

תמצית טעמים למה שנעורים בלילה זו מספר שפת אמת

ולחביבות הענין נעתיק בקצרה מד' הק' של השפ"א בענין הלימוד בליל שבועות.
(1) תרל"ד. "וכן עתה גם כן בלילה זה יש להאדם להכין עצמו לקבלת התורה וכו' עיי"ש.

(2) תר"מ. "עפ"י אומרים ז"ל ברכות מ' אם שמוע בישן תשמעו בחדש, ולכן צריכין לקבל בלילה זו התורה שלמדנו עד עתה, וזה הכנה להחדש.

(3) תרמב "לפי הפשוט עפ"י מה שאמרו חז"ל סוכה מ"ב, משהתינוק מתחיל לדבר אביו מלמדו תורה, והאמת כי בימות הפסח וימי הספירה נתקן בחינת הדיבור, כמו שאיתא בזוה"ק וארא [כה,ב] ועל זה כתיב אנכי וכו' המעלך מארץ מצרים, הרחב פין

¹⁰² וראה אמרי אמת (תרצ"ט שבועות), וזה היה מדברי תורה האחרונים בגולת פולין לפני השואה האיומה רח"ל). ויש ליישב דברי המגן אברהם, שגם בפרקדר"א מובא ענין הנ"ל, ולפי"ז י"ל ד' המ"א.

ואמלאהו, ולכן צריכין מקודם לעסוק בתורה, ואז יהיב חכמא לחכימין [דניאל ב, כא] וניתן בהתחדשות בתורה¹⁰³.

(4) תרמ"ד להכין הלב לקבל התורה דכתיב [תהילים נא, יב] לב טהור ברא לי, אחר כך רוח נכון חדש שצריכין מקודם לטהרת הלב, ועיקר הטהרה בכח התורה [עיי'ן זוה"ק הקדמה יב, ב ועל דא אמר דוד לב טהור ברא לי למילעי באורייתא] ולכן איתא [זוה"ק אמור] שבאה רוח הלימוד כליל שבועות. מקור בשעה"כ ענין חג השבועות פט "שצריך האדם שלא לישון כליל הזה כלל ולהיות טהרה בלבנות ישראל כליל זה¹⁰⁴.

(5) תרמ"ה בענין הלימוד כליל החג, הוא עפ"י דברי הינוקא בפרשת בלק [זוה"ק ח"ג קצא] בפירוש עושה דברו [תהילים קג, כ] עיי"ש ולכן ע"י עסק התורה כליל, כביכול מוסיפין כח כדכתיב תנו עוז¹⁰⁵ [והוא עצמו מה שאיתא בזו"הק בהקדמת בראשית דנקראו פועלי צדק [ראה שם שהכוונה שמכינין תכשיטי הכלה].

(6) תרמ"ט בענין הלימוד כליל השבועות דצריכין להכין עצמו לקבלת התורה כדאיתא התקן עצמך ללמוד תורה ובשעת מתן תורה שהיה לנו משה רבנו לסרסור דכתיב ויוצא משה את העם וכו' [והחידושי הרי"ם אמר שהכנה לתורה היא ע"י תורה, עיי'ן בספר יפהן פאר (ח"ב עמוד רע"ב) בשם החידושי הרי"ם].

(7) תרס' הלימוד כליל שבועות להראות חביבות התורה, כי כל חמדת העולם באה מתוך הרעבון, ולפי רוב הרגילות מתמעטת האהבה והמרעיב עצמו אוכל לתיאבון, והתורה כל מה שעוסקים בה, ביותר מתרבה אהבה וחמדת התורה, וע"י עסק התורה כליל שבועות נתרבה הצימאון אל התורה.

(8) תרנ"א שתי הלחם התחדשות לציבור וכו' ולכן איתא דכליל שבועות עוסקין בתורה כדי לזכות לנוזלים מתוך בארץ שהוא התחדשות הצמאין עיי"ש.

¹⁰³ ושמעתי מאמור"ר הכ"מ דבמדרש קהלת איתא למה נתן חכמא לחכימין, משל למי שמלווה מעות לעני מלווה או לעשיר הו' אומר לעשיר כי רוצה שיחזיר לו עיי"ש, והק' אמור"ר דלכאורה המדרש היה צריך לומר משל, שכשנותנים מתנה לעני נותנים אותו או לעשיר, ובוודאי שנותנים לעני שצריך לו יותר, ובע"כ צ"ל שהחכמה מושאלת וניתנת בהלוואה לעם ישראל [בבחינה מסויימת ואכ"מ] להשתמש בה, וכמו דמיתאמריה מהרה"ק מפרשיסחא זי"ע כי לא מחכמה שאלת וכו'.

¹⁰⁴ וש"ב ראב"ם אמר רמז נפלא, שאחרי השבעה שבועות של הספירה וספרה לה, יש העיון והחפיפה של כל הגוף, בלימוד התיקון והתרי"ג רמ"ח ושס"ה, ואחרי התיקון הטבילה, [והערני הגרמ"מ שליט"א מהגמ' בשבת פו: "א"ר חייא ברבי אבא א"ר יוחנן זו דברי ר' ישמעאל ור' עקיבא אבל חכמים אומרים שש עונות שלמות בעין", ועי' ברש"י דהאי תנא סבר בהשכמה ירד ובעי שש עונות שלמות, ולפי"ז טבלו בשבת בצפרא, ונמצא דהטבילה וגמר הטהרה לקראת מ"ת היה בשעה זו, והנה אין מקיזין דם בערב שבועות דרוח טבוח מתעורר כל שנה וכו' כדאיתא בשבת קכט. וכו' ש מידה טובה דרוח טהרה מתעוררת בשבועות בזמן המיוחד לה, וכו"ה בזוה"ק הובא בתיקון ליל שבועות בענין ירדת הטל לילה עיי"ש, ומכאן מקור למובא באריז"ל בענין טבילת שבועות בבוקר עכ"ד]. והאריכו בספה"ק שמקבלים כל ההשפעה במוסף, וכמו שכ' בסידור רבי שבתי בשם הבעש"ט הק' (יומא דהילולא) שאין להפסיק עד מוסף שלא יהיה היסח הדעת.

¹⁰⁵ וראה לעיל עמוד 12 מה שהבאנו מספר סדר היום.

9) תרסא' המנהג לעסוק בתורה בליל החג דאיתא התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך, ואע"ג דכתיב מורשה קהילות יעקב וכו' והתורה מחדשת פירותיה בכל שנה,¹⁰⁶ ובחג השבועות זמן תורתנו מקבלין בה ישראל חלק התורה המתחדשת על כל ימי השנה, ואח"כ מוציאים מהכח אל הפועל כל אחד במקומו ושעתו וזה תלוי בהכנה של כל אחד, ומיום זה שורש תורה של כל השנה וכו'.

10) תרנ"ה איתא בזוה"ק בעי למילעי באורייתא בההוא לילה, והענין הוא דכתיב את ה' אלוקי האמרת, ופי' האבן עזרא בשם ריה"ל פירוש האמרת, פעלת המעשים טובים שעשית, עד שאמר אנכי ה' אל' וכו' וכן בני ישראל צריכין לעורר נתינת התורה וכו'.

עוד רעיונות ללימוד בליל זה

ואאמו"ר הכ"מ אמר שענין מה שנעורים בלילה¹⁰⁷ דהענין הוא כדי לצרף תורה ועבודה, וכדברי הגמרא בסוף מנחות דף קי' [והביאו המ"ב בסי' רל"ח] הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בלילות, אמר רבי יוחנן אלו תלמידי חכמים שעוסקים בתורה בלילה מעלה עליהם הכתוב כאילו עוסקים בעבודה, ובמהרש"א פי' דקאי על לילה.

וביאר אאמו"ר הכ"מ דעל שלושה דברים העולם עומד תורה, עבודה, גמ"ח, ובזמן הזה אין עבודה, ות"ח שעוסקם בתורה ומחזיקים בזה את העולם, עסוקין גם כן בעבודה, וכן בסוף מס' תמיד תני רבי חייא כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו שנאמר קומי רוני

---

¹⁰⁶ ובמק"א הבאנו מה ששמענו מחכ"א שליט"א להעיר שבשבועות הוא ראש השנה על פירות האילן כי פירות האילן הוא הדבר היחיד [להבדיל מחיטה וכדו'] שאין באפשרות האדם להיות רק בעצמו, וחייב להתחלק בהנאתו עם אנשים אחרים וא"א לאכול כל הפירות של האילן לבדו, וזה הרמז שבתורה חייב גם להשפיע על אחרים ללמוד וללמד. ובהיותנו בשנת האבל מסילוקו של עטרת ראשי אבי מורי הכ"מ כמה נאים מה שהיה מרגלא בפומיה לבאר דברי חז"ל יותר ממה שהעגל רוצה להניק הפרה רוצה להניק ולמה לא נקטו דוגמא של אמא ותינוקה וביאר בשם הגאון רבי מרדכי דרוק זל"ה שאמא יכולה להניקה עם חשבונות אבל פרה מניקה ומשפיעה בלי חשבון וככה צריך להיות השפעת התורה על הזולת בלי חשבונות. והארכנו במק"א שרבי עקיבא שהיה דורש כל קוצו של יו"ד, ושמו הלך מסוף העולם עד סופו [כמבואר ביבמות דף ט"ז, וראה במצפה איתן שם "שמך הולך מסוף העולם עד סופו" בגימטריא תקס"ד שהם מנין פעמים שהוזכר ר"ע בש"ס ועיין מה שכתב על זה הגאון רבי חיים יצחק הכהן שליט"א בשיחות שיחה ט"ו] מ"מ כשלא היו לו תלמידים ולא היה לו למי להניק אז נהיה העולם שמם.

¹⁰⁷ וגם הביא אאמו"ר הכ"מ רמז מדברי האבן עזרא עה"פ והיו נכונים ביום השלישי "אולי לא יישן אדם בהם בלילה שישמעו קול ה' בבוקר כדרך כה"ג ביום הכיפורים", ענין עבודה. וראה בטושו"ע שהביאו הגמרא ביומא דף י"ט שלא היו יושנים בליל יום הכיפורים כל הלילה, ומבואר שם ובסימן תקע"ט שאומרים תהילים בליל יום הכיפורים. [וברמז קבלת לוחות שניות ביום הכיפורים ולכן לא יושנים כמו בליל שבועות]

בלילות" [ומובא במ"ב שם¹⁰⁸] ופי' במהר"ל שהלילה הוא זמן להתבודד עם הקב"ה כי אין הלילה בהנהגת התחתונים וכיון שאין מיוחד לתחתונים הרי הוא מיוחד לעליונים, ועל כן בזמן קבלת התורה¹⁰⁹ רוצים לצרף לענין התורה את העבודה¹¹⁰, ולא דווקא עבודה

¹⁰⁸ ויש להוסיף עוד, דהב"ח בסימן רל"ח כתב דהאחרונים קיבלו לומר "משכבי עד קומי" שכבי, ומקומי עד שכבי, קומי. דמחג השבועות שאומרים במגילת רות "שכבי עד וגו'" עד תשעה באב שאומרים "קומי רוני בלילה", שכבי, דאין צריך לקום קודם אור וכו' כיון דהלילות קצרים וכו' והביאו המגן אברהם שם, וכן המשנה ברורה בסימן א' סק"ט. וממילא יש לומר דבשבועות שזה הלילה האחרון של הקומי, הכול הולך אחר החיתום ולומדים ביתר שאת וביתר עוז, ולהראות שאנו מחשיבים הלימוד בלילה [ושמעתי מאמו"ר הכ"מ שסיפר לו אביו הראז"ט זל"ה שבפולין, בט"ו באב שע"ז נאמר בתענית דף ל"א, מאן דלא יוסיף וכו' ונפסק בשו"ע סימן רמ"ו סכ"ג] ויש לאדם להתחיל ללמוד בלילה מט"ו באב ואילך ומאן דלא יוסיף וכו', הדליקו בליל זה אור גדול בבית המדרש, וכולם למדו שם כל הלילה] ובב"ח כתב הרמז "קומי" על תשעה באב, ובגמרא מבואר מט"ו באב, ובמק"א הארכנו בדברי הפרי צדיק שט"ו באב זה השביעי של תשעה באב, אבל אכמ"ל.

¹⁰⁹ ובשלה"ק כתב, דשבועות הוא כיום של בריאת העולם, שאם לא קיבלו את התורה היתה חוזרת לתוהו ובוהו, עיי"ש [כל העולם כולו חל מפניך וכו', שהארץ פחדה שמא לא יקבלו ותחזור לתוהו ובוהו] ואמו"ר הכ"מ הראני לדברי החכמת שלמה בשו"ע סי' תכ"ח וז"ל "דאף לאלה שמקדשין את הלבנה קודם ז', מ"מ בסיון יקדשו אחר יו"ט, והטעם דראוי להמתין עד מתן תורה, ונעשו המאורות שלנו בכח התורה, וגם אז נתחזקו המאורות שהיו תלויין בריפיון עד מתן תורה, כמו שאמרו חז"ל וכו' ואז לכך נחשבו כנבראו מחדש, ולכך יש להמתין בקידוש לבנה עד אחר יו"ט עכ"ד", והאריך בזה גם הגרש"ק בספרו דרשות קהלת יעקב].

ודמוע תדמע עלי נפשי בהעלותי על זכרי איך שאבי מורי הכ"מ היה אחד יחיד ומיוחד להתעורר בעבודת השם ולהתעלות בהרגשיים רוחניים, בהוציאו אותם מדברי הפוסקים אשר מפיהם אנו חיינ, וכמו הדוגמא שהבאנו פה שמדברי החכמת שלמה שביאר למה מחכים בקידוש לבנה עד אחר שבועות אנו רואין איך שצריכים להתעורר שעד שבועות העולם אינו עומד על מקומו, וכן התעורר ועורר [ונביא כאן מעט מזער ממה ששמענו ביומא דריגלא] במה שמבואר בבית יוסף סימן תצ"ד [וכ"ה בעט"ז] שאסרו חג נקרא "ברא דמועדא" [וראה מה שכתב לבאר בתורה לשמה סימן ק"מ לשון זה ברא] וביאר אמו"ר הכ"מ, "שברא" ההכוונה פירות כמו בנים פרי בטן, וביום זה של אסרו חג צריך האדם להתעורר, שכל מה שקיבל השפעות טובות בימי הים טוב, יהיה לזה המשך ופירות והשיאנו [וביומו האחרון של אבי מורי הכ"מ אסרו חג דפסח אמר לו גיסי הגרי"ר שליט"א דבר זה לפניו, וביום שלאחריו עלה השמימה] וכן התעורר ועורר מדברי הש"ך בחו"מ סי' מג' ס"ק מז' בשם רבנו חננאל שמי שכותב בשטר "אחר החג", היינו ט"ו ימים אחר הרגל, ולא שנא פסח שבועות או סוכות, ואע"פ שהרשב"א והר"ן כתבו שלא נתבררו דבריו של רבנו חננאל, היינו משום שהם לא ידעו מנין לו כן, אבל כבר נודע שכל דברי רבנו חננאל הם דברי קבלה מן חכמי הש"ס וכו', ועוד נ"ל מקור לד' ר"ח מד' הגמ' בב"מ דף כח' שואלין על הגשמים ז' במרחשוון ט"ו ימים אחר החג, כדי שיגיע אחרון שבאר"י לנהר פרת וקיי"ל הכי, נמצא דכל פעם שהיו ישראל עולים לרגל, לא היו יכולין להגיע לבתיהם אלא בט"ו ימים והיה

של עסק המצוות, אלא בלימוד התורה גופא יהיה כלול ענין העבודה, וזה נעשה ע"י לימוד הלילה וכדאיתא בספרי (פרשת עקב) "ולעבדו זה תלמוד [ומובא ברמב"ם ורמב"ן בספר המצוות מצוה ה']", וכן אמרו [שם] עבדהו בתורתו,^{111 112}

ועוד אמר אאמו"ר הכ"מ, על פי דברי המהר"ל בגבורות השם (פרק ט) ועוד, שמה בין כוס שלישי לרביעי לא יפסיק, הוא כענין סומך גאולה לתפלה, עיי"ש. ולכן לא רוצים להפסיק בין גאלתי, עבודה הק' של ימי הספירה, ללקחתי, מתן תורה, שמשפיע עלינו הקב"ה, בשעה שקורין בחודש השלישי, וכדבריו הידועים של הילקוט שמעוני בשם הפסיקתא, וממילא ערים כל הלילה בלימוד התורה הק' ומסמיכין את זה לתפילה ולקריאת התורה, וגאלתי לולקחתי¹¹³ (אע"פ שעייפין בתפילה¹¹⁴) כי רוצים להסמיך, ואינו ניזוק

דומה להם כאילו הם עדיין באר"י עסוקים בעניני הרגל!!! כל זמן שלא היו עוברים הנהר הגדול נהר פרת, וא"כ אחר הרגל מיקרי ט"ו יום ואע"ג דהשתא אנן בגולה, מ"מ לשון אחר הרגל נמשך מהם וכו' עכתו"ד השך הק', וכהנה רבות שהתעורר ועורר את הציבור ברגשי קודש בעבודת השם מתוך דברי הפוסקים, ועוד חזון למועד להביא ולכתוב את הדברים מע"ג הכתב לעורר את לבבנו לאהבה וליראה את שמך.

¹¹⁰ ושבועות הוא כנגד יצחק כדברי הטור בסי' תכ"ח, והוא עמוד עבודה [ונסידור רבי יעקב עמדין זי"ע כתב "ואולי בו ביום נתעברה שרה אמנו, למאן דאמר בפסח באו מלאכים].

¹¹¹ ובשיחה לבני ישיבה הוסיף אאמו"ר הכ"מ שאם לומדים בחבורה, וביותר עם מי שצריך וזקוק לכך, הרי מצטרפין ג' העמודים, תורה ועבודה וגמ"ח (תורה תחילתו גמ"ח וסופו גמ"ח, וכמו שכתב האליהו רבא בטעם מה שקורין מגילת רות בשבועות).

¹¹² וראה במהר"ל בגור אריה (פרשת חיי שרה) שמה שאליעזר נתן נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה עשרה זהב ופירש"י כנגד מחצית השקל ושני לוחות ועשרת הדיברות, כי רצה לצרף ג' העמודים, תורה, ועבודה, וגמילות חסדים [והגראי"ש שליט"א אמר בדרך רמז, שגם שם הקדים אליעזר בשידוך של יצחק [שבועות הוא כנגד יצחק, כדברי הטור הידועים בסימן תכ"ח] את הנתינה לעשייה, שהוא בבחינה של נעשה קודם לנשמע).

¹¹³ ולעיל עמוד 13 הבאנו מסידור רבי שבתי שאין להפסיק בדיבור עד מוסף. והגריש"ג שליט"א הראני מה שכתב במגלה עמוקות אופן קפ"ה, שמשה רבנו ע"ה ביקש להיכנס לארץ ישראל, אפילו בשביל להיות רק בחג השבועות ותו לא, אאעברה נא, עיי"ש וכו' שם ענין הביכורים שזה מרמז וכו'. ואולי יש לרמז, שמשה רצה להסמיך את הגאלתי ולקחתי עם הוהבאתי שזה הכניסה לארץ. [וברמז דרמז י"ל, שזה ענין הסעודה, שהכול מודים דבעינן לכם, כל מי שלא אמר ברית ותורה לא יצא ידי חובתו, וביאר המהר"ל שכל אלו נבדלין הם, ולכן דווקא בברכת הארץ, אנחנו צריכים להזכיר תורה וברית עיי"ש, וממילא זה הבעינן לכם, ורוצים להסמיך הגאלתי הלקחת לוהבאתי. והערני לזה גם הגראב"ם שליט"א].

וחתני הגר"נ שליט"א הערני לדברי המשנה בכלים פ"א ארץ ישראל קדושה, ומה היא קדושתה מביאין ממנה שתי הלחם ועומר וביכורים (ויש לא גרסו ביכורים ואכ"מ) וזה הקרבנות של שבועות, וזה מבטא את הקדושה של ארץ ישראל. ויש לציין לדברי השיטמ"ק בכורות (דף כ"ו ע"ב אות כ"ט) שבשבועות גופיה לא הביאו ביכורים ובמנ"ח מצוה צ"א ואכ"מ.

כל היום, מועיל לכל השנה, וזה הביאור בד' האריז"ל [שהובאו בפוסקים ראה בא"ר ס"ק ג' ובאה"ט ס"ק ז ועוד] "שמי שלומד כל הלילה ישלים שנתו", כי זה כמו מי שסומך גאולה לתפילה שאינו ניזוק כל היום, ולא פסק פומא מחוכא, שמחה¹¹⁵.

¹¹⁴ כתב הפרמ"ג בסימן (תצ"ד א"א ס"ק א') "ומתפללים מיד כשיאור היום אע"ג דראוי לאחר הנץ עס' פ"ט במ"א סק"א מ"מ מפני הטורח עיי"ש", והביאו המשנה ברורה בסימן פ"ט סק"א וז"ל כתב הפרמ"ג בסימן תצ"ד בחג השבועות שניעורין כל הלילה מותר להתפלל קודם הנץ, דכשילכו לביתם בהשכמה טורח הוא להתקבץ שנית" ובשעה"צ (שם סק"ה) גם בדרך החיים, ומשמע מדרך החיים דזה מותר אף להא"ר שמחמיר בימי הסליחות והטעם אפשר משום שהיו נעורים כל הלילה טורח להם להמתין", וכן הערוך השולחן (סימן נ"ח סעיף טו) "הביא דברי המגן אברהם שם דכשיש מת או ברית מילה, או ביום הושענא רבא שמרבים בסליחות, יכולים לקרותה מיד אחרי עלות השחר, וכן המתפללים באור בוקר ביום א' דשבועות עכ"ד. ולא ידענו טעם מספיק, למה באמת אין אנו נוהגין כן בזמננו [בארץ ישראל, כי שמענו שבחו"ל בהרבה מקומות נוהגין כן] בשבועות לאלה שקשה להם, ומי גרע מיוצא לדרך שמתפלל לפני הנה"ח לכתחילה, והרבה הולכין בבוקר לביתם לישון, מפני הזמן הזה שבין עלות השחר להנץ החמה, שאין לומדים כראוי אז, וגמרו התיקון, וגם עוד אין מתחילין להתפלל, וי"ל [אמנם מה שיש שקורין מטע"ז מגילת רות לפני שחרית אין נכון לעשות כן וכמו שהעיר הגר"א ל"ל שליט"א].

והנה המשנה ברורה שם הוסיף על הפרמ"ג וכתב "ומ"מ יש להיזהר שלא לקרות קריאת שמע כ"כ בהשכמה, דהיינו קודם שיראה את חבירו ברחוק ד' אמות ויכירנו, דזה אסור לכתחילה, וכדלעיל בסימן נ"ח עיי"ש".

והעיר בשיח הלכה (להגר"א שטרנפלד שליט"א) דלכאורה צ"ע דהרי גם תפלה לכתחילה אין להתפלל לפני הנץ, ובכ"ז מפני הטורח, כתב הפרמ"ג שאפשר להתפלל לפני הנץ, וא"כ הרי גם בקריאת שמע הרי יוצא בדיעבד מעלות השחר וכמו שכתב בשו"ע (סימן נ"ח סעיף ג') ובמ"ב שם (ס"ק י"ט) וכן במשנה ברורה בס"ק מ"א כתב דבשעת הדחק, אפשר לקרוא מעלות השחר. ובע"כ צ"ל דלקרות קריאת שמע לפני משיכיר, הוא יותר בדיעבד מאשר תפלה לפני הנץ, ומוכח כן מדברי המשנה ברורה שכתב בסק"ד דאם רגיל לקרות קריאת שמע לפני מי שיכיר לא יצא ידי חובתו, ומשמע דבתפילה אף אם רגיל לעשות כן יצא בדיעבד (ובתהלה לדוד שם כתב דלכאורה גם בתפילה לא יצא, אבל צ"ע מדלא הזכירו הטור כאן) ועוד דביאור הלכה הביא דהפר"ח ס"ל דלכתחילה מותר להתפלל תפילה לפני הנץ עכ"ד. ובהערות שם מהגאון רא"י זלזניק זל"ה דאולי בקריאת שמע שהוא מה"ת יש להחמיר יותר. אמנם יש להעיר שהערוך השולחן הנ"ל נראה ברור דעתו שאפשר לקרות קריאת שמע מיד אחרי עלות השחר, ודלא כחידושו של המשנה ברורה. [ולהעיר שהמשנה ברורה בהלכות שבועות לא הביא את הפרמ"ג שכתב דבריו בהלכות שבועות, ודו"ק].

¹¹⁵ והוסיף אאמו"ר הכ"מ בדרך רעיון, שזה מה שכתב התוספתא בערכין "פעמים חל עצרת בה' פעמים בו' פעמים בז' ואם חל בז' סימן יפה הוא" (ועיי"ש בחסדי דוד) ולפי הנ"ל מובן דאם חל בז' ואז אין שום הפסק בין הספירה של ו"לקחתי" לז' בסיון שהוא יום מתן תורתנו" זה סימן יפה (וראה בנצי"ב בפירושו על שיר השירים (פרק ד' פסוק י') עה"פ "מה יפּוּ דודיך אחותי כלה וגו' מה טובו דודיך מיין" שקאי על סמיכות גאולה לתפלה עיי"ש) וראה בשפ"א שבועות (תרנ"ח) "לעמוד בתפילה מתוך דברי תורה אז תאווה באה

והנה יש להרגיש שביום השבועות, רבבות עמך בית ישראל מתפללין כוותיקים עם נה"ח, אף אלה שאינן רגילין לכך בכל ימות השנה, ויש בנו"ט להעתיק מה שנהג הבעש"ט זי"ע (יומא דהילולא בשבועות) וכפי מה שכתב בצוואת הריב"ש¹¹⁶ (פרק ב' סעיף ב-ד) "ולכל הפחות יזהר להיות התפלה בין בקיץ ובין בחורף, קודם נץ החמה דהיינו שיהיה רוב התפילה לפני הנץ. והחילוק בין קודם הנץ ובין אחרי הנץ הוא כרחוק מזרח ממערב. והבעש"ט היה מדרקד גדול ע"ז¹¹⁷, ולפעמים כשלא היה לו מנין היה מתפלל¹¹⁸ ביחיד.

ועוד י"ל כי (בכחינה מסויימת) רוצים לקבל את התורה בכפייה, כדי שהתורה תהיה הכרחית שלהם, וכדברי המהר"ל (כתפארת ישראל פל"ב, ונצח ישראל פי"א, והקדמה לאור חדש ועוד¹¹⁹) הידועים לתרץ קושית תוס' בשבת פ"ח, למה הוצרך לכפות הר כגיגית הרי אמרו נעשה ונשמע עיי"ש¹²⁰. וע"י שערים ולומדים בכל הלילה בעייפות¹²¹ והתאמצות בלי שינה, [אחרי

ומכל שכן בחג הזה צריך לסמוך גאולה לתפלה וכן שמעתי ממו"ז [החידושי הרי"ם] שתי הלחם תורה ותפלה. ובתרמ"ז כתב השפת אמת דברים נפלאים שהכינו מיד בתפילתם עצה גם על דורות הרחוקים כמוני היום עיי"ש.

¹¹⁶ וראה מה שכתב על הספר צוואת הריב"ש, אדוננו הגר"ז (בתניא אגרת כ"ה) דאע"פ שזה לא צוואה, והוא לא ציוה כלל לפני פטירתו, רק זה ליקוטי אמרותיו, אך המכוון הוא אמת לאמיתו.

¹¹⁷ ובהערות לספר צוואת הריב"ש (עמוד צ"א-צ"ו) הביא מספר אמרי פנחס, ואשל אברהם מבוטשטאש סימן פ"ט ועוד מה שכתבו בזה בהנהגת הבעש"ט עיי"ש. ובמאמר ל"ג בעומר הארכנו בדברי המהרש"ם [וכע"ז קצת מרבי יצחק אלחנן לגבי יום הפטירה] שביזמא דהילולא הלכה במו בעל ההילולא.

¹¹⁸ וזה ראייה לדברי הביאור הלכה בסימן נ"ח ד"ה ומצווה, שכתב דהזהירים להתפלל כוותיקין מותר לקרות ולהתפלל יחידי אם אין להם מנין עיי"ש, ודלא כמשמעות של המעשה רב (אות כ"ה) שכתב דדעת הגר"א "להתפלל שחרית כותיקין ובלבד עם מנין עשרה בדווקא" [וראה שם בהערות שהביא שבעל הלשם דחה ראיית הביאור הלכה מהמשנה בברכות עיי"ש].

אמנם יש להעיר, דדעת הגרשז"א זל"ה (הליכות שלמה תפלה עמוד ס"ו) דאין כוונת הביאור הלכה דווקא מי שרגיל לכך כל יום, אלא גם מי שרגיל להתפלל וותיקין בזמנים מיוחדים, ג"כ יכול להתפלל ביחידות, וא"כ מי שרגיל להתפלל בשבועות כוותיקין, ונמצא במקום שאין וותיקין יכול להתפלל ביחידות.

¹¹⁹ והביאם השב שמעתתא בהקדמה באות ח' עיי"ש.

¹²⁰ והגר"ר שליט"א הראה לדברי הרש"י בפרשת האזינו עה"פ יסובבנהו יבוננהו יצרנהו כאישון עינו" ופרש"י הקיפם בעננים, וסבבם בדגלים, וסבבן בתחתית ההר, שכפהו עליהן כגיגית, ומתבאר דהכפייה היה לשבח, ודו"ק.

¹²¹ דמלבד שאמר החידושי הרי"ם שיש קליפה מיוחדת של עייפות בשעת הלימוד, והראיה שאין מרגיש עייפות, ומתחיל ללמוד ומרגיש עייף, ובמיוחד בליל קדוש זה

סעודת יו"ט] זה בחי' של כפייה, וראה בהליכות שלמה [עמ' שפ"ה] ביאורים נפלאים בד' המהר"ל¹²².

וגם י"ל בדרך רעיון, בלימוד בלילה, כי לילה רומז על הגלות, לימוד בתוך הגלות, ומתוך החושך, וכמו שפי' הצאן קדשים את דברי הגמ' הנ"ל במנחות שעוסקין בתורה "בלילה" הכוונה "בגלות" [וראה כע"ז במשך חכמה פרשת ויקרא] ואין לנו שיוור רק התורה הזאת.

ושמעתי ממו"ר הגרי"ד שליט"א דביתרו יש הפטרה של מעשה המרכבה של ישעיה, ובשבועות של יחזקאל. ומבואר בגמרא בחגיגה (דף יג) שישעיה גדול מיחזקאל, ישעיה דומה לבן עיר ויחזקאל לבן כפר עיי"ש, והק' דא"כ למה קוראים בשבועות ביחזקאל, ולמה אין קורים בחג השבועות את ההפטרה של ישעיה שהיא הדרגה הגבוהה ביותר¹²³.

וביאר, דהיא היא הנותנת, יחזקאל היה בתוך הגולה, ואני בתוך הגולה, ויש פה חיזוק לכנסת ישראל, שגם בגולה יש לה הנהגה שמושתת על למעלה¹²⁴ [וכמו שאומרים באקדמות שאומות העולם מציעים לישראל להיות שרים, וכלל ישראל אומרת בעיני זה כלום ואין לזה שום חשיבות, וכמו שרואים שפרעה הציע לבני יעקב להיות אנשי חיל והם אפי' לא ענו לו כי אין לזה שום חשיבות] עכ"ד הגרי"ד.¹²⁵

ויש להוסיף שבמגן אברהם כתב בשם הרמ"ע מפאנו זי"ע (מאמר חיקור הדין ח"ב פרק ט"ו) למה לא עושים שבועות בז' סיון דהרי קיי"ל כרבי יוסי וכו', וכתב שזה מרמז על יו"ט שני של גלויות¹²⁶. וראה בערוך השולחן שכתב על דברי המ"א "הוא רמז נאה ומהודר,

---

שהסט"א מתגבר, וכמו שנודע דברי הגר"א ברות (א, יח) ותרא כי מתאמצת היא שאם מרגיש התאמצות וקושי סימן שזה דבר גדול, ולכן מנסה להתגבר עליו.

¹²² ושמעתי מאמו"ר הכ"מ בשם רל.ה. זלל"ה שאצל האבני נזר למדו את ספר תפארת ישראל להמהר"ל, בליל שבועות, והכינו עצמם עי"ז לקבלת התורה.

¹²³ ולדברי הברכי יוסף בס' תצד' עפ"י ז"ח שהמראה שראה יחזקאל היה בשבועות א"ש עיי"ש, ובמחזיק ברכה מה שיישב ד' הפסוקים לד' הזוהר, והערני לזה הגרשי"ג שליט"א. והראוני באמרי יוסף לשבועות דרוש י"ח מה שכתב בעי"ז.

¹²⁴ ושו"ר מה שכתב בשפת אמת (שבועות תרס"א) וז"ל "ואפילו גם עתה שאנחנו בגלות מ"מ כתיב בתהילים (צא, טו) עמו אנכי בצרה, וכמו שהראה הקב"ה ליחזקאל היה היה דבר ה' [יחזקאל א, ג] לנחם את בני ישראל בגלות, והוא עדות על כל הגלות, אפילו שאין לנו נביא, כי יחזקאל יצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו יצא [ברייתא דר"י] ולכן קורין הפטרת יחזקאל בחג הזה, לומר כי אנכי לעולם בישראל כמו שכתוב ואנכי לא אשכחך".

¹²⁵ והארכנו במק"א שזה מה שאמרה רות באשר תמותי אמות ובאשר תקברי אקבר, שאמרו חז"ל ביבמות (דף מ"ו) שקאי על חייבי מיתת בית דין וכו', והיינו שרות אמרה שכדאי להיסתופף ולהתחבר לכנסת ישראל אפילו אם תהיה בשפל המצב של חייבי מיתת בית דין [והדביקות של ערפה היה בנעמי ולא בכנסת ישראל ולכן נפלה].

¹²⁶ ואמו"ר הכ"מ היה מראה בהתפעלות דברי החת"ס בביצה שכתב כמה גדול כח המנהג שמברכים ביו"ט שני ברכה על מצות מצה ושהחיינו וקיימנו והיגענו לזמן הזה, והרי דובר שקרים לא יכול לנגד עיני וכו' אלא ע"כ אקרא לאל עליון גומר עלי, ומכיון

והתורה ניתנה במדבר ולא באר"י, להורות דלא תלוי במקום,¹²⁷ ומדבר הוא חו"ל דווקא וכו", וכבר נשתברו הרבה קולמסין ע"ז¹²⁸ אבל לד' זה הרמז, וביותר ביו"ט שני של שבועות שזה חידוש שעושים יו"ט שני, והרי יודעים מתי יו"ט וכמ"ש החת"ס (או"ח סימן קמ"ה, וראה דבריו ביור"ד סי' ר"נ ובליקוטי הערות שם¹²⁹, ובהליכות שלמה עמוד שצ"ב) ועוד, והן הן הדברים חיזוק לגולה, אין לנו רק שיור התורה הזאת, ולכן דווקא בשבועות מרומז ענין זה¹³⁰.

שגזרים פה יו"ט נהיה יו"ט [והוא כעין מה שכתב הגר"ז בסימן א'] ושמעתי מאמור"ר הכ"מ ששמע מהרב קרייזווריטה זל"ה שאמר לו הקהילות יעקב שהשאלות של יום טוב שני הם השאלות הכי שכיחות בדורנו, והכי לא ברורות בימינו. ועוד שמעתי מאמור"ר הכ"מ שישב פעם אצל בעל החזון יחזקאל, והוא סיפר שמישהו שאלו בענין יו"ט שני ואמר לו החזון יחזקאל שמישהו אמר לו שאילה על יו"ט שני, והחזון יחזקאל שאל אותו איפה הוא חושב שהוא גר, ואמר לו שהוא לא יודע ואמר לו החזון יחזקאל אם אתה לא יודע גם אני לא יודע.

ואמר אמור"ר שכתוב ביו"ט שני "דעתו" לחזור ולא "רצונו" לחזור, ודעתו זה משהו יותר קבוע כי הרי כל יהודי רוצה לחזור לארץ ישראל, ואחי הרש"ש אמר דבר זה להגאון רבי שמואל רוזובסקי וקילסיה זל"ה. [ויציין שאמור"ר הכ"מ אע"פ שישב למעלה מיובל שנים בגולה לא הסיח דעתו מארץ ישראל ובהרבה מכתבים היה כותב "השתא הכא וכו" או כך וכך שנים לגלותי, מלמד שלא ירד להשתקע וכו'] והגרמ"מ שליט"א הערני לדברי המדרש בילקו"ש עה"פ "מהחל חרמש בקמה תספרו שבעה שבועות", דהיינו בזמן שישראל עושים רצונו של מקום, והוא פלא. וביאר הגר"י יהונתן זי"ע דהרא"ש תי' בסתירת הפסוקים, שבעה שבועות מחד, ומאידך מנין הספירה נ' יום, דחמישים יום היינו יום הסוכה את הספירה ע"ד ארבעים יכנו דהוא מנין הסוכה את מנין הל"ט. אכן וביאר לפ"ד העשרה מאמרות י"ל דנתקן זמן מ"ת ליום הנ"א משום שגלוי וידוע לפניו ית' שעתידין לעשות יו"ט בחו"ל, וחביבין ד"ס יותר מיינה של תורה, ולפי"ז מבואר היטב המדרש הנ"ל, דרך בזמן שעושים רש"מ ויושבים באר"י הספירה היא שבעה שבועות, אבל בזמן שאין רש"מ נמצאים בגלות השבועות חל בז' בסיון עכ"ד.

¹²⁷ ושמעתי מאמור"ר הכ"מ שפעם היה הרב מסונרלנד בבלגיה לאספ כסף לשיבת סונדלנד, ואמר אתם מתפללים וכי באים מאנגליה לבלגיה לעשות כסף? אבל אני אומר וכי לתורה יש גבולות, וכי בשביל שאיזה גוי החליט לעשות גבול ואמר שזה בלגיה וזה אנגליה, זה ישנה את המציאות. ואמור"ר העיר ע"ז שלכאורה כתוב יצג גבולות עמים בני ישראל.

¹²⁸ ובחק יעקב תמה ע"ז דא"כ יהיה יום השני עיקר היום טוב בתמיה, ובני ארץ ישראל שעושין רק יום אחד מאי איכא למימר. וראה בחת"ס בכמה דרכים, ובמק"א כתב שזה מרמז על יו"ט שני של גאולות שעתידין כלל ישראל לחגוג, לזכר מה ששמרו בגלות שני ימים טובים של גלויות. וראה באמרי אמת (איגר) שגם האריך בענין תורה שניתנה מעל הזמן ומעל המקום.

ויציין שאמור"ר הגרש"ז זל"ה היה דרכו לילך לכותל באסרו חג של שבועות ז' סיון [בפסח וסוכות הלך ביו"ט או בחול המועד].

¹²⁹ וחתני הגר"נ שליט"א העיר דהחת"ס סופר באו"ח (סימן קמ"ה) בתשובה להגרש"ק על מעשה שהיה בבראד שהיה גוסס ביו"ט שני של שבועות שאשתו היתה עומדת ליפול

ובלקט יושר כתב שהתרומת הדשן למד עם בניו בבוקר לפני התפילה ביום א' דשבועות, הלכות תלמוד תורה בסמ"ק, ולפעמים ברמב"ם הלכות תלמוד תורה¹³¹.

ליבם שגר במדה"י ורצו הלומדים להתיר לכתוב גט בעיצומו של יו"ט שני מפני סברות של במקום עיגון ותיקון נשמת המת ולא התיר רש"ק והסכים החתם סופר לידו, והוסיף דאפילו בשאר יו"ט יש לאסור וכ"ש ביו"ט של שבועות דחמור טפי דאיתא ברמב"ם דהוא רק משום לא פלוג כיון שהשלוחים של ניסן הגיעו כבר וא"כ אינו משום ספק רק תקנה (וא"כ כיום שאין עוד ספק שאר יו"ט הוא רק מנהג משא"כ שבועות יש בו משום תקנה דרבנן) והעירו שיש לזה סתירה מהחת"ס ביו"ד סימן רנ דאיירי שם בשאלה במילה ביו"ט ואומר מהאי טעמא שיו"ט של שבועות הוא משום לא פלוג קילא טפי דלא היה מצב של ספק יו"ט מן התורה וצ"ע.

וי"ל דחלוק ביסודם דתלוי מה הנידון דבאמת מצד חומר התקנה שאר יו"ט שני הוא רק מנהג להתנהג כמו ספק משא"כ יו"ט של שבועות הוא תקנת חז"ל וא"כ בחומר האיסור חמור שבועות טפי דתקנה דרבנן הוא חמור יותר ממנהג אבל מ"מ ההלכה של מנהג זו הוא להתנהג כמו שיש ספק יו"ט וממילא אם יש שאלה בהלכות יו"ט אז שבועות קל טפי כיון דבשאר יו"ט שחייבין לנהוג כמו ספק יו"ט (כמובן לא ממש ספק דאורייתא לחומר) אבל בהשאלה בבראד ששם הרי לא דנין מיניה וביה בהלכות יו"ט רק שמה רוצין להתיר מלאכה ביו"ט משום סברות דלא העמידו דבריהם במקום עיגון אז שם צריך לדון חומר היו"ט עצמו ושמה שבועות חמור טפי, והיינו דהגם דשאר יו"ט קילא טפי צריך להחמיר יותר משום המנהג אבותינו שהיה ספק יו"ט משא"כ כשדנין להפקיע כל האיסור יו"ט אז צריך לדון חומר האיסור ששבועות חמור טפי עכ"ד חתני.

¹³⁰ ויש עוד להוסיף לפימ"ש מרב האי גאון שבשבועות זה ההתחברות של ישראל לאביהן שבשמיים עם התורה, והרי כתב הזה"ק [פרשת לך לך, ופרשת ויקרא] שמי שעוסק בתורה אחר חצות הלילה נהיה חבר! של הקב"ה ושל כנסת ישראל.

¹³¹ ואולי י"ל בדרך רעיון מה שלמד התרומת הדשן עם בניו בבוקר בשבועות, עפ"י דברי הגמרא בקידושין דף ל ע"א "כל המלמד את בנו תורה כאילו קיבלה מהר סיני", (וראה במהרש"א שם) וממילא ביום זה של קבלת התורה, למד עם בניו [וכ"ה גירסת הר"ף דף י"ב] והרא"ש (סימן מ"ג) וכ"ה בטור (סימן רמ"ה) המלמד את "בנו" תורה וכו' וראה שם בב"ח שאפילו לגירסא "בן בנו" הכוונה בן בנו וכ"ש בנו! (ומ"ש כאילו קיבלה וכו' אף דכולם היינו במעמד הר סיני מ"מ זה בדרגה יותר ופשוט)

וראה שם במהרש"א ובמקנה האם הכאילן קיבלה מהר סיני קאי על הלומד או על המלמד, ואמור"ר הכ"מ הביא דברי המהרש"א והמקנה שהסתפקו האם קיבלה מהר סיני קאי על הלומד או על המלמד, והביא ראייה מדברי הירושלמי שבת (פרק א' הלכה ב') שקאי על המלמד דהיינו הסבא, שסיפרו שם מעשה ברבי יהושע בן לוי שהיה שומע כל ערב שבת הפרשה מנכדו, פעם אחת שכח והלך לרחוץ בדימוסין דטבריא ונזכר שעדיין לא שמע הפרשה מבן בנו. חזר ויצא. שאלו לר' חייא בר אבא תלמידו, למדתנו רבנו 'אם התחילו אין מפסיקין'. אמר לו, וכי קלה היא בעיניך שכל השומע פרשה מבן בנו כאילו הוא שמעה מהר סיני, ומאי טעמא- והודעתם לבניך וגו'. הרי כשמקיים 'והודעת' אז השמיעה מהם כשמיעה מסיני.

מנהג ישראל באמירת תיקון בליל שבועות, והתעוררות לאמירתן

יש להתבונן היטב הדק במנהג ישראל תורה, לומר וללמוד תיקון בליל זה. והמעייין בפוסקים וכספרי מנהגים יראה בלי שום ספק כלל שהמנהג הנפוץ היה בכלל ישראל זה מאות בשנים, לומר תיקון ליל שבועות, כשלומדין בלילה וכמ"ש בזה"ק פרשת אמור "חסידי קמאי לא הוו ניימי בהאי ליליא והוו לעאן באורייתא וכו'" [והאריכו בסתירת דברי הזה"ק מה יש ללמוד באותו הלילה ואכ"מ] וראה בשרשי מנהגי אשכנז (ח"ג עמוד 269) שהביא מרבי דוד ב"ר יהודה בן הרמב"ן, "נהגו הקדמונים משרתי עליון שלא לישון בליל שבועות וקורין בתורה בנביאים ובכתובים ומדלגים בתלמוד ובאגדות וכו' עד אור הבוקר, וקבלת אבותיהם בידיהם והענין הזה הוא טוב ונכון ואשריהם ואשרי עם שלו ככה וכו' הוא הלילה להתחבר תורה שבכתב עם תורה שבעל פה וכו' והיו מרננין ומברכין ממקרא לכתובים ומכתובים למשנה וכו'". וכן בשלה"ק באגרת הידועה והמפורסמת של רבי שלמה אלקבץ שמתואר החבורה קדישא עם הבית יוסף שלמדו תיקון בליל שבועות ויצתה בת

ובודאי הוא מדה כנגד מדה: בזה שאדם ממשיך את קבלת סיני לדורותיו אחריו, הקב"ה נותן לו שכר שיתקרב הוא עצמו לקבלת סיני, כאילו קיבל התורה מסיני. וזהו גם כן פירושא דהאי קרא: כשאדם מספר לבניו ולבני בניו את גבורות ה' שעשה במצרים, זוכה עי"כ לשכר וידעתם כי אני ה'".

ואאמו"ר הכ"מ בשיחה לצעירי הצאן הביא מסוף פרשת נשא שמביא רש"י שלכאורה יש שני פסוקים שסותרים זה את זה, בפסוק אחד כתוב שהקב"ה דיבר אל משה מאוהל מועד דהיינו מחוץ לפרוכת, ופסוק שני כתוב- ודברתי אתך מעל הפרוכת, אז בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם, משה בא אל אוהל מועד ושם שמע את הקול שבא מעל הכפורת מבין שני הכרובים, והקול יוצא מהשמים לבין שני הכרובים ומשם יצא לאוהל מועד, ולמה היה צריך כך להיות שהקול שיורד מהשמים עובר דרך שני הכרובים לאוהל מועד, ומסביר רבי יששכר דב מבעלז זצ"ל, הרי חז"ל דרשו שהכרובים היו פנים של תינוקות- ילדים, וכלשון המדרש (שיר השירים) שהקב"ה אמר במתן תורה מי ערב לי על התורה, אמר לא האבות ולא הנביאים רק הבנים הם הערבים על התורה, וככתוב- 'מפי עוללים ויונקים יסדת עוז' – צריך ערבות טובה וזה רק הצאצאים, אם כן הקול מהשמים עבר דרך הכרובים- התינוקות שהם הערבים על התורה ומשם יצא למשה לאוהל מועד, ורואים מכאן החשיבות הגדולה מאוד להשקיע בחינוך הילדים ללמוד וללמד תורה כי הם הערבים שלנו, אבל כמו שדברנו קודם אנחנו צריכים להיות הדוגמא לילדים ולקבוע עיתים ללמוד תורה ובזכות זה נזכה לקבל היום התורה בשמחה.

והגרש"ז זי"ע אמר פ"א שהוא למד בשעה שלישית בבוקר, כי ישראל ישנו אז, ולכן הוא למד אז. וכוונתו לפי המ"א הנ"ל שאנחנו צריכים לתקן את השינה. [וראה בפירקי דרבי אליעזר פרק מ"א שישראל ישנו עד שתי שעות, ואחר כך משה העירן, ובפרק מ"ו שם מבואר, שקבלת התורה היה בשעה שישית, ועיי"ש ברד"ל] וראה בחיד"א בספרו שמחת הרגל לימוד א' לליל חג השבועות "ימצא מקום ללימוד איזה שעות ביום"

קול מן השמיים וכו',¹³² ובשעה"כ כידוע הפליג בלימוד בלילה, וכן ברמח"ל [בספר קיצור הכוונות] "ואח"כ בלילה ילמוד כ"ד ספרים", וכן ברמ"ק באור יקר (דף ע"ו) וברמ"ע מפאנו במאמר מעין גנים (חלק ג') כ' לומר התיקון, וכן בספר טור ברקת (תלמיד

¹³² בדרך כלל רגיל רבנו הגראי"ל שליט"א כמה ימים לפני שבועות לקרוא את המובא על הב"י שזכה לגלוי שכינה בליל חג השבועות כדי לעורר את עצמו לרוממות היום. וראה בהעמק דבר לנצי"ב על הפסוק ויסעו מרפידים דברים נפלאים בענין ההכנה "בכל דבר שבקדושה מה שהאדם מכין עצמו יותר לזה חל עליו הקדושה ביותר ומביא ראייה מהגמרא בב"מ דף פ"ה ע"ב וכו'.

ולחביבות הענין נעתיק לשון השל"ה זצ"ל (מס' שבועות נר מצוה) ולהראות גדולת מעלת זה הלילה, איך שחביב לפני הקדוש ברוך הוא לבלתי נדום רגע אחת מדביקות התורה וכו', אכתוב לכם מעשה שאירע קרוב לזמנינו, והועתק מכתב המקובל הר"ר שלמה הלוי אלקביץ וכו'.

דעו לכם, כי הסכמנו החסיד נר"ו ואני עבדו, ועבדיכם מהחברים, לעמוד על נפשינו ליל שבועות ולנדד שינה מעינינו, ותהלה לאל כן עלה בידינו כי לא הפסקנו רגע וכו', וכל זה באימה ביראה בניגון ובטעם, לא יאומן כי יסופר. ואחר כך למדנו משנה כל סדר זרעים. ואחר כך למדנו על דרך האמת.

ובעת שהתחלנו ללמוד המשנה, ולמדנו שתי מסכתות, זיכנו בוראנו ונשמע את קול המדבר בפי החסיד נר"ו, קול גדול בחיתוך אותיות, וכל השכנים היו שומעים ולא מבינים. והיה הנעימות רב והקול הולך וחזק וכו', ונפלו על פנינו, ולא היה רוח באיש לישא עיניו ופניו לראות מרוב המורא. והדיבור ההוא מדבר עמנו, והתחיל ואמר, שמעו ידידי המהדרים מן המהדרים, ידידי אהובי. שלום לכם, אשריכם ואשרי יולדתכם, אשריכם בעולם הזה, אשריכם בעולם הבא, אשר שמתם על נפשכם לעטרני בלילה הזה וכו', ודעו כי אתם מבני עליה, וזכיתם להיות מהיכלא דמלכא, וקול תורתכם והבל פיהם עלה לפני הקדוש ברוך הוא, ובקע כמה אורים וכמה רקיעים עד שעלה, ומלאכים שתקו, ושרפים דממו, והחיות עמדו, וכל צבא מעלה (להקדוש) [והקדוש] ברוך הוא שומעים את קולכם וכו'.

ויאמרו, מי יתן והלילה הזאת השניה נתחבר ביחד ונהיה עשרה, והסכמנו לעשות כן. ועם שבילילה הראשון שינה בעינינו לא ראינו אפילו רגע כמימריה, וגם ביום לא הונח לישן, כי דרוש דרש החסיד נר"ו אחר המנחה, וישבנו שם. ועם כל זה שנחנו בעוז מתנינו ועשינו בלילה השניה כסדר הראשון, ומרוב השמחה שהיינו עשרה, לא המתנינו עד עת קרוא המשנה וכו', ולא עד חצות כמו בלילה הראשון שהיה ממש בחצות הלילה, רק תיכף שהיינו קוראים דברות של משנה תורה, בהגיענו אל פרשת 'שמע', קול דודנו דופק. והתחיל, 'שמעו ידידי המהדרים מן המהדרים, הקיצו ורננו שוכני עפר, בסוד עפר העליון שני ההי"ן' כו', ודברים רבים של חכמה אמר הנה. אחר כך אמר, 'אשריכם ידידי אשריכם המעלים אותי, כמה וכמה נתעליתם שאתם עשרה לכל דבר שבקדושה, אשריכם בעולם הזה אשריכם ואשרי יולדתכם וכו'.

ואמר הגראי"ל שליט"א שהעירו שרבנו הגר"א לא רצה לקבל מגידים, ואין לומר שהבדל בינו לבית היוסף היה שהוא היה בארץ ישראל והגר"א היה בחו"ל, דהמעשה שהיה בליל שבועות היה בחו"ל דהזכר שם יו"ט שני וכיצד קיבלו דברי המגיד, ואכמ"ל.

מהרח"ו) בסימן תצ"ד הפליג באמירת התיקון¹³³, וקב הישר (פרק צ"ב) "כל איש הירא והחרד לדבר ה' שילמד כל הלילה של החג כפי תיקון שחיברו הארז"ל, וכן בסדר היום [הבאנו דבריו לעיל] כתב לומר תיקון ולא יקל בזה, וכן בספר קיצור השל"ה "ערים בלילה ואומרים התיקון", וכן היה המנהג באשכנז כפי שרואים ביוסף אומץ (סי' תתנ"ב)¹³⁴, ובנוהג כצאן יוסף (עמ' רל"ו) "ליל שבועות אומרים כפי הסדר הנדפס בתקונים", וכן במקור חיים לבעל החוות יאיר (בסי' תצ"ד) ציין לסדר הלימוד לעיין בשלה"ק ולטוב הארץ, ולסדר היום, סדר חג השבועות הנהגת הלימוד בליל זה.

וראה במטה משה (אות תרצ"ה) "קורין בתורה ונביאים וכתובים ומדלגין בתלמוד ואגדות וקבלת אבותיהן בידיהן והענין הזה הוא טוב ונכון הוא, ואשריהם ואשרי העם שלו ככה והטעם ידוע לחכמי האמת", וכן בשכנה"ג מנהגנו לקרות ליל ראשון של חג כל הלילה מטה משה סי' תרצה, וקיבלתי שהעיקר להיות ער באשמורת הבוקר", ובסמיכת חכמים "בס' ברכת ה' (דף ג) ביאר דהענין שלומדים ג' פסוקים מתחילת הפרשה וסוף הפרשה, וכן בתורה שבע"פ דמעלה עליהם כאילו השלימו כל התורה שבכתב ושל על פה בלילה חדא". וכן בפרימ"ג (סי' תצד) "להיות נעורים בלילה ונדפס סדר הלימוד בזה הלילה", וכן כתב הנתיבות בספרו הידוע דרך החיים "ונוהגין הרבה להיות ניעורין כל הלילה ולעסוק בתיקון כמו שנסדר בהתיקון לליל שבועות", וכן ביסוד שורש בעבודה שער התשיעי (פרק עשירי) "גודל מעלת התיקון מבואר בזוהר הק', וכבר נדפסו המאמרים בתיקון ליל שבועות, ולכן יזהר האדם מאוד! מאוד! בתיקון לילה זו בלימוד כסדר שנדפס בתקון ליל השבועות ויזהר מאוד בדיקדוק בתיבות ממש כמו קריאת שמע כי טוב מעט בכוונה". וכן בשולחן שלמה לאב"ד מיר (סי' תצ"ד סעיף ב) "יזהר מאוד להיות נעור כל הלילה בשבועות עד הבוקר בלימוד, וכפי שנדפס"¹³⁵, וכן אדוננו החתם סופר אמר תיקון ליל שבועות עם תלמידיו! כמו שהביא תלמידו בעל ליקוטי חבר חיים (עמ' שס"ז). וכן במהרם א"ש כמובא בזכרון יהודה (עמ' לה)¹³⁶, וכן יש בפרי צדיק בשבועות כמה טעמים על ענין התיקון, וכן באשכנז סידר הרוו"ה את התיקון ואחריו בעל העבודת ישראל (ושם בהקדמה האריך מעלת לימוד בלילה בכלל).

¹³³ עיי"ש שהאריך בחשיבות הלימוד בליל שבועות, שאם אינו יושן אינו שולט עליו רוח טומאה השורה בכל לילה על האדם ומטמא את ידיו, ואחרי שהאריך באמירת התיקון, כתב שהשכר שלו גדול שנקרא מבני חופתא דמלכא, ועוד שזוכה לתורה ולדורותיו וכו' עיי"ש.

¹³⁴ וראה שם באות תת"נ שהביא את השל"ה שאין לקדש עד הלילה, וכותב ע"ז היוסף אומץ דהרבה לא נוהגין כי א"כ לא יספיקו לומר התיקון, ולכן אפשר לקדש בבין השמשות.

¹³⁵ ובסידור רי"ע כתב "כבר נתפשט המנהג עפ"י הזוהר והאר"י להיות נעורים בלילה לעסוק בתורה", וכן הביא המעשה המובא בשל"ה מרבי שלמה אלקבץ והרוח הקודש שהופיעה באמירת התיקון.

¹³⁶ וכן הקיצור שולחן ערוך בספרו "אפיריון" עה"ת, כתב בפרשת יתרו בתו"ד "וכן מבואר בזוהר שאומרים! בליל שבועות וכו'".

וכן נהגו בכל קהילות הספרדים כמבואר בפר"ח "המנהג לקרות ליל ראשון של חג השבועות כל הלילה והוא מיוסד עפ"י הזוה"ק", ובכנה"ג, ובמאמר מרדכי, ובבן איש חי [ונראה מדבריהם שהיו מקומות שם שגם נשים אמרו תיקון] והחיד"א שהבאנו לעיל, ובכף החיים תצ"ד סק"ח הביא בשם בעלי הסוד כי גמר תיקון של ימי הספירה היא בלימוד התיקון הנ"ל, והמנהג היה לומר את התיקון בחבורה, כמבואר בס' הנ"ל [והיה הרבה שדיקדקו לומר את הפסוקים בניגון ובטעמים כמבואר בשל"ה, וכן אמירת יג' הקדישים וכו']¹³⁷.

והן אמנם נודע בשערים שבחק יעקב כתב (ס' תצ"ד) "עוד כתבו האחרונים שלא לישן בלילה רק לעסוק בתורה והשכר הוא גדול וכו' ובבית מוח"ז לא נהגו כך ללמוד בעשרה, רק כל אחד לומד ביחידות, כי עיקר התיקון לא תיקנו רק בפני עם הארץ שאין יודעין ללמוד עכ"ל.

ויש שהבינו כאילו דעתו של החק יעקב שאין לומר תיקון, נגד מה שכ' כל האחרונים¹³⁸, אמנם כבר כתב הג' ר' שריה דבילצקי שליט"א להצדיק את הצדיק דחס

¹³⁷ והנה נודע בשערים סיפור על אדוננו הגר"א עם הדובנער מגיד זל"ה שכאילו המגיד היה אצל אדוננו הגר"א בחג השבועות, וראה הגר"א שהמגיד לא אמר תיקון, רק למד בספר אחד, ושאל אותו הגר"א [ולכאורה לא היה זה באמצע הלימוד, זולת אם נימא שהגר"א רצה להוכיחו שיעשה כנהוג אף באמצע לימודו] למה לא אומר תיקון כנהוג, והשיבו במשל שאברך חיפש פרנסה ואמר לו חותנו שילך להשוק להביט מה שאחרים עושין, וראה שתולין לפני החנויות חפצים שונים, וזה הוא מסחרם. והלך ושכר חנות ותלה לחוץ לפני החנות איזה חפצים, ובתוך החנות לא היה מאומה, ולא היה מה למכור לקונים, ובא לפני חותנו, וצעק עליו שוטה אתה, הלא שאר החנוונים תולים לסימן מה שיש בחנות, ולא שדי להם בזה, וממילא כן הוא התיקון רק למי שיודע כל התורה, אבל אני איני יכול לצאת לבד בהסימנים ע"כ סיפור המעשה שמועתק בכמה ספרי סיפורים. הנה מלבד שאמר הגרש"פ זל"ה שיש לזה פירכא מיניה וביה, כי כשבאים לקנות ולא יודעים מה לקנות, מראים לקונה כל מיני דוגמאות ואנחנו בשבועות רוצים לקנות את התורה. הרי הסיפור הזה אינו מוסמך ולא נמצא כתוב בשם תלמידי או תלמידי הגר"א זי"ע, והמקור להסיפור הזה הוא מס' שיח שרפי קודש [ספר ליקוטי סיפורי צדיקים וחסידים מפולין שליט"ר ר' יועץ קים קדיש מפרשיטיק] וכבר היו שהעירו שהסיפור הזה סיפור המגיד הגאליצאי ר' חיים קנולר בדרך צחות על ת"ח שרצה שאיזה ע"ה יתן לו את התיקון, ולא רצה ליתנו לו, ואז אמר לו את המשל הנ"ל, (וראה דבר ביומו להמגיד הנ"ל עמוד ס"ז) וח"ו לומר על המגיד הגאון מדובנע זל"ה שהיה מפורסם בגאונותו כאילו לא ידע ללמוד, ובוודאי שכל הפוסקים, וספרי המנהגים בכל אתר ואתר שהבאנו לעיל שהורו לומר תיקון בליל שבועות, לא נתכוונו שרק גאוני גאוני עולם כמו הגר"א יאמרו את התיקון, ויש לפרסם שהסיפור הזה על אדוננו הגר"א והמגיד הק' מדובנע בדומה היא לא היה ולא נברא, ואף משל לא היה. [ועכ"פ גם לפי ההמצאה הנ"ל רואים שאדוננו הגר"א אמר תיקון כנהוג! ואף שאל את הדובנער למה אינו אומר תיקון כנהוג, ומי יימר שקיבל תשובתו, ואין צריך להאריך בזה, כי הדברים פשוטים וברורים].

¹³⁸ וכבר ידוע שמהר"ש מבעלז זל"ה אמר (כן הובא בספר מגד ארץ על הפרמ"ג, ששמע מפ"ק) שמה שאירע להחק יעקב שכתב (בסימן תפ"ט אות יא) "כתב מהרי"ל כשיגע

ושלום לומר שהחק יעקב נתכוון שהתיקון שנתקן ע"י האריז"ל [עפ"י הזוהר] וכל רבותינו הק', והפוסקים, וספרי המנהגים בכל אתר ואתר אך ורק לעמי הארץ, רק כוונתו שהאופן שאומרים כולם ביחד הציבור [עם הי"ג קדישים, ואחד אומר וכולם שומעים, ואין את היכולת להתעכב ולהבין, ובמיוחד במקומות שהלילה קצר מאוד [ומה"ט אף יש שהקילו להתפלל בביה"ש כי לא הספיקו לומר תיקון ראה יוסף אומץ] זה מתוקן לע"ה, אבל החכמים כל אחד יכול ללמוד בעצמו התיקון וכמו שעושים היום, אבל לא כתב שיכול ללמוד כרצונו עכ"ד. והא"ר ג"כ כתב ענין התיקון, וציין להשל"ה, וגם הוא היה נכדו של זקינו של החק יעקב, (דהא"ר והחק יעקב היו גיסים) וגם אם נימא שזה לא הפירוש בחק יעקב [ולשונו אכן צריך ביורור רב!] הרי הוא יחיד נגד רבים, והאמת יורה דרכו.

וראה בחיד"א בלב דוד (פרק לא) שכ' שא"א לחלק בין סיבת הלימוד לתוכנו "דתימה על האנשים המשנים מנהג כל ישראל, דמי דאמר לקרות הלילה הזה בחבורה שהם רשב"י וחברוי קדישין והאר"י, הן הן אמרו שילמדו תנ"ך, ואשרי הנזהר בהם, ועם שונים אל תתערב!"¹³⁹.

למ"ט יום יאמר שהן שבעה שבועות, ולמחרתו הוא ערב שבועות עכ"ל, ובפרמ"ג כתב ע"ז בא"א ס"ק ה', "ולא ראיתי נוהגין כן ולסיים ולמחרתו", ולכאורה הרי כוונת המהרי"ל היא לספור מט' יום, ולמחרתו זה פיסקא חדשה, שלמחרת זה ערב שבועות, ואמר המהר"ש זל"ה, שזה קרה לו בגלל מה שכתב נגד התיקון. (ויש נוסחאות במהרי"ל שאין כתוב כל הפיסקא ולמחרתו וכו') ולפימ"ש גם החק יעקב אולי לא נתכוון לומר נגד התיקון בכללו, רק נגד צורת אמירת התיקון. וראה בשע"ת שכתב שלא נוהגין לומר ולמחרתו כו'. אולם כבר הביאו שבשו"ת שבות יעקב (ח"ג סימן נ"ב) נשאל מתלמידו, שאולי אכן כוונת המהרי"ל הוא פסיקא חדשה, וכתב שם [השבות יעקב לפרש דבריו מה שכתב בספרו חק יעקב] ששיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה לימוד, ואם כוונת המהרי"ל היה לכתוב פיסקא חדשה היה ליה ליכתוב "למחרתו ולא לכתוב "ולמחרתו" וכן הו' ליה לכתוב בראש השנה, ולמחרתו צום גדליה עיי"ש ומפרש שם, מה הענין לומר למחרתו, והוא עפ"י דברי הפוסקים שאין לקדש עד שיחשך, ואם כן רוצים להזכיר שכל היום הוא שייך לימי הספירה, ומה שיהיה אין טענה כי העתקתי את דברי המהרי"ל כלשונו, אבל האמת כמו שכתבתי בחק יעקב עכ"ד השבות יעקב לפרש מה שכתב בחק יעקב. (ובוא ראה כמה דיין בכל אות ואות של רבותינו הקדמונים.

ויש להוסיף בדרך הדרוש על מה שצריך לזכור את כל היום של הספירה עד הקידוש, את דבריו הידועים של עבודת ישראל שהבאנו לעיל בעמוד 1 ממחרת השבת תספרו חמישים, שעד הרגע האחרון אפשר לתקן את עבודת הספירה [יש לציין שיש עוד דבר פלא, בחק יעקב בסימן הנ"ל כתב שמהר"א זכות אמר נחם בכל ימי הספירה, ואמר גם בל"ג בעומר, והמעין בשעה"כ, ובמגן אברהם, יראה בהדיא שאמר נחם בכל ימי השנה, ולא רק בימי הספירה].

¹³⁹ וראה באורחות רבנו מנהג בעל הקהילות יעקב לומר תיקון, וכן אמר החזו"א להגר"ח שליט"א [כמו שסיפר הגר"ח לז"ד שליט"א], וכן ראה בדברי שיח שבועות תשע"ד במי ששאל להגר"ח האם ללכת בבוקר למקווה או ללמוד וכותב הגר"ח שילך למקווה! וכן מרן

ורבים נוהגים לטבול אחרי התיקון לפנות בוקר כמבואר בשעה"כ, ובשל"ה, ובחק יעקב. ובערוך השולחן נראה שכן היה המנהג בליטא, וכן באשכנז כמבואר ביוסף אומץ¹⁴⁰.

ולכאורה יש להתבונן היטיב הדק, הרי עיקר התורה הוא לימוד התורה בעיון! ובהבנה כראוי, שתהיו עמלים בתורה, אדם לעמל יולד, וסגולות התורה בעמל התורה וכו' וכו' וכידוע, ולמה בליל זה של יום מתן תורתנו, אומרים תיקון [בפחות הבנה, ולא בעיון התורה כ"כ] ורבים נבוכים בזה, להבין הענין לפי פשוטו [ועפ"י הסוד נאמרו בזה הרבה דברים].

א. ובפשטות י"ל, שזה מראה על אהבת התורה בעודו בכפה יבלענה [ישעיה כח,ד] ואנחנו מרוב אהבה רוצים לחטוף, ועד"מ מי שמקבל חפץ חדש, אינו מחכה לקרוא את כל הדפים איך להתנהג, רק מיד מתחיל למשמש, ולראות מה זה, וכעין שכתב האור החיים הק' בפרשת יתרו עה"פ ביום הזה באו מדבר סיני, שלכאורה קודם היה צריך להיות כתוב ויסעו מרפידים וז"ל "ואולי שהוא ע"ד אומרו אהבה מקלקלת את השורה להקדים המאוחר, שלהיות כי הוא יום זה המקווה לבורא לתורה לעולם, לעליונים ותחתונים, ומיום הבריאה הם יושבים ומצפים, מתי יבואו בני ישראל מדבר סיני¹⁴¹, לזה כשהגיעו שמה לא עצרו כח לספר הדבר, ותיכף קדמה ההודעה, ביום הזה באו וגו' הגיע חשוק ונחשק לחושק וחשק ושמחו השמיים והארץ כי זה הוא התכלית עכ"ל, ודילוגו עלי באהבה, גדולה אהבה שמקלקלת את השורה, וכמו עד"מ בחור בר מצווה שמקבל

הגרש"ז אמר חלק מהתיקון כמבואר בהליכות שלמה, וכן רבנו הגראי"ל אומר את התיקון בליל שבועות, ובדרך כלל מספיק רק לימוד המקרא.

¹⁴⁰ ושם נראה שאמירת התיקון באשכנז היה בעמידה. ונראה בדרך רעיון, דאין הטעם רק משום שחששו לשינה, עמוד על הריצפה (ולעיל הבאנו דברי האבן עזרא שכלל ישראל היו ערים בליל מתן תורה כמו כה"ג ביום הכיפורים, והרי הכה"ג עמד על רגליו כשנתעייף) רק תורה כנתינתה, והבאנו לעיל ענין העמידה לזכר מתן תורה. ואולי י"ל שזה גם לתקן ענין של כבוד התורה שנידון בשבועות כדברי השל"ה ודעימיה, והרי כבוד התורה היא ללמוד בעמידה כמבואר במשנה בסוף סוטה בדף מ"ט. [ושו"ר מה שכתב הבן איש חי סימן ש"ל בענין לימוד תורה בעמידה בתיקון שליל שבועות, שזה כבוד התורה, ואף אם אינו עומד כל הזמן כי קשה לו, ויושב קצת מחמת החולשה, לית לן בה עיי"ש שכתב שיזהר ללמוד כל סדר הלימוד של זאת הלילה בחשק גדול וכו' בשמחה רבה ובהתלהבות הלב כי הלימוד המתקן לזאת הלילה עושה פרי גדול למעלה וממשיך לנפש האדם קדושה וטהרה וכו'].

¹⁴¹ והחידושי הרי"ם זי"ע אמר שבשעה שכתב האור החיים הק' דברים אלו היו ניצוצי אש מסביבותיו. והרח"ג שליט"א אמר דאם ניתנה רשות להיאמר, דמה שהוסיף משה יום אחד מדעתו, כי מתן תורה זה ברית בין כביכול כלל ישראל להקב"ה, וכשם שלכלל ישראל היה כימהוין וחשק נפלא ליום ההוא, כעבד ישאף צל וכדו', ממילא הוסיף משה רבנו יום כדי שגם לעליונים כביכול יהיה חשק לברית.

מתנות פותח את כולם לרוב שמחתו כי רוצה לראות מקופיא מה קיבל, וזה ענין אמירת התיקון¹⁴².

ב. ועוד י"ל דהרי בימי הספירה שהם כנגד המ"ח קנינים שהתורה נקנית בהם כדברי המהר"ל ודעימיה [והארכנו במאמר לג' בעומר] ובשבועות אז החלות הקנין, וכתב בפרי צדיק פסח אות מ' (בשם המי השילוח בשם הרה"ק מפרשיסחא) שפסח הוא כמו ראיית חתן וכלה, ושבועות הוא כמו הקנין עכ"ד. וממילא כדי לקנות צריך לדעת מה קונים, ומה יש בחפץ,

והיה מרגלא בפומיה דאמו"ר הכ"מ דבריו הידועים של הגהות אשרי בב"מ (פ"ב סי' ט') שהובאו ברמ"א רל"ב סעיף ד' "מעשה באחד שקנה בדיל מהגר עכום בחזקת בדיל כדי לכסות גגו ושוב נמלך ומכרו לישראל אחר בחזקת בדיל ואח"כ נמצא שהוא כולו כסף מבפנים, אך בחוץ היה מחופה בברזל ופטרו הר"מ, כי אמר שלא זכו בו ישראל שקנה מן העכום כיון שלא ידע ולא נתכוון לקנות הכסף עכ"ל. והמי השילוח (ראה פרשת וארא) כתב שפה כתוב יסוד גדול ונורא בעבודת ה' שצריך לדעת מה הערך והשוויות של החפץ¹⁴³, כדי לקנות, וא"כ לכן אנחנו אומרים תיקון, אמירת כל התורה, כדי לדעת [באופן מסויים, מה שיש באפשרותינו] מה אנחנו קונים¹⁴⁴, כי הרי התורה היא גם זהב וגם כסף וכו' וכדברי המדרש בריש פרשת תרומה¹⁴⁵.

¹⁴² וש"ב ראב"מ שליט"א אמר בדרך צחות, דלא שאלו מה כתיב ביה, רק פותחין וקורין הכל בכול מכל כל, ואח"כ אחרי היו"ט של הקבלה, הולכים לראות וללמוד כסדר. ¹⁴³ ועפ"י דברי הגהות אשרי, ביאר אמו"ר הכ"מ דברי הגמרא בשבת (פ"ח ע"ב) בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת, חמדה גנוזה, אתה מבקשה ליתנה לבשר ודם, אמר לו הקב"ה למשה, החזר להן תשובה וכו'. ויל"ע למה לא השיבם הקב"ה בעצמו, והביאור הוא כנ"ל שאם מאדם אינו מכיר בחסרונו הגדול כשהוא בלא תורה הקדושה, כיצד ובמה התורה משלימתו, אינו יכול לקנותה וכד' הג"א הנ"ל, ולכן היה משה רבנו מוכרח להשיבם בעצמו. כדי לזכות לקנין תורה, צריכים אנו לדעת כמה חסרים אנו אילולא תורתנו הק'.

ואיתא במדרש (שמות) משל לסוחר היה בא בדרך וחשש מן הלסטים וקנה בכספו אבנים טובות שאין ניכר חשיבותן. פגעו בו לסטים ושאלוהו לשווי האבנים. אמר להם שנים בזוז. סברו בלבם וכי בשביל סכום פועט נרצח איש, והניחוהו לדרכו. כשהגיע לעיר בשלום מכר אבניו בשוק. נזדמנו לו אותם לסטים ושאלוהו לשוויים א"ל פחות שבהן מנה. אמרו לו, לא אתה הוא זה שאמרת לנו בדרך ששוויים שנים בזוז ועכשיו אתה מוכר הפחות שבהם במנה? אמר להם אצלכם כשהייתי במקום סכנה אמנם לא היו שוות יותר. לא כן עתה בעיר. כמו כן בעולם הזה כשאדם מסובב במזיקין ויצרו תקף עליו, אינו מכיר בערכה ויקרותה של התורה, ואכן היא שווה לו פחות, וככל שהוא מכיר איך בלעדי התורה כמה חסר הוא וזקוק השלמה [וסימנך, כל מידות הארון חצאים נינהו], כפי מידה זו הוא זוכה לקנין תורה ולהתעלות על ידה עכ"ד אמו"ר.

¹⁴⁴ ויש לרמז בזה שאומרים את התיקון בלילה, [מלבד מה שכתב הטוש"ע בסימן רל"ח "יזהר בלימוד התורה בלילה, יותר מבשל יום"] עפ"י דברי הגמרא שבת פ"ג, וכו'.

ואף שאומרים רק תחילת וסוף הנביאים, וכתובים, ומשניות וכו', הבאנו לעיל דברי הסמיכת חכמים, דתחילת וסוף ענין הרי הוא כל הענין. וידוע מה שכתב הבני יששכר [ראה דרך פיקודיך בהקדמה ג' אות ד']¹⁴⁶ "דמקובל הדבר ביד חכמי ישראל בשיש לאדם איזה מניעה בלימוד איזה ספר לגמרי ע"כ מצד ההכרח הוא רק מתחיל ומסיים וייחשב לפני הבורא כאילו למד הכול, וכן בכפה"ח בסי' תצד' הסביר עפ"י קבלה איך מועיל ג' פסוקים, ומהאי טעמא כתב שגם מי שאין ביכולתו לומר את כל התיקון לכה"פ יאמר את הג' פסוקים מהתנ"ך בלי ההוספות לקיים דברי הזוה"ק והאר"י ודעימיה ע"כ המנהג הנהוג בכל! תפוצות ישראל כליל מתן תורתנו להתחיל ולסיים מכל ספרי התנ"ך ומשיתא סדרי משנה בכדי שייחשב לפני הקב"ה כאילו למד כל התורה כולה בכתב ובע"פ עיי"ש.

ובשו"ת התעוררות תשובה (ח"ג סי' נא) כתב ענין הרישא והגמירא הוא, כעין מה שכתב הב"י (בסי' תכ"ג בשם השבלי הלקט) מה שאומרים במוסף שמע ישראל, ולהיות לכם אני ה', הוא משום שמלך פרס גזר שלא לומר שמע ישראל, ותיקנו חכמים להבליע קריאת שמע ראשית ואחרית, ובשבלי הלקט כ' שלא ישכחו קריאת שמע, אמנם באבודרהם הלשון "מפני שיש בה התחלת וסופו, והיה גזירה, ותיקנו שיהיו אומר הש"ץ כדי לצאת חובת ק"ש", ובוודאי דלפי"ז צריך לומר בהבנה (עד כמה שידו משגת) כדי לדעת מה הוא קונה.

ג. עוד י"ל בנו"א עפ"י מה דאיתא במדרש בנצבים (פרשה ח' אות ה') "דבר אחר, כי המצווה מהו המצווה, רבנן אמרי מדבר? קשה למה"ד למלך שהיה לו אבן טובה והפקידה אצל אוהבו א"ל בבקשה ממך תן דעתך עליה ושמור אותה כראוי, שאם תאבד לא יש לך

ברמב"ם פ"ג מהל' ת"ת הלכה יב', ובשו"ע יור"ד סימן רמ"ו סעיף כ"א "אין דברי תורה מתקיימים, במי שמתרפה עצמו עליהם וכו' אלא במי שממית וכו' ולא יתן שינה לעינו ותנומה לעפעפיו" [וראה בגר"א שם בס"ק נ"א שהביא כמה מקורות לעי"ז] וממילא כליל זה שרוצים "לקנות", לא נותנים שינה לעיניים, ואומרים את התיקון ועפ"י רוב בבית הכנסת או בבית המדרש אשר כדברי הירושלמי ונפסק בשו"ע בסימן רמ"ו סעיף כב' "ברית כרותה שכל הלומד בבית הכנסת לא במהרה הוא משכח". וישראל קדושים אומרים תיקון בקול רם, (וכמו שמשמע באיגרת השל"ה "בניגון ובטעם" וכן נראה משעה"כ שכתב שאיכה יקראנה בלחש מפני שהוא יו"ט, משמע ששאר התיקון קוראים בקול) וראה שם בשולחן ערוך, "וכל המשמיע קולו בשעת לימודו, תלמודו מתקיים בידו".¹⁴⁵ והגרד"ז שליט"א ציין לד' המדרש תנחומא בפרשת תרומה שמבואר שם שבתורה יש את כל הסחורה עיי"ש. (וכ"ה כע"ז במדרש רבה תרומה).

¹⁴⁶ ויצוין שהמשנה ברורה בסי' רי"ד מביא בעי"א את ד' הדרך פקודיך.

¹⁴⁷ ויש להאריך בדבריו איך אפשר לצאת בזה ידי חובת קריאת שמע ואכמ"ל. וראה בש"ך הלכות תלמוד תורה (סימן רמ"ו ס"ק כ"ז) שכתב "שהיה מנהג שהיה מזמינים את הבעלי בתים לתחילת הזמן, תחילת המסכתא, וגם בסיום המסכתא ואז יהיו שמה תחילה וסוף", ומוכח ג"כ שיש ענין תחילה וסוף.

מהיכן לפרוע לי, ואף אני לא יש לי אחרת כיוצא בה ונמצאת חוטא עלי ועליך, אלא עשה מצווה על שנינו, ושמור אותה כראוי, כך אמר משה לישראל, אם שמרתם את התורה, לא על עצמכם אתם עושין צדקה בלבד, אלא עלי ועל עצמכם, מנין שנאמר וצדקה תהיה לנו, לי ולכם אימתי כי נשמור לעשות את המצוה הזאת ודומה לזה בתחילת רות" עיי"ש.

ויש להוסיף בדרך רעיון שלכאורה קבלת השמירה הוא בליל שבועות עד קבלת התורה בקריאת פרשה של מתן תורה וכמ"ש¹⁴⁸, וא"כ הרי שומר צריך לדעת על מה שומר, וכמו שמבואר בסוגיית הגמ' בב"ק דף ס"ב ועוד, ונפסק בשו"ע הלכות שומרים סימן רצ"א סעיף ד' והאריכו בזה הפוסקים שם, וממילא אנחנו רוצים לקבל שמירה כראוי לפי ערכנו, ולכן משתדלים להקיף באופן מסויים, את כל התורה עם אמירת התרי"ג מצוות¹⁴⁹.

ד. ויש לומר עוד בדרך הרגש, שהרי הגר"א כתב [באמרי נועם ברכות כ"ב] לפרש דברי הגמ' בברכות שם, שאת התורה צריך לקבל באימה ביראה ברית, ד"רתת" הכוונה "בושה" עיי"ש¹⁵⁰, וכשלומודים את כל התיקון בכ"ד ספרים ותורה שבע"פ וכו', ורואים עד כמה התורה ארוכה מני ארץ ורחבה מני ארץ, מרגישים אנחנו באפסייות ערכנו ומתמלאים בושה עד בלי די, ועי"ז זוכים לתורה¹⁵¹.

ה. ועוד יש לומר בדרך רעיון, דבחינושי הרי"ם כתב ששתי הלחם מרמזין על תורה ותפלה [ומובא בשפ"א תרמ"ז, ותרנ"ה ועוד] ומו"ח שליט"א אמר שבדוד המלך רואים שני הבחינות תורה ותפלה. והכתוב מייחסו פעמיים, ותקראנה אותו עובד הוא אבי ישי ואבי דוד וזה היחס מצד רות המואביה, ואח"כ ייחסו הכתוב ע"ש יהודה ואלה תולדות פרץ וגו' ואפ"ל, דמצד רות זה תפלה דעובד הוא ל' עבודה אנה ה' כי אני עבדך עבדך בן אמתך, ואח"כ הייחס מצד יהודה שזה בחי' תורה, דכתיב ביהודה ומחוקק בין רגליו, דיהודה היא בחינת מלכות, וכמ"ש בזה"ק מלכות פה תורשבע"פ קרינן ליה, ודוד המלך אמר ואני תפלה, ומצינו בגמ' שאמר הקב"ה טוב לי יום אחד בחצירך שאתה עוסק בתורה,

¹⁴⁸ ואולי בדרך רמז י"ל, שזה ענין שנשארים ערים בליל שבועות כי הרי השומר לא יושן, הנה לא ינום ולא ישן, ותוקף חסידות בתחילתו, בקבלת השמירה.

¹⁴⁹ ובדרך התעוררות יש לומר, דהרי הקצה"ח שם (סק"ד) צידד לומר שבשומר אבידה אף אם לא ידע על כסף שהוא של זהב, מ"מ הוי שומר על זהב כי **רחמנא עשאו שומר**, וא"כ אם ידע האדם שנותן התורה עשאו שומר, ממילא נהיה שומר על הכול.

¹⁵⁰ וראה נדרים דף כ ע"א, "ומי שאין לו בושת פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני".

¹⁵¹ ומאידך גיסא זה נותן לנו את השאיפות למה אפשר להגיע, וכמו שאומרים העולם שמי שרוצה להיות נפוליון יהיה לפחות גנרל, אבל מי ששואף להיות גנרל יהיה רק חייל פשוט.

וזה מבואר בברכות (דף ג' עמוד א) שעד חצות עסק בתורה ומחצות עסק בתפלה¹⁵², וכן מצינו שביקש שספר תהילים יחשב כנגעים ואהלות וכן התורה עצמה נקראת שירה, וכמו שהעוסק בתורה בלילה עליו נאמר ובלילה שירה, וזה מ"ש בשם ה' אקרא אנא ה' מלטה נפשי דקריאת השם הוא מל' תורה ותפלה ויקרא אברם בשם ה' פי' התרגום וצלי ומצינו שקריאת השם מרמז על תורה כי שם ה' אקרא הבו גודל לאל' וע"י לימוד התורה ניצל נפשו, עכ"ד¹⁵³.

וי"ל שזה ענין התיקון [שאומרים, וקורין תיקון כלשון הפרי חדש, והגרזא"מ מרגליות ועוד] שמחבר בין תורה ותפלה¹⁵⁴.

¹⁵² וזה גם סמך להיות נעורים ביומא דדוד, וכבר העירו בזה. וראה באור יצחק פרשת לך לך שהביא מבעל העבודת ישראל זי"ע שאמר דוד המלך נעשה הוא בעצמו תפלה מגודל התפילות שהתפלל בכל עת וכמ"ש ואני תפלה וד"ל.

ובבית אפרים או"ח (סימן ס"ח) כתב "שנראה דאפילו בלימוד נביאים וכתובים בדרשות המקראות הוי ביטול לגבי לימוד משנה וגמרא ומכ"ש בקריאה בעלמא וכו' עיי"ש, ושמעתי שאזמז"ר הגרשז"א זל"ה העיר ע"ז מדברי הגמרא הנ"ל שחצי לילה היה יושב ועוסק בתורה ואח"כ שירות ותשבחות ולפי הב"א צ"ע, וי"ל.

¹⁵³ ושוב נדפסה בספרו עדת יעקב שבועות (עמוד ק"ג) ושם הרחיב שזה כמו בחינת משה שהיה שר לפני המלך ורבן של ישראל, וגם עבד לפני המלך עמוד צלותהו דישאל, וכידוע דברי החוזה מלובלין זי"ע עה"פ מדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה, בעבדי אע"פ שאינו משה במשה אפילו שאינו עבדי, וכן יהיה מלך המשיח כדברי הרמב"ם בסוף מלכים ש"היה הוגה בתורה כדוד אביו ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד" והיא האחרית הסופית והאמיתית של מגילת רות

¹⁵⁴ **צלותהו בן מקבל וילעון בלעותא.** ובדרך רעיון י"ל עוד, דהנה השם משמואל (תר"ע) כתב שיש טהרה במקווה, ויש טהרה ממים חיים, והלימוד בליל זה הוא בבחינה של מים חיים עיי"ש. וממילא הרי מעין מטהר בכל שהוא, כי הוא מחובר למקור, ובשבועות אנחנו מתחברים לאבינו שבשמיים.

ועוד י"ל בדרך רעיון, דהרי בנדרים ל"ח ע"א מבואר שכל מ' יום היה משה רבנו לומד תורה ומשכחה [והאריכו בספה"ק לבאר תועלת הלימוד אע"פ שמשכח בהאי עלמא] ושמעתי מאזמז"ר הכ"מ שהיה רופא שהיה רגיל להתפלל אצל רבנו הגרי"ז זי"ע, ופעם דיבר הגרי"ז בלימוד עם החרקרו רב זל"ה והרופא היה שם ושאל האם אני מקיים בזה מצוות תלמוד תורה כשאני שומע אותכם מדברים ואיני מבין מילה, והגרי"ז דפק על השולחן ואמר בוודאי לא! צריך להבין, והעיר אאמו"ר [לנכדו הגר"י שליט"א] שהן אמנם שבשו"ע הרב הלכות תלמוד תורה פ"ב ה"ג כתב "שמי שלומד תורה שבע"פ ואינו מבין הפירוש אינו נחשב לימוד כלל" [וגם בזה האריכו בזה שיש בזה מחלוקת] אמנם מוסיף שם הגר"ז "ואעפ"כ יש לאדם לעסוק בכל התורה גם בדברים שלא יוכל להבין, ולעתיד לבוא יזכה להבין ולהשיג כל התורה שעסק בה בעולם הזה ולא השיגה מקוצר דעתו".

ממילא בהאי יומא, יש מעלה בלימוד התורה אף באופן של אמירת התיקון, [והרי בתורה שבכתב מקיים המצווה לכו"ע אף אם אינו מבין את פירוש המילות וכמו שכתב הגר"ז שם בהי"ב וכמ"ש, וע"י מתחברין לאבינו שבשמיים וכמו שהבאנו (לעיל בעמוד 5) מרב האי גאון [וברמז דרמז, גם בתורה אנחנו מקבלים נעשה קודם לנשמע, וזה אמירת התיקון]

היוצא מכל הדברים, שבוודאי אין להרהר אחרי רבותינו ראשי ישיבות שראו לנחון שתלמידיהם בישיבות יעסקו בתורה גפ"ת ולא בתיקון, ומסתמא זה היה צורך השעה לשנות ממנהג ישראל¹⁵⁵ [ומ"מ לכאורה יש בנותן טעם שאע"פ אם אינו רוצה לומר כל התיקון, שיאמר לכל הפחות ג' פסוקים בתנ"ך, בכד' כתבי הקודש, לקשט הכלה כד' הזוה"ק והאריז"ל וכל הפוסקים, שהביאו דבריהם, וזה אינו דורש זמן רב] ¹⁵⁶ [ובוודאי שהעיקר שילמדו תורה הק' בלילה עד אני ה', פרק י"ט, ס"ח, וק"ט בתהילים, וכדו' ותרי"ג מצות] ובוודאי שהעיקר שילמדו תורה הק' בלילה קדוש זה, וכמ"ש הא"ר שהדברים האלו הם ממידת הפרישות, ודעביד כמר עביד, ודעביד כמר עביד.

אמירת ולימוד תרי"ג מצוות

וכן מה שאומרים התרי"ג מצוות¹⁵⁷ כמו שכתב הטור, מנהג כל המקומות לומר במוסף האזהרות העשויות על מנין המצוות. והיסוד ושורש העבודה כתב "והלמוד ביום חג

107 אע"פ שגם בליטא נראה שהמנהג הנפוץ היה לומר התיקון, ראה למשל בס' רבי שמעון ותורתו, שבבריינסק בבית הכנסת אמרו תיקון, וכן בסלוצק כמסופר במאמר מרדכי, וכן האדר"ת אמר תיקון, וכתב שנהג כן כמו שנהג אביו הגאון הצדיק רבי בנימין זצ"ל.

¹⁵⁶ וראה במבוא למחזור המפורש [ויגרטן] שהעתיק לשונם של שעה"כ, והשלה"ק שהוסיף מדילי' ההוספות הנ"ל ועוד עיי"ש, ולכן מי שאין עתותיו בידו פשוט שלכה"פ יאמר הסדר שבשעה"כ, וק"ל. [והנה במנהגי החת"ם סופר מבואר, שלא אמר תרי"ג מצוות בתיקון, כי ממילא אומרים אותם במוסף עיי"ש, ואולי לדעתו גם בארץ ישראל שקוראין רות ביום א', גם בשעת הצורך יכול שלא לומר רות בתיקון]

וראה בפרמ"ג שם במשב"ז (ס"ק א) שהביא הלבוש שקורין רות ביום שני, והעיר הפרמ"ג "ואיני יודע טעם נכון למה דווקא ביום שני קורין רות ולא ביום א'". ויש שתירצו לפי הטעם שקוראין רות כי דוד המלך נולד בשבועות [ונכחו שכתב בבכור שור בב"ב דף י"ד וכן בבנין שאול בפירושו בית מועד על רות, ומה שכתב ע"ז מו"ח בעדת יעקב עמוד ק"ג] ואז זה היה בז' בסיון [אמנם כבר הארכו בזה אם נולד בז' סיון כמ"ש מהר"י בכרך בפסחים דף ס"ח, ובשעות יעקב כתב שנולד בו' סיון ואכמ"ל].

ועוד י"ל לפי מה שכתב הא"ר שקורין רות בשבועות שתחילתו גמ"ח וסופו חסד, וממילא ביום שני שקורין איש כמתנת ידו ונותנין צדקה, וכלשון הפרמ"ג שם "וכל מקום שקורין כל הבכור מזכירין נשמות, שיש בו מתנת יד ונודרים צדקה", לכן קורין ביום השני ולא ביום הראשון.

וחתני הגר"נ שליט"א תירץ דהרי כתבו שמה שקוראים רות כי אז נתברר עמוני ולא עמונית, ומותר לבוא בקהל וכו' וזה שייך לתורה שבע"פ, וממילא ביו"ט שני זה התורה שבעל פה, דרבנן (ושמענו להעיר שפלוני אלמוני שחשש על השם, לא אשחית את נחלתי וגו' ובסוף לא נשאר לו שם, ואילו מבעז יצא דוד שיצא לו שם כשם הגדולים).

¹⁵⁷ מלבד מה שמרומז בעשרת הדיברות כל התרי"ג מצוות כמו שכתב הרס"ג והובא ברש"י, והארכנו בזה במאמר חנוכה דבפרשה של עשרת הדיברות, יש תר"כ אותיות

השבועות יהיה בתרי"ג מצוות¹⁵⁸ וראה לשונו של הערוך השולחן בסימן תצ"ד "רק התרי"ג מצוות כל ישראל אומרים בשבועות, זה בנוסח זה, וזה בנוסח אחר וכו'"¹⁵⁹.

ובסידור הגרי"ע זי"ע כתב "ומאחר שכל עיקר שמחתנו בתורה האל', לכן משלימין בו קריאת כל מצוות עשה ולא תעשה שבתורה, והוא מנהג כשר וישר. וצריכה להיות קריאה בכוונה המביאה לידי עשייה, כשיזדמנו לדינו, שנזכור לעשותן בכל אשר תמצא ידינו וכו' שרצוננו לקיימן כולן בפועל ממש אם היה אפשר, ומה שנפקד מהם במעשה מחמת האונס, תעלה הקריאה במקומו"¹⁶⁰, והחושב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלין עליו הכתוב כאילו עשאה, אבל הקוראן בלב רחוק, רק מצות אנשים מלומדה אינו כלום עכ"ל.

ולפי הנ"ל, י"ל שאומרים תרי"ג מצוות כדי לדעת מה אנחנו קונים ומתחייבים, ועל מה אנחנו נהיים שומרים¹⁶¹.

ובבעה"ט דרש תרי"ג מצות וז' מבני נח, אמנם בשל"ה, וברמ"א בתורת העולה, וברמ"ע, וכן בחת"ס כתב שזה מרמז על שבע מצוות דרבנן עיי"ש [וברמז שמראה על חביבות שופרין כל האותיות וכל אות מרמז על מצוה, ואכ"מ].

¹⁵⁸ והנה במעשה רב [מהדורה חדשה עמ' רכ"ג] "שאדוננו הגר"א אמר הפיוט של עשרת הדיברות במתון ובנעימה, והש"ץ מפסיק בנעימה כל ענין וענין". והנה לכאורה אע"פ שדעת הגר"א (כמובא בספר מעלות התורה של אחי הגר"א) שתרי"ג מצוות הוו שורשים, אבל הם מתפרשים לענפים הרבה עיי"ש ומה"ט כתב הגרשז"א (ראה הליכות שלמה עמוד שע"ד) שאע"פ שרבנו הגר"א לא הניח מקצוע ופינה בכל התורה כולה שלא איזנם וחקרם כידו הגדולה, ומ"מ לא מצינו שעסק בענין זה של מנין המצוות, והוא מטעם הנ"ל שנעלם מאיתנו איזה ענפים ואיזה שורשים וכו' עיי"ש. מ"מ אין ראייה שלא אמר התרי"ג ביוצרות של מוסף וכדו' ולא מוזכר במעשה רב שלא אמר אותם, ויל"ע.

¹⁵⁹ וסיפר אאמו"ר הכ"מ שבא לאאזמו"ר מרן הגרשז"ל זלל"ה ביום השבועות, וראה שאומר ומתעסק בלימוד בתרי"ג מצוות בתיקון שנדפס שם סדר המצוות ע"פ סדר הרמב"ם עפ"י השל"ה, ואמר לו שזה עסקו בשבועות, עכ"ד. וראה בהליכות שלמה (עמוד שע"ד) שהגרשז"א העיר על איסור קצירת ספיחין בשביעית, מנוסח המנין של תיקון ליל שבועות. והכול כדי לדעת, מה קנית דא קנית.

¹⁶⁰ בענין לימוד תרי"ג מצוות מענין ונשלמה פרים שפתינו, הארכנו במאמר פורים והבאנו מה שכתב הדברי דוד (להט"ז) פרשת וישלח שבכל המצוות יש ונשלמה פרים ולא רק בקרבנות, וכן הוא בחת"ס בדרשות (פורים) שויעבור מרדכי שביטלו מצות מצה וכנגד זה למדו מוהשלימו את התורה, וכן מבואר באור החיים הק' (פרשת בחוקותי באופן הי"ד) שבכל המצוות אמרין הלומד תורת וכו' כאילו קיים המצווה, וכן נראה מדברי השל"ה הק' בכ" במסכת תענית והארכנו במאמר פורים [אמנם מרש"י ב"מ דף קי"ד לא משמע כן].

¹⁶¹ ובבנין שלמה או"ח (ח"ב ס' ל"ו) כשדן האם לומר ושני שעירים לכפר או לא, ומפרש דבכל חג שבועות צריך לקבל התורה מחדש וזה דתיקנו לומר אזהרות בחג השבועות כדי לקבל תרי"ג מצות מחדש, והלכך כל איש מישראל נחשב כגר שנתגייר, ואסור להזכיר לו מעשיו הראשנים וזה הפי' בירושלמי ובזוהר שלא כתיב חטאת בעצרת כי אין להזכיר

וזה מלבד שבכל השנה יש ענין מיוחד ללמוד ולשנן את התרי"ג מצוות, ורבותינו גדולי עולם אף תיקנו ספרים מיוחדים ובו נכתב בקיצור כל התרי"ג שיוכל האדם לשנן מדי יום ביומו כל התרי"ג, וכמו ספרו הידוע של אדוננו הש"ך¹⁶² פועלי צדק שחיבר תרי"ג מצוות בלשון קצר [ונדפסה בעשרות מהדורות] וכתב בהקדמתו "שראיתי בני עמנו אין משים על לב להיות התרי"ג מצוות שגורים בפיו ולדעתי שלזה כיוונו חז"ל עתידה תורה שתשתכח מישראל, על כן סידרתי לי ולבני גילי ולדורותי למען יהיה בנקל לכל איש מישראל לקרוא אותו פעם אחת ביום, ובזה יקיים לא ימוש ספר תורה זה מפניך והגית בו יומם ולילה, ואולי נזכה שבוזה תמלא הארץ דעה ורוח טהורה ונזכה ליום שכולו אורה וכו' ולכה"פ פעם אחת בשבוע עיי"ש. ואף חיבר הש"ך תפילה לומר לפני הלימוד כנדפס בסוף ההקדמה.

וכן כתב השל"ה (מסכת שבועות נר מצוה אות ק"ג) "ראיתי לאחד מהמדקקים שהיה לו רשום תרי"ג מצוות בקונטרס קטן והיה נוהג לומר אותם בכל יום עד שכולם שגורין בפיו וכל מי שנדבו לבו לאהבת תורה יעשה כן". וכן הביא בשם הגדולים (שם הגדולים ח"ב מערכת מ') שהרדב"ז סידר סדר מצוות קצר ותמיד היה ספר זה באפונדתו לא יסור ממנה". והלוואי שנזכה לפחות אחת בשנה ביומא קדישא דעצרתא לקרוא את התרי"ג מצוות¹⁶³.

ובשו"ע הרב כתב שעיקר העסק בלילה זה יהיה בתורה שבע"פ¹⁶⁴, וכן כתב בישועות יעקב עיי"ש שכתב טעם לזה, וזה מה שסידר לנו השל"ה המשניות ושאר לימודים ללילה זה עם התרי"ג, בנוסף לכד' קישוטים שהביא הזוהר הק', וכל אחד ישאל ויעשה כדברי רבותיו¹⁶⁵.

ותפילותינו שהקב"ה יתמלא עלינו רחמים, וכמרגלא בפומיה דכ"ק האמרי אמת זל"ה [יומא דהילולא] שאם אמרו חז"ל בבראשית רבה (סג, א) מי שיש לו בן יגע בתורה אביו הקב"ה מתמלא עליו רחמים, ביום זה שכנסת ישראל מנדדת שינה מעיניהם, ולומדים ויגעים

עונות, ולכן אומרים אזהרות במוסף ולא בשחרית עיי"ש [ובמק"א הארכנו שהרי צריך לקבל את התורה מחדש כל שנה וכמו שהאריכו בזה, ועיי' התרי"ג מצוות מקבלים ואכ"מ]

¹⁶² וראה בהסכמת הגר"ח זי"ע לספר זה (מהדורת ווארשא) "הלא כל דברי הש"ך מכריעין בכל הלכות התורה".

¹⁶³ והחיד"א בספרו מורה באצבע אף כתב שעדיף ללמוד בליל בליל שבועות תרי"ג מצוות מספר פועלי צדק הנ"ל במקום סדר המצוות הנהוג

¹⁶⁴ וראה בפרי צדיק (מאמר א' וב') שהאריך בענין לימוד התורה שבכתב ושבעל פה בלילה זה.

¹⁶⁵ והרי אין אדם לומד אלא מה שלבו חפץ, ואחרי ההכנה וההישתוקקות של שלושת ימי ההגבלה יש לזה טעימה מיוחדת ללמוד מה שלבו חפץ

בתורתו הק', בוודאי שמתמלא עלינו רחמים¹⁶⁶. ובהזוה"ק והר סיני עשן כולו מל' כבשו רחמין. ונזכה שיוציאנו מגלותינו, וכמבואר בתיקוני זוהר שזה בשבועות יפקון מגלותא, ובזכות דוד המלך כי בשם קדשך נשבעת לו שלא יכבה נרו, וראה שפת אמת (תרנ"ח) "ולכן בעצרת צריכין לבקש על הגאולה בכח התורה, וזהו [רות ג,יג] אם יגאלך טוב בכח התורה שנקראת טוב.

קיבוץ גלויות בשבועות.

וראה באבן שלמה [לרבנו הגר"א] **"בעצרת יהיה קבוץ גלויות ע"י משה רבנו ע"ה"**¹⁶⁷. ואולי י"ל עוד בדרך רעיון, שזה ענין שאומרים תיקון, כל התורה, כל נשמות ישראל, אחת לאחת, וזה מביא את הגאולה, ישראל ואורייתא חד הוא, שאילו היה ישראל חסרים אחד משישים ריבוא לא היו מקבלים את התורה [מדרש רבה בראשית פרשה ע' ס' ח'] משום שמספר זה מכוון כנגד שישים ריבוא אותיות שבתורה [זוהר חדש שיר השירים ע"ד ד'] וספר תורה שחסר בו אות אחת פסולה כך צריכים שיהיו כל ישראל מאוחדים כמו ספר תורה שהוא חטיבה אחת, ובספה"ק כתבו [ראה זוה"ח שם, ושני לוחות הברית במסכת שבועות, ומגלה עמוקות (אופן קפ"ו), ופנ"י קידושין (דף ל) וחת"ס סוף חולין ועוד] **שישראל ר"ת י"ש ש"ישיים ר"יבוא א"ותיות ל"תורה.** וזה ענין התיקון, האיחוד, ונזכה לקבל שפע תורה לשנה טובה¹⁶⁸.

והקב"ה יזכנו לקבל את התורה מתוך הרחבת הדעת ושני שולחנות ונזכה שיתרפאו כל המומין¹⁶⁹ **"בימים ההם בזמן הזה"**, וראה בנזירות שמשון [ציינו בהגהות מהר"ם בענט בהגהות על

¹⁶⁶ וכמו שאומרים ביה רצון שאחרי התיקון **"שיהא חשוב צערי שנצטערתי בלילה הזה, ונדדתי שינה מעיני, שתשגיח עלי בעין חמלתך ההיא עינא פקיא וכו' ותקרע גזר דיני הרע מעלי וכו'.**

¹⁶⁷ ובדרך צחות אכילת חלב לרמז על קיבוץ גלויות בארצנו הק' ארץ זבת חלב ודבש. ¹⁶⁸ ואאמו"ר הכ"מ הראני ג' מקומות בשלה"ק שעצרת היא ראש השנה, ובסוכות כתב בשער השלום, דמאן דדמיך בריש שתא קאי על כל הראשי שנים שהן יומא דדינא עיי"ש, וביותר י"ל כן על עצרת שרואים בגמ' במגילה שכ' "שעצרת נמי ראש השנה היא". ושמעתי מהגרמ"צ שליט"א שחמיו בעל האבי עזרי זצלל"ה היה מאחל בביתו בחג השבועות לשנה טובה, ובית אהרון מקארלין אמר שמפחד משבועות יותר מראש השנה [וי"ל לפי"ז ענין הנעורים בלילה זה עד אחרי התפילה, החיתום, וראה בשכנה"ג שכתב (בסק"ה) "קיבלתי דהעיקר להיות ניעור באשמורת הבוקר"].

¹⁶⁹ ואאמו"ר הכ"מ ביאר מה שכתוב בירושלמי בברכות שרשב"י אמר שאילו היתי בטורא דסיני בשעת מתן תורה הייתי מבקש שיבראו לו לאדם שני פיות, אחד לדבר תורה ואחד לדבר דברי חולין, אבל חשש שמא ידברו בשניהם דברי חולין. ולכאורה ענין בריאת פה אחד ושני הפיות שייך בבריאת העולם, ובע"כ מוכח שבמתן תורה היה ממש בריאה חדשה, והיה תובע מהקב"ה לברוא פה חדש, וצ"ל לדברי השלה"ק ששבועות נקרא ראש השנה, וגם בשבועות מאן דדמיך בהאי יומא דמיך כל שתא וכו' והאריך בזה. ועוד הוסיף אאמו"ר הכ"מ [באיגרת] שמה שלמדים אנו מרשב"י

השור"ע] טעם על אכילת חלב "ועוד אפ"ל כדאיתא בשופר של איל שיזכור וכו', ואיתא בגמ' בב"מ דף פ"ו ע"ב, בזכות חמאה וחלב זכו למן, ולא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, על כן אנו מבקשין מהקב"ה שיתן לנו פרנסתנו גם כן כאוכלי המן, כדי שנוכל לעסוק בתורתו עכ"ד.

ויש להוסיף דהרי מצינו שדוד מלך ישראל לימד תורה לעם ישראל (מו"ק ט"ז) והשפיע פרנסה (ברכות דף ג') ושבועות יומא דדוד, והכול מודים דבעינן לכם.

ויהא רעוא שיקבל תפילותינו¹⁷⁰ [ראה מגילה דף י"ח כיון שבא דוד באתה תפילה, ובברכות דף ז' שריוהו דוד להקב"ה בשירות ותשבחות]¹⁷¹ וכתב השפ"א (תרס"א ד"ה ברזל) שאפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהן שבשמיים, וזה כפי עסק התורה שע"י התורה נקראין בנים¹⁷², השיבנו

זה שמה שהפה מדבר דברי חולין זה בעצם מום וממילא במתן תורה שנתרפאו המומין זה היה צריך להתרפאות והאריך בזה. והוסיף אאמו"ר הכ"מ להביא דברי המהר"ל שסטרו על פיו לשכח תלמודו של התינוק ולמה על פיו רק הכול תלוי בפה עיי"ש ולד' המהר"ל אפ' ליישב למה רשבי ביקש במתן תורה, וקיצרתי.

¹⁷⁰ ובדרך רמז י"ל (ואולי כבר העירו בזה) בדברי הגמרא בב"ב קמ"ז ע"א "יו"ט של עצרת ברור, זרעו חטים", והרי במסכת שירה (שחיברו דוד המלך כמו שכתב האליהו רבא) כתוב חיטה מה הוא אומרת "ממעמקים קראיתך השם", וזה בשבועות, ממעמקים של יהודי, קראתך ה', בגגנזוהי דאבוהי, וכרחם אב על בנים, ביום התורה, שע"י אנחנו בנים וכמ"ש. וראה לעיל עמוד 7 שהבאנו דברי הפסיקתא "בני, הוי קורין בכל שנה בחודש השלישי וכו' [וברמז דרמז י"ל, וגם כע"ז מהראב"ם, חיטה מאמין בחיי העולם וזרע כדברי הגמרא בשבת דף לא, וביאר החידושי הרי"ם (ראה שפתי צדיק בהר ועוד) שמאמין שגם הטבע הוא מהקב"ה, וזה בעינן לכם, שע"י התורה גם הלכם הוא לה", וכולו ביטחון בקב"ה, וכמו שהבאנו לעיל עמוד 7 מהגר"א שעיקר נתינת התורה הוא בשביל ביטחון בה"].

¹⁷¹ ובמדרש (ויק"ר ל, ג) "בדורות הללו שאין לנו מלך ולא נביא וכהן, אין להם אלא תפלה, אמר דוד לפני הקב"ה אל תבזה את תפילתם", וכן בשוח"ט (תהילים קמ"ב) כשהיה שאול במערה ידע וראה שאין אדם לא בממונו לא בחכמתו ולא בגבורתו ומהו עומד לו תפילתו, השכיל דוד וידע ואמר שאין טוב לו אלא תפלה", ועוד כהנה במדרשים.

¹⁷² וראה מה שכתב השל"ה, לפני התפלה ["מה שנקרא ונתפרסם כתפילת השל"ה", אף שבאמת השל"ה לא תיקנו, רק רבי שבתי סופר תיקנו, ראה בסידור רבי שבתי ח"ב עמוד רנ"ג] רק השל"ה הוסיף "שלבי אומר לי שהזמן המובחר לומר תפילות על בנים וכו' הוא בערב ראש חודש סיון, כי בחודש סיון קיבלנו התורה, ונקראנו בנים אתם לה' אל' וכו'". [ובהסכמה של השל"ה ק' לסידור רבי שבתי כתב "גם הנני מודיע לרבים המתפלל מתוך סידור זה בכוונה, אז ודאי האותיות היוצאות מפיו פורחות למעלה, ותפילתו נשמעת"]. וראב"ם שליט"א הערני לדברי השם הגדולים "בערך של"ה" שהביא מסדר הדורות שנשמת השל"ה"ק היה מרות, והביא עוד שם מנשמת השל"ה השייך לשבועות, עיי"ש. והלא דבר הוא שהתיקון של ליל שבועות, הנאמרת בפי רבים מדורי דורות, הוא מיוסד הרבה על מה שהוסיף השל"ה במשניות ותרי"ג וכו' וכו', וכן מה שרבותינו האריכו ששבועות הוא יום הדין על ביטול תורה, הרי מקורו מהשל"ה ונתפרסם על ידו (בשם

"אבינו" לתורתך וכמו שכתב באבודרהם והגר"א ועוד [והארכנו בזה במאמר חנוכה, ושביעי של פסח] אני היום ילדיך י"ל רמז לבריאת העולם וכדברי השל"ה שהבאנו לעיל עמוד 2 שעצרת הוא ר"ה, כי אילמלא קיבלו התורה היו חוזרין לתוהו ובוהו, וממילא שאל ממני ואתנה לך, אמנן כן יהי רצון.

התולעת יעקב) וכן התפילה בערב ראש חודש נתפרסם ע"י השל"ה [והרי הספר נקרא שני לוחות הברית] וכ"ק אדמו"ר מבואין שליט"א אמר בדרך רעיון, באמירת תפלת השל"ה בערב ראש חודש סיון (וכלשון השל"ה **לבי אומר לי שהזמן מסוגל אז לזה**) דהרי בשו"ע סימן תק"פ מבואר ששמואל הנביא נפטר בכ"ט אייר [כח-כט] ומסתמא נולד בו ביום, שצדיקים הקב"ה ממלא שנותיהן מיום ליום (ובפנים יפות פרשת שמות מבואר שנולד ביום שנפטר, רק שם כתב תאריך אחר עיי"ש) והרי בשמואל נאמר אל הנער הזה התפללתי, ולכן יום זה מסוגל להתפלל לבנים, **ולבני בנים עד סוף כל הדורות**, ושלא ימצא שום פסול בזרענו ובזרע זרענו עד סוף העולם, כמו שמבואר בתפילה הנ"ל, ומקובל שהשל"ה היה מזרעו של שמואל הנביא.

ושח רבנו הגראי"ל שליט"א (בעת ששהה בצרפת אדר תשס"ב) שמשמואל אנו למדים שצריך לחנך ולהשקיע כדי שיגדל, והביא דברי המדרש (הובא בילקוט שמואל א' א' וברש"י ורד"ק שם) כי לפני ששמואל נולד יצאה בת קול והיתה מפוצצת בעולם ואומר: עתיד להיות נולד צדיק ושמו שמואל. ומה זה מפוצצת? משמע כמו פצצה שלא היתה סתם בת קול אלא פצצה בכל העולם כולו, שכל האנשים שמעו, וכתוב שכל אלה שנולד להם בן בתקופה ההיא קראו את בנם בשם שמואל, והיו הרבה מאד ילדים שנקראו שמואל וכל אחד ציפה שבנו יהי שמואל הנביא, ובנו יהיה הצדיק הזה אך בסוף כשהתחילו לגדול ראו שזה לא הוא, עד שבא שמואל ואמרו כי זה הוא, והשאלה היא מה אנשים חשבו במה שקראו את בנם שמואל אמנם אנשים בדרך כלל ובזמנינו בפרט רואים את זה הם מאד שטחיים ושייך שקראו את השם שמואל ובזה כבר יצאו ידי חובה אך באמת האם בזה הוא יצא! חנה הצדקנית אמרה כי אחרי שיגמל הנער והבאתיו אל בית ה' וישב שם עד עולם כך היא הקדישה אותו להיות תלמיד חכם לעולם שהרי לא הי' כהן ומה יעשה שם בבית ה' הרי בודאי לא נתעסק בהבלים רק עסק בתורה ויראת שמים וישב שם עד עולם, והיא זכתה באמת אך יתר האנשים לא כתוב שעשו משהו מיוחד, אז מה נשאר רק שקראו לילד שמואל, אבל לא נהי' שמואל הנביא.

חג שמח.

נשמח לקבל הארות והערות 0504109345